

НОВИЙ ОБРІЙ

альманах

НОВИЙ ОБРІЙ
АЛЬМАНАХ
ч.12

*До 55-ліття поселення українців
в Австралії*

THE NEW HORIZON

ALMANAC N°12

Literature, Art, Cultural Life.

Compiled by Bozenna Kowalenko.

Edited by Hryhory Vyshnevyy.

Cover by Lesya Melnychenko.

Design & Typesetting by Lesya Melnychenko
& Katya Himmelreich.

BAYDA BOOKS Melbourne, Australia

ISBN 0 908480 25 3

Видання Літературно-мистецького клубу
ім. Василя Симоненка
в Мельборні (Австралія).

Упорядкування та загальна редакція:
Боженна Коваленко, Неван Грушецький.

Редакція мови: Григорій Вишневий.

Обкладинка: Леся Мельниченко.

Оформлення книжки: Леся Мельниченко,
Катерина Гіммельрайх.

В-во "БАЙДА" Мельборн, Австралія

НОВИЙ ОБРІЙ
АЛЬМАНАХ
ч. 12

**Література, Мистецтво,
Культурне Життя**

Мельборн — 2005 — Австралія

СПОНСОРИ ЦЬОГО ВИДАННЯ:

- / Мельборнський Літературно-мистецький клуб ім. Василя Симоненка;
- / Українська кредитова кооператива “Дністер”;
- / Фундація Українознавчих Студій в Австралії;
- / Національний Фонд СУОА;
- / Українська Громада Вікторії.

*Усім спонсорам висловлюємо
щирю подяку за підтримку.*

Редколегія.

Василь Симоненко
(1935 - 1963)

ЗАДИВЛЯЮСЬ У ТВОЇ ЗІНИЦІ

Задивляюсь у твої зіниці,
Голубі, тривожні, ніби рань.
Крешуть з них чевоні блискавиці
Револуцій, бунтів, і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо, горда і вродлива,
З тебе чудуватися повік.

Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю,
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю.

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.

Рідко, нене, згадую про тебе,
Дні занадто куці та малі.
Ще не всі чорти живуть на небі,
Ходить їх до біса по землі.

Бачиш, з ними щогодини б'юся,
Чуєш — битви споконвічний грук!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Громотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи — все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено!

ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО ГОЛОС НАЦІЇ

Згадуючи Василя Симоненка й віддаючи йому заслужену пошану, не можна оминати мовчанкою тієї спонтанної стихії, яка в 60-тих роках м. ст. бурхливим потоком прорвала всі загати й чистим кришталевим струмком влилась в історію оновленої української літератури на рідних землях.

У протилежність країнам західного світу, де всі ідеологічні та мистецькі напрямки вільні, не переслідуються, в Україні, так і в цілیم СРСР, плекався культ вождів комуністичної партії та совєтської системи, яка забороняла індивідуально-творче шукання нового й примушувала вкладати думки в наперед визначені партією форми. Це справляло негативний вплив на розвиток будь-яких видів мистецтва, зокрема перетворило художню літературу на партійну пропаганду — так званий “соціалістичний реалізм”.

Та несподівано раптово від 1956 року, після смерті московського диктатора, під час так званої “одлиги”, в історії радянської літератури почався новий період розвитку. Прийшла нова генерація письменників, поетів, мистців, які, всупереч обставинам, почали плекати гуманні й патріотичні ідеї, заперечивши фальш соцреалізму та відкинули його, як несприємливий напрям в літературі. Згодом до них приєдналися кілька старших письменників.

Серед молодих поетів-шестидесятників провідне місце посідає Василь Симоненко, який свого часу писав: “Молоді поети вірять, що вони своїми думками угноять ґрунт, на якому виросте гігант — прийдешній Тарас або Франко. Жду його, як віруючий пришествія Христового”.

Виходячи на творчий поєдинок, він обрав собі шлях, вказаний Тарасом Шевченком, і до кінця своїх днів не зійшов з нього. За час свого трагічно-короткого життя він зумів у своїй не дуже обширній творчості сміло на повний голос, висловити те, що багато з його попередників все своє життя носили в серці, але не спромоглися сказати вголос.

Біографія Василя Симоненка надто коротка. Прожив він всього 27 років. Походить він з села Бієвців на Полтавщині, де народився в 1935 році в родині селянина. Ще дитиною залишився сиротою без батька. Після середньої школи

закінчив факультет журналістики в Київському університеті. Працював кореспондентом в обласних часописах “Черкаська правда” і “Молодь Черкащини”, а останній рік перед смертю в “Робітничій Газеті”.

Щоб окреслити особистість В. Симоненка, його вдачу й стремління, тяжко знайти кращих слів за ті, які знаходимо в його “Листах з дороги”, де поет описує свою юну вдачу, душевні якості та рішучість простувати праведною дорогою проти зла, пишучи:

“Не лицемірити, не чванитись пихато,
Не дуракам пускати в очі дим,
Не з мудрим виглядом зазублені цитати
Вигукувати голосом худим, —
Я не цього бажаю, не папуга,
Щоб віддаватись цьому ремеслу.
Я хочу правді бути вічним другом
І ворогом одвічним злу”.

За словами Симоненкових сучасників “Василь був худючий і кострубатий. Його погляд навіть не зупинявся довго на круглих. Він вперто, насуплено дивився в корінь. Сам він, наче корінь, вийшов з землі, з органічною любов’ю до неї і свого селянського народу. Він добре знав, чим і як глибоко вона напоєна і не забував про це ні на хвилину. Знав не за чаркою, а з пером в руці, смутком в очах”.

Не легко було поетові ставати на шлях боротьби, а ще тяжче втриматись на ньому до кінця. Про глибоку душевну боротьбу він сам писав:

“І знову сам воюю проти себе —
Два чорти скарапудились в мені.
Один волає: “Зупинись! Не треба!”
Штовхає інший: “Не впиняйся, ні!”

І я іду, і падаю, і знову
Спішу вперед або плетусь назад.
Мені дарма, що брехні і обмови
Об мене торохтять,
Як об гостинець град.
Мені дарма, плюю на остороги,
Топчу улесливости мох...”

Важка хвороба легенів укоротила життя поета; помер Симоненко 13-го грудня 1963 року, ледве почавши свою

літературну діяльність, але йому судилося бути обранцем, устами якого промовляє нація.

Симоненко був вихованцем тієї школи, з якої виходять тисячі молодих людей з партійним квитком. Проте велику частину свого життя він провів на селі, перше дитиною, а пізніше кореспондентом. Там довідався він від селян про голод, арешти, заслання й розстріли. Там його молоде серце виповнилося глибоким співчуттям до безвихідної страшної долі сучасних кріпаків, яку він пізніше з великою мірою любови, гніву, оскарження й засуду описав у вірші “Гранітні обеліски...”.

Поетичну творчість почав Симоненко ще в студентські роки, та не спішив друкувати свої вірші в умовах причіпливої цензури, але скоро він став відомий всій Україні. Його поезії молодь переписувала й ширила, а пізніше вони почали виходити в Самвидаві. Саме самвидавні поезії Симоненка поклали початок українському рухові опору 60-70-их років.

Безперечно, стати на шлях правди не було легко, але В. Симоненко не надумувався довго. Страждання рідної землі та його безмірна любов до неї визначили йому цей шлях. Просто тяжко повірити, що молода людина з партійним квитком в кишені могла так глибоко відчувати заподіяні кривди, засудити їх і покласти своє життя на вівтар служіння їй, пишучи:

О земле з переораним чолом,
З губами пересохлими від сміху!
Тебе вінчали з кривдою і злом,
Байстрятам шмагували на утіху!

Вкраїнонько, гуде твоє багаття,
Убогість корчиться і согливає в нім.
Кричиш мені ти в мозок, мов прокляття
І зайдам, і запроданцям твоїм!

Візьми мене всього! І мозок мій і вроду,
І мрій дитинних плеса голубі,
Для мене найсвятіша нагорода —
Потрібним будь, красо моя, Тобі!

Поєднуючи себе з землею, з якої вийшов, він проклинає тих, які пішли шляхом зрадників:

Хто тебе любов'ю обікраде,

Хто твої турботи обмине,
Хай того земне тяжіння зрадить,
І з прокляттям безвість проковтне!

Це не були порожні слова, викинуті на вітер. Приятель Симоненка писав з цього приводу: “Легко і просто називати себе сином народу, важко і далеко не кожному випадає щастя бути достойним цього високого імені. Легко і просто говорити про свою любов до України, важко і не кожному вдається справді любити її”.

Силою свого мистецького слова В. Симоненко реально зобразив підсоветську дійсність — важкий стан народу, обдуреного системою, та глибоке співчуття йому. Викриття жорстокостей та засудження московської деспотії з особливою силою втілені у віршах “Брама”, “Некролог кукурудзяному качанові” та “Злодій”, де поет пише:

... Дядька я вбити зневагою мушу,
Тільки ж у грудях клекоче гроза:
Хто обікрив і обскуб його душу?
Хто його совісті руки зв'язав?
Де вони, ті — відгодовані, сірі,
Недорікуваті демагоги і брехуни,
Що в'язи скрутили дядьковій вірі,
Пробираючись в крісла й чини?
Їх би за ґрати, їх би до суду,
Їх би до карцеру за розбій!
Доказів мало? Доказом будуть
Лантухи вкрадених вір і надій.

Ідучи Шевченковим шляхом, В. Симоненко багато віршів присвятив матері, зокрема матері-селянці та матері Україні. Незвичайно промовистий і зворушливий вірш “Лебеді материнства”, де поет наголошує скорботу матері над долею сина, символізуючи матір Україну, пишучи:

...Можеш вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину,
Можна вибрати друга і по духу брата.
Та не можна рідну матір вибирати...
Можна все на світі вибирати сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

У 1970 році вірші В. Симоненка були заборонені в Україні. Його збірки вилучили з шкільних і публічних бібліотек. Та це ще більше піднесло цікавість читачів творами

провідного поета шестидесятників, який, викриваючи московські зlodіяння й закарузлий шовінізм та керуючись моттом Т. Шевченка “Борітесть - поборете!”, закликає народ до збройної боротьби у символістичному вірші “Курдському братові”.

Минуло понад 40 років від смерти поета, та зацікавлення його творчістю ніяк не зменшується, бо він піднісся над усіма своїми сучасниками не лише тим, що допровадив громадську лірику до високого рівня справжньої поезії, а й тим, що втілив в неї чисте, людське й без міри потужне прагнення українського народу відстояти свою національну невмирущість проти нечуваного в світі російського гніту та залишив майбутнім поколінням незаперечні слова істини:

Народ мій є! Народ мій завжди буде!

Ніхто не перекреслить мій народ!

Пощезнуть всі перевертні й прибуду...

І орди завойовників-заброд!

Я БУВ НА МАЙДАНІ

Сьогодні я пишу про події, свідком яких я був, після 24 годинного перелету з Австралії в Україну. І от вже на другий день я вийшов на світ Божий і попрямував на... Майдан! Грудневе ранішнє повітря приємно лоскотало в носі, живуча аура наповнювала мої легені.

І ось я на Майдані, на Майдані Незалежності.

Дорогі друзі, те що ми бачили по телевізору, чули по радіо, читали в газетах - то є ніщо. Треба бути тут, щоб відчутти ту атмосферу історичних подій, які відбувались протягом місяця. Від самого Майдану і по вулиці Хрещатик збудовано наметове містечко, з сотень наметів з написами тих міст, тих територій, які вони репрезентують. А саме: Полтава, Крим, Харків, Севастополь, Кременчук, Чернігів, Львів, Чернівці, Донбас... Та ж хіба їх всіх перелічиш? Тут зібралась вся Україна і всі одногосно піднесли прапори з написом: "Ющенко - Так!".

Серед наметів їхні господарі - люди похилого віку, молодь, студентство. Всі вони мають помаранчові пов'язки, або в'язані шапочки, або кашне. Тут вони і ночують в холодних зимово-морозних ночах, гріючись при вогнищах, запалених у металевих діжках.

Це є воїни - солдати революції. Бо те, що вони зробили - це є подія історичного значення. Це є ціла епоха, коли Україна піднялась з колін, випросталась і заявила цілому світові - ми є нація, ми є держава!

І коли хтось мені нашіптував, що на цій території живуть хохли, то вони глибоко помилялись.

Тут на Майдані Незалежності зібрались східняки і західняки, католики і православні, бідні і багаті, здорові і хворі, росіяни, грузини, українці, англійці, соціялісти і демократи, всіх їх об'єднувала одна-єдина мета - здобути перемогу, врятувати свою державу від корупціонерів, або загинути за неї.

І не було цим людям лячно стати проти війська, яке вислав уряд для втихомирення, спрацювало братерське єднання.

Майданівці нагороджували солдатів спецназу квітами і обіймали. Лунали гасла "Міліція з народом", "Кожному

міліціонеру помаранчові погони”. І сталась метаморфоза: на рукавах солдатів з’явилися помаранчові пов’язки, офіцери прилучились до солдатів.

Це був один український народ. І пригадувались такі рядки відомого вірша: “Я є народ, якого правди сила, ніким звоєвана ще не була, яка біда, яка чума косила, а правда знову розцвіла”.

Це було диво 21 століття, і тому не дивні такі рядки пісні помаранчової революції “Разом нас багато - нас не подолати!”

Треба було бачити, як жіночки приносили гарячі страви, щоб нагодувати Майданівців, а двері всіх їдалень, кафе, ресторанів були відчинені для безкоштовного обслуговування.

Я думаю, що пізніше наші науковці-психологи будуть ламати голови над цим винятковим явищем, яке сколихнуло всю Європу - бо ж народ переміг без кровопролиття.

А перемога була проголошена вже на другий день виборів. Україна мала нового президента, обраного українським народом. І коли Віктор Ющенко вийшов на майдан і дякував всім за перемогу, на майдані лунав Гимн України, який якраз віддзеркалював цю епоху сьгоднішніх подій.

Я ходив серед наметів, читав їхні відозви і старався збагнути, як це все могло статись. Дивився на гарячі очі учасників, на їхні сльози і стиснуті кулаки, і хотілося мені впасти на коліна і дякувати всім-всім учасникам Помаранчевої Революції.

Пройдуть роки, а може місяці, створять поеми про цей український феномен; будуть створені композиторами кантати і опери, а художники змалюють ці події на своїх полотнах, скульптори створять свої мармурові шедеври.

Нарешті збулось - Україна вільна і незалежна, весь люд вилився на Майдан в ніч 31 грудня. Море помаранчових, жовтоблакитних прапорів, радісні, відкриті, усміхнені обличчя, ось такий настрій панував у Новорічну Ніч. І промовляли до народу Віктор Ющенко, Юлія Тимошенко, Олександр Олмельченко, мер Києва, президент Грузії Михайло Саакашвілі.

Це було свято із свят. І я дякував Богові, що він дав мені можливість бути часткою мого народу, бути свідком епохальної зміни в моїй ріднесенькій Батьківщині.

Напередодні Різдва Христового сталось ще одне Різдво!

“Вільна думка”, ч.7-8. 15-28 лютого 2005 р.

ПЕРЕМОГА!

*...Ніхто не перекреслить мій народ!
Поцезнуть всі перевертні й прибуди
І орди завойовників-заброд!...
Василь Симоненко*

Народ повстав! Країна вся в тривозі!
Доволі кривд, брехні, грабунку - ВСІ ВПЕРЕД!
З усіх сторін крокують по дорозі
В столицю селянин, учений і студент.

Біжить Дніпро на Південь до лиману,
Хрещатий Яр ще пам'ятає князів слід,
Помаранчове сяйво з-над Майдану
Могутнім закликком окрило весь Схід.

Народ-титан підніс свою правицю!
На бруках площ, святкових вулицях всю ніч
Сиві діди і молодь білолиця
Ідуть плече-в-плече на Ющенковий клич.

Народ сказав своє завітне слово:
"Багато нас - нас вже нікому не здолать!"
І залунала українська мова
Там, де віками не давали їй звучать...

В помаранчових виплесках зринає
Хвала найкращому з провідників усіх,
Йому народ клейноди доручає —
В надії подолать зухвальство зайд чужих.

Майдан столиці у піснях, в наметах,
Переливається мільйоном голосів,
На прапорах, неначе на багнетах,
Вмирає чорна зрада Кучминових днів!

Мельборн, 26.12.2004 р.

В ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Прославмо нині наших всіх борців,
Котрих душі в зорях небо вкрили,
А духа свого нам передали,
Щоб духом тим зміцнити наші сили.
Змагатися за волю і права
Свого народу, щоб спокійно жити.
І мовою, що знову ожива,
Гордитися і нею говорити,
За пісню нашу рідну, вікову,
Увінчену народньою красою,
Що в далечінь лунає степову,
А впливає з серденька сльозою.
Вони несли відважно рідний стяг,
Несли любов і відданість безмежну
До України, й віддали життя,
Щоб Україна стала незалежна.
І диво з див, як прислухався світ
До вісток радіо з тюрми народів,
Що український нарід-моноліт
Оголосив бажання до свободи.
У хвилях радості й нових надій
Роки декадою вже пролетіли,
Але в цей час очистити застій
Не мали змоги, ні грошей, ні сили.
І в уряді панує досі ще
Старий стандарт колишніх партократів,
Й добро народне за рубіж тече,
Крізь мафію і хитрих депутатів.
Але народ встає, як раб з колін
(Після неволі не так легко встати),
Щоб дати для наступних поколінь
Життя свободне в щасті й благодаті.
Бажаємо, щоб нарід наш зумів
Всіх злодіїв перед судом відкрити.
Бажаємо, щоб духом він зміцнів
Під рідним стягом тризуба й блакиті.
Бажаємо взаємно шануватись,
З'єднатися і Господа просити,
Щоб за Вкраїну більше не вмирати
Але для неї жити, їй служити!

САВКА

У садочку, ще поки жила покійниця Улита, стояв хлівчик, у якому Савка з Улитою тримали кількох курочок. Тепер на тому місці росте молода розкішна яблуня, а під нею приміщено саморобного стола з лавками по боках. Хлівчик Савка вже давно розібрав, а брусся й дошки склав під парканом і вкрив брезентом. З того матеріялу минулого тижня поволеньки змайстрував стола й лавки і вкопав їх у землю.

Савка все робить поволеньки. Розгубилося здоров'я по дорогах світових. Лікар радить не їсти яєць, жирів, цукру, менше вживати солі й, навіть, молочних продуктів. Хліб, слава Богу, можна їсти вдосталь. А ще всяку городину й садовину. У п'ятницю треба знову йти до лікаря. Який же сьогодні день? Середа чи, може, четвер?.. Та це невелика морока. Ось скоро прийде кум Платон, що живе в кінці вулиці. Він не переплутує днів. Скаже.

Тепло надворі. Савка спочиває на красчку лавки, тієї, що ближче до стовбура яблуні, далі від сонця. Похиливши голову, обмацує голі ноги нижче колін. А там як не горбок, то ямка, як не пухлина, то жиляк або синювата сіточка, мовби павутиння, - і все це творить непривабливу картину довгого й трудного Савчиного життя. Савка зітхає й кладе мозолясту руку на стіл. Не може довго дивитися на покалічені ноги. Вони нагадують йому рідний хутір Семиліски на Чернігівщині, виселок Липовецький на Донбасі, а коли починає боліти ліве плече, увижається Савці цибатий, хрін йому в ніс, есесівець. Тим часом пообідне літнє сонце зайчиками проривається крізь листаті верхи гіллястої яблуні, приємно лоскоче Савчину голову, густо вкриту зморшками шию й ледь прикриті ситцевою сорочкою плечі. Добре так спочивати.

Савка вже п'ять років живе сам. Відколи померла Улита, він усамітнився, відгородився від світу, чи то пак, від людей, яких він не злюбив. Бо що? Поговори з кимось про своє лихо, то хоч і поспівчують, а десь за день чи два почує Савка, що й осудили, висміяли його за невдатність. Люди, як люди. Без них хоч і сумно, та все ж спокійніше.

Під столом скрутився м'ячиком сірий песик Равлик, співжителі і товариш Савчин. Равлик дрімає, але чує все навколо. Савка щось шепче, тихенько гомонить. Іноді гукне до когось або дивно крекне. Не крикне, а крекне. Буває, що й крикне, наче кличе когось. Може, Улигу. Равлик не знає. А може Савка з гніву свариться, згадавши когось лихого у своїх думках-болях про минуле. Почувши свій крик, втихне, засоромившись. Раптом знову крикне, але вже легше. А потім, щоб заспокоїти нерви, загомонить нерозбірливо, ніби виправдовуючись перед кимсь невидимим за свій крик. Люди вже знають, що Савка говорить сам з собою. І глузують кляті. Плещуть язиками, що Савка скоро гигне, або попаде в той дім, куди звозять тих, що вже "куку-на-муню". Стривайте, нерозумні! Савка й сам хотів би не гомоніти на самоті. Та як це зробити?

Коли приходиться кум Платон, то хай сидить хоч і півдня, хай гомонить чи не гомонить, Савці ні на хвилику не заманеться говорити з собою. То тільки на самоті якийсь чортик під'южує його шептати, балакати, ба, навіть, вибухати сміхом чи гнівом. І вже хоч як пробував Савка стримуватися від цієї заразливої спокуси, чортик всеодно перемагає. Пробачте, нерозумні! Мудреці, допоможіть Савці позбутися кумедної звички.

А думок не відженеш. Вони, мов бджоли, гудуть і цілим роєм снуються в Савчиній голові, і під їхньою вагою голова все нижче й нижче хилиться над столом. Обличчя ховається під давно не голеною бородою. Напівзаплющені очі ледь-ледь проглядають на світ. Бо ж сонце надворі. Таке сліпуче австралійське сонце. Учора фарбував ринви й перенапружив зір. Очі тепер червоні, мовби сама кров. Та що вдієш? Треба ж фарбувати, коли час настав. Син Івась спився й не відвідує батька. Не женився, а де живе, хто його знає. Поки виростав, був добрим і слухняним хлопцем. Говорив справно по-батьківському. На концертах виступав. То вірш продеклямує, то затанцює гопака. А коли виріс, пішов геть з дому, батьківською мовою знехтував, а вже коли й сам став дядьком, то зневажив батька, Савкою почав називати, а не татусем, як було колись. Болить батьківське серце. Не так через гроші, які син украв, знайшовши їх у шухляді, а за те, що

загубився в житті, спився, зруйнував собі здоров'я... і батькові також. Улита спить у землі, а була б жива, виплакала б очі через такого бузувіра. Легше їй у землі. А батькові як? Все ж таки, якби син вернувся додому й хоча б півсловом натякнув на прощення, то Савка б перший обняв сина, приголубив і простив. Савка знає, що син не вернеться, і від того ще дужче болить серце. Єдину розраду приносять листи від сестри з далекого рідного краю. А вони тепер зачастіли, бо вже пише не сестра, а її внука. Сестра старіється, недобачає.

Учора знову прилетів лист від сестри. Лежить він ось тут, на столі. Увечері, натомившись працею, пробував відкрити його. Пробував пальцями, пробував ножем, а потім, з болем у серці, кинув у шуфляду. Немов сліпий, вовтузився з тим листом. Очі горіли. То заплющував їх, то розплющував. Хатнє світло шкодило. Треба було засвітити свічку. Так напівзаплющено повечеряв, напівзаплющено пробував запустити мазь під повіки, однак лиш намазав їх. У спальні довго лежав із заплющеними очима. Сон не міг подужати втоми. Аж на ранок полегшало. Час вставати. Умившись, Савка таки відкрив листа, сяк-так прочитав і задумався. Це вперше сестрин лист здивував Савку. І то гнів невдоволення, то жаль попеременно почали проймаєти його серце. Правда, листа писала внука. Савка вдруге прочитав дописку сестри в кінці листа й дещо заспокоївся. Обурення втихало... одначе, хотілося подерти того листа й викинути в сміттярку.

За столом Савка не хотів думати про те, що писала внука. Думки знову потягнули його до сина. Ті ж самі думки, що й раніше. Ось приїде син, постукає в двері, а що дверей батько не відкриє, то Івась, чи то Джон, як він тепер себе називає, піде за хату, в садочок. Задзвякотить Равлик, кинувшись йому назустріч, після довгої розлуки не пізнавши Івана. Савка відкличе Равлика, і той знову сховається під стіл. Син прийде й сяде збоку, на протилежній лавці. Буркне щось на вітання й змовкне. А Савка ні слова... Савка буде дивитися перед собою, але нічого не чути й не бачити. Мов заморожений чи задубілий. Син не витримає й заговорить до батька, але не батьківською мовою. А Савка ні пари з вуст. Ніби німий чи глухий. І, навіть, тоді, коли син устане з лавки,

вдаючи, що йде геть, Савка мовчатиме. Хай іде, думає Савка, хоч сам аж труситься, аби помиритися з сином. Якщо ж Івась обізветься до батька батківською мовою, тоді вже інша справа. Савка просвітліє й поздоровкається з сином, скаже, що дуже радий бачити його, запросить до хати, пригостить, чим може. А про вкрадені гроші чи про те, чому Івась так довго не приїздив, не обмовиться й словечком.

Савка сидить, склавши руки на грудях, дивиться вперед і... нічого не бачить. Затуманюється світ. З туману випливає, увижається син. Ніби ось тут сидить він проти нього, посміхається і такий... такий радий, що бачиться з батьком. Раптом зникає, бо Савці в саме серце шпигонула думка про те, що син приїхав по гроші, а не побачитися з ним.

Наближається вечір. Савка все ще сидить у садочку й веде далі свої думи. Кум не прийшов. Син не приїхав. А думки знову заманюють Савку в свої цупкі тенета. От Івась признається, скільки грошей йому треба. Савка, хитро примруживши очі, скаже, що аж такої суми він у домі не тримає, одначе, може позичити всю суму за трьома заходами. Хай приїде Івасик на другий тиждень по другу частку, а на третій по останню. Це так, щоб побачити сина аж три рази. А за той час вони може й помиряться, і знову все буде гаразд. Савка добре знає, що син любить позичати гроші, а віддавати ні... Та хай буде вже й так. Не забереш же грошей на той світ. Всі вони підуть у синові руки, коли вдарить для Савки година відходу.

Вечірні тіні згущаються. До ніг Савки тулиться Равлик. Мабуть, зголоднів. Тихо-тихо в садочку. Гарячі сльози кап та й кап на мозолисті руки... Жаль Савці себе, жаль сина, сестри з внучкою... Глибоко зітхнувши, Савка нарешті встає з лавки й плентається до хати. За спиною в нього лишається двокімнатна хатина, в якій він живе. З Савчиної хати, у якій поселився Івась із дружиною, вибігають внучата, хлопчик і дівчинка, щось лепечуть і припадають йому до рук. Він гладить їх по голівках, а вони просять його до вечері, яку невістка вже приготувала.

Проганяючи докучливі, хоч і приємні думки, Савка заходить у порожню хату. Довго сидить у кріслі. Вечеряти не хоче. Біля крісла лежить Равлик. Біля

Равлика мисочка, вже спорожнена Равликом.

Починається довга безсонна ніч. Засинає Савка аж “після третіх півнів” з думкою про те, що він нікому в світі не потрібний. Поринаючи в сон, Савка бачить Яринку, сестрину внуку, рослу й гарну дівчину. Бачить уперше. Перед ним відкриваються широкі двері, що ведуть у залю. Гуде оркестра. Сюди й туди сновигають молоді люди. У залі, здається, танці. Але чому молоді пари відскакують одне від одного, крутяться, викаблучуються, знову беруться за руки, знову відскакують... Що це за танець? Савка такого ще зроду не бачив. Яринка, одначе, найвеселіша тут. Вона найкраща поміж дівчатами. Ага! Це вона пошила чудову сукню з Савчиної матерії, яку він подарував на прохання сестри. Чому ж Савка бачить не шлюбну, а танцювальну сукню? Невже Яринка не вийшла заміж?

Яринка з якимсь кучерявим хлопцем іде в танець вихилясом-викругасом і поволі зникає з очей. Ще довго-довго гуде, бубнить, тріщить оркестра. Савка скеровує очі на веранду й бачить якусь дівчину з двома молодиками. Раптом дівчина відчайдушно кричить. Та це ж Яринка. Але чому вона така перелякана? Ще мить, і Савка бачить леза ножів. Одне лезо торкається Яриної шиї, а друге живота. Дивним колесом злітає з переляканої Яринки сукня. Молодики втікають. А Яринка стоїть у легесенькій сорочині й плаче нестримно. Чується тупотіння багатьох ніг. Здається, що то не люди, а коні галопом біжать на веранду, а потім, не в силі спинитись, біжать просто на... Савку. Савка зостраха кричить і просипається. Опритомнівши, твердо вирішує не посилати нікому ніякогісіньких подарунків.

Холодна вода струмом б'є з крана умивальника просто на Савчину шию, на голову. Однак того мало. Савка закручує кран, роздягається і пускає воду у ванну. Відтак довго і старанно купається. Довго витирається купальними рушниками. Потім п'є чай, гарячий, з медом. У куточку, біля кухонних дверей, Равлик кінчає свій легкий сніданок.

Савці так легко зробилося і в душі, і в голові, і в усьому тілі. Він іде одягатися, а за ним дріботить Равлик. Ще хвилина-дві, і вони, не поспішаючи, виходять з хати й

опиняються на вулиці. На обрії неба появляються перші промені світанку. Так гарно й здорово пройтися безгомінною вулицею о цій порі. Як оце з Равликом, колись Савка любив ходити на прохід з Івасем.

І вірить Савка, що Івась ще одумається й вернеться додому. Стане жаль йому старого батька. Він добрий хлопець. Звихнувся, але з роками помудрішає. І будуть вони вдвох їздити рибалити, як і колись. При цій думці Савці робиться ще легше, приємніше на душі. І йому хочеться думати й думати, пригадувати... На все життя запам'ятався один випадок біля річки, де вони з Івасем рибалили. Якись хлопчаки, пробігаючи мимо, запитали щось у Савки, а він намагався відповісти їм їхньою мовою, вимовляючи слова так кручено, так чудернацько (бо в шахті ж не вчили), що ті почали сміятися. Заверещали й дременули геть, виставляючи язики й перекривляючи Савку. І тоді, немов шалений, погнався за ними Івасик, наздогнав і накинувся на них з бійкою. Йому було тоді з дванадцять чи що років. Їх було два, а він один. Це не злякало Івасика. Він з оскаженінням бив їх кулачками куди попало, і вони пустилися навітікача.

Заходячи через ворота на подвір'я, Савка підхоплює Равлика, притискає його до грудей і приказує: "Івасик добрий, Равлику. Івасик славний". Равлик радісно скавулить і слинявим язичком цілує господаря то в ніс, то в щоку.

Рано вранці бачили люди Савку біля автобусної зупинки. Мабуть, поїхав Савка до міста. А пообідньої пори бачили знову, як Савка шкутильгав на пошту, тримаючи під рукою товсту бандеролу.

ВОНО

Я так довго шукав Його.

Ще з раннього дитинства я запізнався з Ним. Я в снах сміявся, розмовляв, обіймав, цілував і насолоджувався поцілунками. Ранками я розповідав матері про щось надзвичайно гарне, чого не вмів словами передати. Мати загадково посміхалася й мовчала. Чи вона знала, що те гарне було?

Я цілими днями бував веселий, співав, грався і сторожко озирався навкруги, шукаючи Його присутності. Я ні разу його в дитинстві не бачив. Я лише відчував, що Воно є біля мене.

Одного разу я розбив пальця. Кров потекла струмочком на землю. З землі піднялося Воно і ввійшло в рану на пальці, поплигло в серце, в душу, в усі частинки мого тіла. Я п'янів. Приємно п'янів. Я поведився дуже загадково.

На мене звертали увагу. Мені говорили, що я не такий, як інші. Я про це й сам знав. Я слідкував, чи хтось з мого оточення закриває очі і посміхається так, як я це часто роблю. Ні. Ніхто того не робив. Я таки був інший, бо я був у Його полоні. Я не був я. Я був Воно. Ми обидвоє були я, а я було Воно і ми.

Несподівано я одружився. Я ліг спати самотним, а прокинувся одруженим. І, як ніколи, самотним. Воно мене покинуло. Я злякався. Я проганяв свою дружину. Я втікав від неї. Я хотів Його, а не дружину. Коли я був на вершку розпачі, в нас народилася дочка. З нею разом до мене прийшло Воно.

Я шалів з радості. Я хотів кричати і кричав. Але мене ніхто не чув. Я жив далеко від рідного дому, на чужині.

Вітального листа мати закінчила словами: "Пам'ятай батьківщину". Я вмить побачив себе в усьому прожитому часі. Я виразно Його побачив. Воно жило в останньому слові матиного листа. Я пізнав Його по всіх проявах супроти мене. Це вона, Батьківщина, полонила мене ще дитиною. Це вона жила в моєму естві ціле моє життя. Моя Батьківщина. Вона - це я. Я - це Вона. Ми вдвох - Воно, моє первородне Кохання.

ПОЕТ І ЖЕБРАК

Зустрів я жебрака на перехресті.
— Здоров'я дідові!
— Ах, брате неборак.
— Ви помилилися. Сказати можу з честю,
Що я поет, а не жебрак.
— Знаю, що ти поетом хочеш жити,
Та шлях тяжкий ти вибрав, небораче.
Того, хто хоче народові служити,
Чекає торба і життя жебраче.
— Так, діду, тяжко бути вбогим,
Ще тяжче виступати проти кривди.
Та коли став я вже на цю дорогу,
То з неї до кінця не зійду,
Піду до кожної убогої хати,
Заберу злидні й царям у вічі кину.
— Благословляю я тебе, мій брате.
Він дав мені свою торбину.

1970

СОЛОВ'ІНА ПІСНЯ

Пісне моя, не лети в небеса,
Нема там чого шукати.
Лежить вся земна і небесна краса
Перед порогом рідної хати.
Пісне моя, звеличай ту красу
Словом і всьою собою.
Я тебе, пісне, в серці несу
І помру в серці з тобою.
Пісне моя, обернись в солов'я
І щибечи без упину.
Слухає хай Україна моя
Пісню твою солов'їну.

1990

БЛАГАННЯ

Народе мій! Ти встав на рівні ноги,
Але чола свого чомусь ти не підвів.
Ти рідні, ворогом потоптані, пороги
Народним віником ще й досі не замів.

Ти підведи чоло своє до неба,
Розумно в життєві простори глянь.
Для твого щастя з України треба
Вщент вимести московську дрянь.

Ти пса не бий, бо на твоїй землі
Він живе правно, як і ти, на ній.
А прав не мають жити москалі
Поруч з тобою на землі твоїй.

Народе мій! Ти більше, ніж одну,
Війну програв за волю баьківщини.
Якщо програєш ти ще й цю війну, -
Ніколи в нас не буде України.

Як стече кров ворожа вниз Дніпром
І славне Синє море почервонить, -
Тоді владітимеш народним ти добром,
Тоді тебе і Бог наш охоронить.

1993

ДОЗВОЛЬТЕ ЗАКУРИТИ

(Гумореска)

У цьому роздумі хочу звернути увагу на одну з найбільш дискримінованих, упосліджених верств населення; ні, не на індійську касту недоторканих чи рабів середньовіччя, а на тих у нашому суспільстві, хто вживає звичайнісінький легальний продукт - тютюн. Яка є їхня провина, яку шкоду приносять для людства? Чи чули ви колись, щоб хтось під впливом тютюну робив бешкети, бився, насилував, убивав? Чи воліли б ви, щоб вас провіз автом колега, який щойно скурив пачку цигарок, чи той, хто вицідив плящину оковитої? Навпаки, їх треба шанувати, як великих добродіїв суспільства. Вони спричинилися до створення поважної і цілком легальної індустрії, і до того ще пізніше допомагають різним опікунам здоров'я зводити кінці з кінцями. Та їхня найбільша заслуга в тому, що вони - цілком добровільно- вплачують величезні податки у державну скарбницю. Скажете, що пізніше побільшують видатки держави на медичну опіку; так, але це більше, чим компенсується заощадженням на виплатах старечих пенсій!

Куріння має велику традицію. Пригадаймо хоча б відому "люльку миру". А визначних курців - безліч! Чи відкрив би Айнштейн теорію релятивності, догадався, що $E=mc^2$, якби не пахкав своєї люлечки? Чи надхнув би Черчіл британський народ до воєнного зусилля, коли б вийшов до нього без сигари? А в нашій історії! Подвиги славного гетьмана призабулися, але пам'ятаємо його за те, що він "проміняв жінку на тютюн та люльку". Кажуть, що на його пам'ятнику викарбувані у граніті його незабутні слова: "Мені з жінкою не возиться, а тютюн та люлька козаку в дорозі пригодиться!"

Пригадаймо, як ми починали наше організоване життя в Австралії. Наші засідання, сходини потопали в тумані диму - і діяльність кипіла. (Недаром науковці кажуть, що нікотин загострює думання). Навіть політичні опоненти не виглядали такими огидними за вуаллю диму. Засновувалися церкви, громади, школи, кооперативи. Згодом почався тиск на курців; вони стали вискакувати за двері, щоб "подихати". Розмови, думки переривалися, нерви розтріпувалися - і громадське

життя “охляло”.

Куріння було колись ознакою гостинності. Гостеві чи кандидатові на інтерв'ю перш за все пропонували закурити. Розмова тоді велася зрівноважено. Замість вискакувати з необдуманими відповідями, можна було затягнути цигарку і - повільно випускаючи бублики диму - обмірковувати справу. Також легше було оминати очі співрозмовника, зосереджуючи свій погляд вдумливо на жевріючій жарині, і поволі, обережно, струшувати попіл.

Минулося. Попільнички пішли слідом за сплювачками. Деякий час ще курцям виділяли окремі місця в публічному транспорті чи в ресторанах, охороняючи їх від некурців. (Найзлосливішими бувають перевертні, себто ті, які самі недавно кинули курити). Згодом їх і звідти витіснили. Не раз біля великих бюрових будинків і магазинів можна побачити гуртки людей; не жебраків, а тих, що майже крадькома палять цигарки. Прохожі поглядають на них презирливо; якби не правила доброї поведінки, то спльовували б у їхній бік. Передбачаються великі кари для тих, що курять у публічних місцях. Уже тепер суворо заборонено курити не лише в літаках, але й на летовищах. Скоро при перевірках будуть у пасажирів вилучати всі тютюнові продукти, разом із бомбами й вогнепальною зброєю. Один земляк журиться, що вже ніколи не побачить рідної землі й родини за морем, бо не може перебути пів доби без життєдайного димку.

Колись куріння мало своє місце і в мистецтві. У старих фільмах бачите, як актор владним рухом запалює цигарку, дмухає димом, наче дракон, а тоді розчавлює недокурок, мовби свого ворога чи суперника. Члени кращої статі від того мліли у захопленні, закохувалися у таких героїв. Артистки ж натомість курили делікатно, кокетливо. Привабливим жестом підносили довгий мундштук із цигаркою і ніжно вкладали між чарівні губки. І коли з рожевих устеньок ішов сірий димок, мужчини не витримували, їхнє серце ставало драглями.

Тепер цього не побачите. Куріння вже небажане на телевізійних і фільмових екранах. “Герой” може займатися порнографією, насильством, наркоманією, тортурами й убивствами - але не слід йому закурити, щоб не давати поганого прикладу для молоді.

Один режисер поставив собі за мету поширювати межі допустимого, дійти до самого краю. Він випустив фільм, де

наявно показує всі можливі (а для багатьох неможливі) збочення і насильства. Закінчує тим, що "герой". замордувавши свою партнерку, запрошує її непідозріливих родичів і приятелів на гостину, де частує їх стравами, приготованими з її останків. Деякі критики крутили носом, що це трохи несмачно, але їх загукали, як відсталих консерватистів. Це ж, мовляв, вершок авангардного мистецтва! Який блискучий реалізм! Фільм був сенсацією на фестивалях і виграв кілька нагород. Врешті, режисер у розпуці додав ще одну сценку: поласувавши на бенкеті канібалів, гості переходять до сальону, запалюють цигарки, сигари й люльки і зі смаком затягуються тютюновим димом. І нарешті успіх! Межа допустимого досягнута! Фільм зникає з екранів.

Ні, не можу далі, бо нерви не витримують. Дозвольте закурити!

P.S. Автор не курить і не має інтересів у тютюновій індустрії.

СОН ЧИ ДІЙСНІСТЬ?

1970 рік. В Мельборні соняшний осінній ранок. Світ нормальний, люди теж. А поміж ними і я - клітинка людства. Щодня пішаком протоптую семихвилинну путь - віддаль від мого мешкання до місця праці: лабораторії, відомої під назвою "Commonwealth Serum Laboratory" in Parkville. Одного дня в моєму регулярному маршруті зайшла дивна зміна. Вранці, коли годинник показав точно сьому, я встав і попрямував у сторону шкляних дверей, осяяних променями сонця.

День виглядав гарніший за попередні... мені чомусь стало легко і любо на душі, а в тілі відчув приплив нової енергії. Упорядкував ліжко, а після голення і прискача поснідав. Як і завжди, підхопив торбу з паперами і подався до праці.

В почутті особливої енергії захотілось мені пробігтись. І от, розігнавшись, як той атлет, я підскочив і... на предивне диво - я лечу! В позі вертикальній - значить вже не треба мені ходити, я можу летіти! Без мітлі!

Радість і здивування наповнили моє ество: Невже це дійсність?.. До сну це не подібне, бо все таке виразне довкола... Продовжую свій лет зі швидкістю бігу.

Проймає думка: мабуть, зайшла різка зміна в моєму тілі, що в результаті спричинило зміну полярності, котра не підлягає законам гравітації (тяжіння). Мені відомо, що існують одиниці (адепти), котрі можуть міняти полярність свого тіла. Приміром деякі індійські "йог" часом демонструють так звану "левітацію". Відомо мені і про мандрівку астрального тіла, що є рідкістю...

Лечу далі... приходжу до висновку, що це не сон, бо тут все виразне, послідовне, виложено, як на долоні. Розум усвідомлює все, як дійсність. Значить зайшла якась зміна в конституції мого тіла, у фізіологічних і анатомічних особливостях мого організму. Чи надовго???

З тими мозаїчними думками опинився я на площі посеред будівель лабораторії. Тут вирішив іти нормально, щоб людей не налякати. Та скоро зауважив, що людей тут немає, а повинно бути багато. Зайшов у свою лабораторію,

де нормально біохеміки та всі інші вже є на своїх місцях, а зараз ні душі! Що сталось? Невже нині якийсь свято, про яке я призабув? Глянув на годинник, що на стіні, а там лише за десять сьома. Я зрозумів, що прибув до праці на цілу годину завчасно. Рішив вернутися додому й відпочити після лету, зібратися з думками.

Вже я надворі, розігнався і знову лечу, як якийсь чарівник. В помешканні зразу ліг у ліжку й заснув. Незабаром, мій здисциплінований годинник дзвонить знову. Пробудившись, я подумав: "Що діється з моїм годинником? Сьогодні вже другий раз мене будить". Глянув: стрілки знову показують точно сьому годину. Та це ж якісь загадкові жарти годинник витворює: сьома година вже раз була. Я вже вставав і в лабораторії вже був. Не міг же час повернутись назад?! Міг?! Нагло зауважую, що лежу в ліжку прикритий, у піжамі... так ніби свого ліжка я сьогодні й не залишав.

Зробилось якось моторошно: може якась примхлива русалка насміялась наді мною? Встаю і знову підходжу до шкляних дверей, люблюсь сонцем, застеляю ліжко... Все йде своїм порядком, так як це проходило одну годину раніше. Все ще повторюється автоматично, без жодного мого наміру щось повторяти. Лише одне не повторилось: свою дорогу до лабораторії я мусів пройти пішки... Летіти вже не довелось, тіло моє знову змінило полярність до попередньої. День праці пройшов, як і завжди.

Тепер дуже радо почув би вашу думку, українські містики, знавці надприродних явищ: чи мною описана подія була сном, чи фактом, дійсністю? Хто з вас розгадає цей феномен? Вияснить щось про нього... бо для мене особисто було це не фантазією, а пережитою дійсністю.

ВАГОМЕ СЛОВО

*“О слово рідне! Будь моїм мечем!”,
О.Олесь.*

Як викресать оте вагоме слово,
Що нарід до усіх вершин веде,
Що не дає загинуть рідній мові —
Живучу силу нації дає.

Народе мій, невже Тобі судилось
Погноєм бути, в путах умирать?
Невже минуле нації забулось,
Приспала у нащадків хижа рать?

О слово рідне! Стань мечем народним!
Безжалісним караючим мечем,
Як бритва гострим і як сталь холодним,
Відважним справедливим палачем.

Коси поля, засміченую ниву,
Рубай, креши, відсій увесь кукіль,
Щоб полилась, мов у весняну зливу,
Гучна народна мова звідусіль!

ВЕСНИ ШУМЛЯТЬ

У душі своїй весни несучи,
Свіжим листям шумлять у садах
По чужинних і рідних краях -
Не забути їх ніжну красу.

Залишили ми свій родовід
У вогні повоєнних заgrav
Українців-братів поєднав
Чужинецький відірваний світ.

Тут горіло під сонцем життя,
Не зважала ніколи на тих,
Хто ділив на своїх і чужих -
Засівала братерські чуття.

Проминуло, що доля дала,
Зеленіє незораний слід -
Згадка юних і вогняних літ,
І стежина до предків села.

Наче птах, що у вирій летить,
На крилі рідні весни несучи,
П'ю їх свіжість, як ранню росу,
Щоб нащадкам любов цю лишить.

• • •

Не співай мені пісню тужливу,
У журбі я не бачу мети,
Заспівай про журавку щасливу,
Що до свого гніздечка летить.

Хай почують і гори, і доли
Соловейковий радісний спів,
Не забути мелодій ніколи
Наших рідних безмежних степів.

Де дзвеніли шаблі у двобою,
Натягалась чужа тятива,
І могили козацькі весною
Невмируща вкриває трава.

Не співай більше пісню журливу,
Хай у ній розілеться добро,
Мов веселка під сонцем у зливу,
Наче наш повноводий Дніпро.

Нам судилось побачити днину,
Пропор волі піднести на шлях,
Незалежну від зайд Україну
Привітати в далеких краях.

ЛИСТИ О.К.

Тримаю у руках пожовклі вже листи,
Що молодість Твоя мені писала,
Її вогонь і радість, і розлук мости, —
Їх відгук сильний і живий впізнала.

Листи ці давні, але серцю не дають
Забути, що війна робила з нами —
У лісові криївки прокладали путь,
Де смерть ходила нашими слідами.

О скільки друзів, подруг полягли в лісах,
В зелених хащах рідної Волині,
А скільки матерів лишили у сльозах,
Вмираючи за волю України.

Їх пам'ять бережуть дороги похідні,
Де кров братерська недаремно лилась,
Герої оживають у травневі дні,
Щоб слава Їх в нащадках повторилась.

Слова тремтять, як зойк у тиші степовій,
І серцю не дають спокійно битись,
Пронісся краєм незбагнений буревій —
Нам з чужиною довелося зріднитись.

Думки, посіяні в рядках, як маків цвіт,
Ще бережуть колишню юну мрію:
Повернення додому неவிгойний слід,
Який десятиліттями лелію.

Ще не минуло те, що спогодами звуть,
Давно - давно Тебе нема живого,
Літа, мов чайки в чистім небі проминуть,
Не залишивши згадки ні у кого.

Натягнута у серці болісна струна -
Не дочекався волі свого краю,
Вона ж народові добра не принесла -
Червона гадь країну обкрадає...

В думках вертаюся туди, де гул віків,
Туди, де серцю наче ближче небо,
До золотих куполів, рідних берегів,
Іду до них, неначе йду до Тебе.

ДРУЗЬМ З У. Ч. Х.

Буз пухнастий розцвів у саду,
Аромат свій розлив по росі,
Я стежиною саду іду
І пригадую друзів усіх.

Тут ми разом виходили в світ,
Як життя набиралось в бруньки,
А тепер я шукаю їх слід -
Жене вітер сухі пелюстки...

Ось і явір на стежку схилився,
Своє горе він випив до дна,
Навіть вітер не Той, що колись, -
Залишилась лиш згадка одна.

Прокотилася світом війна
Одчайдушним прудким конем,
Наче блискавка бистра гучна
Запалила народи вогнем.

Повернулась у рідний мій край
І знайомі місця пізнаю,
Уклоняється здалеку гай,
Де зустріла любов я свою.

Зацвіте знов бузок запашний,
Рясно грона на віття сипне,
Але друзі, що йшли на пробій,
Не зустрінуть, не знайдуть мене.

Київ, 1993

ВСТАВАЙ, КОЗАЧЕ!

Вставай, козаче! Не барись!
Служити годі чужинцеві...
До свого кореня вернись -
Нехай дзвенять шаблі сталеві.
Покинь зрадливих яничар,
Не звеличай чужого роду,
Любов усю, ввесь серця жар,
Своєму подаруй народу.
Верни здобутки всіх століть,
Козацьку славу величаву,
І на межі тисячоліть
Будуй соборную державу.
Без олігархів-хапунів,
Що обікрали край дощенту,
Без чужинецьких лжебратів,
Без малоросів-президентів.
Ще дух советський не сконав—
Рятуй від зайдів рідну мову,
І на своїй землі прослав
Шевченка невмируще СЛОВО.
Рятуй святині від попів,
Що за хрестом ножа ховають,
Єдною духово всіх братів,
Що віру прадідів плекають,
Вставай, козаче! Час настав
Обороняти край від згину —
Постав в ряди вільних держав
Єдину Матір — Україну!

17.3.2003

ІЧКЕРІЇ

Не кажіть, що імперії зла
Вже нема, “розвалилась вона”,
Там щодня від кремлівських заброд
Умирає ічкерський народ,
Лише волю на власній землі
Він здобути бажає собі.
А Росія обдурює світ,
Називає повстанця - “бандит...”
Ну, то як же назвати Москву,
Що народи вела у пільму,
Поневолює землі чужі
Та шматує чужі вітражі...
Наче п'явка висмоктує кров,
А говорить про братню любов...
Торгувала сусідським добром,
Нехтувала нечесних тавром:
На Ічкерї землю святу
Сто десяту полює весну.
Бо злодійкою завжди була
Та “Товстющая баба Москва”
(Так ще Гоголь її називав,
Коли сам в Петербурзі страждав).
Мордувала нескорених всіх,
У терорі тримала й своїх...
Не віддай рідну землю Кремлю,
Захищай від катюги Чечню,
Борони її волю й народ
Від московських імперських заброд...
Незалежність ще вибориш Ти -
Від Росії не жди доброти!

2001

ЖИВИ УКРАЇНО!

Живи Україно! Живи у віках!
У мові, у пісні, в свободі...
Живи Україно в нащадків серцях,
В пошані великих народів.

Під сонцем погідним на вільних полях
Гартуй свою силу і славу...
На радість народу — сусідам на страх —
Рости у потужну державу.

Хай прадідів мова повсюди бринить:
В містах і по селах країни —
Не можна чужинцем в краю своїм жити,
Черпаючи міць з України.

Відкинь зазіхання усіх лжебратів:
Із півночі, півдня зі сходу,
На варті постав Тобі вірних синів,
Що служать своєму народу.

Кордони зміцни на всіх берегах,
Верни свої землі предвічні,
Державу тримай у надійних руках —
Без "ласк" русофілів столичних.

Живи Україно! Живи у віках!
У колі могутніх народів!
Торуй до Європи упевнено шлях —
Коритись Московщині — ГОДІ!

24.8.2004 р.

ІСТОРІЯ СТАРОЇ АБОРИГЕНКИ

Від того страхітливого, немилосердного часу минуло вже 70 років, а його не стерти з людської пам'яті, не стерти й не забути. Той час дамокловим мечем висить на волосині над головами сучасного покоління й висітиме у віках над головами майбутніх поколінь Австралії, незважаючи на можливі перепросини й винагороди.

Про одну неймовірну, але правдиву подію з того часу оповідає 85-літня аборигенка Молі, яка доживає свого віку в захолусті, в пустельній глибині Австралії, в аборигенському виселку Джігалонг.

Одного зимового вечора, в невеличкій халупі тлів вогонь у грубці, ледь-ледь оргіваючи кімнатку. Спати ще рано лягати. Час щось оповісти, послухати. Стіни халупи за багато років слухали й переслухали безліч оповідок, найчастіше не казок, а історій з самого життя.

Того вечора дочка Молі, Доріс, вперше почула від матері оту неймовірну історію, про яку вона згодом напише цілу книгу. Доріс уже немолода. Їй 64 роки. Було їй три рочки, як поліція гвалтовно відірвала її від рідної матері на виховання в пансіоні білих людей. Повернулася до матері у віці 25-ти років.

І ось тепер Доріс почула від матері, що її також було гвалтовно відірвано від рідної матері, Дорисиної бабуні. Чому? Тому, що материн батько був білошкірий.

Перед тим, як почати історію Молі, поглянемо на те, як виховували малолітню Доріс білошкірі люди. Ось її слова. "Мене навчали, що аборигенська культура — не культура, а твориво диявола, не культура, а зло і що люди, які те зло практикують, є поклонниками диявола. Мені забрало аж десять років на те, щоб зрозуміти, що аборигени не є людьми зла, що вони ласкаві, турботливі й сердечні".

Її мати, Молі, нині рідко коли виходить з халупи. Вона розмовляє англійською мовою і своєю традиційною "маруд вонгка". Декілька років тому вона перестала ходити з мисливцями на полювання.

Доріс має молодшу сестру Аннагелу. Її також відірвали від матері, і їй тяжче загоїти рани від розлуки з

матір'ю. “Вона ніколи не бачила рідної матері з того часу, як їх розлучили білошкірі люди, — каже Доріс. — Вона живе в Південній Австралії і дуже сконфужена. Так звані, безсердечні вихователі сказали їй, що вона сирота і що не має родини. Мені нелегко переконати її, що я є її сестрою. Їй доведеться ще довго загоювати душевні травми.

І ось історія 85-літньої аборигенки Молі. У 1931 році бюрократи штату Західня Австралія видали закон - виховувати дітей-метисів, напів-аборигенів, в спеціальних пансіонах, на домашніх служницях та звичайних робітників. Як же здійснювалося це на практиці?

На світанку одного зимового дня до невеличкого аборигенського табору завітав невмолимий демон— поліцист на прізвище Рігз у однострої кольору хакі. Зіскочивши з коня, він громогласно заявив, що приїхав забрати трьох дівчаток-метисок — 14-літню Молі, 10-літню Грейс і 9-літню Дейзі. Вони були злегка блідшими від повнокровних аборигенів. Їхніми батьками були білошкірі чоловіки.

Мати першої дівчини мала стосунки з білим чоловіком. То був англєсь Том Крейг, доглядач паркану з колючого дроту, що тягнувся на сотні кілометрів з півночі аж до столиці штату — Перту — як забороло від кріликів, що саранчою лізли зі сходу на культивовані поля. Тож батьком Молі був цей англєць.

Безпомічну рідню дівчаток охопив розпач. Почалося благання, надривне ридання, голосіння... Поліцист посадив дівчаток на коня і... бувай як звали. Нещасні матері рвали на собі волосся, билися головами об каміння. Нестерпний, невгамований біль ятрив материнські ніжні душі.

Подорж до пансіону, що знаходився 500 кілометрів від Перту, тривала два тижні: сушею, залізницею і водою. Що ж то був за пансіон? На вікнах — ґрати, на дверях — замки, в лазні — відра для туалету. Посеред майдану, поміж дерев'яними будиночками, стояла халупа з глини.

Настала перша холодна ніч. І щоб зігрітися, дівчатка тулилися на одному ліжечку з твердим матрацом, вкрившись трьома мохнатими килимками.

Траплялося, що деякі дівчатка, не витримавши тюремного режиму в цьому так званому пансіоні, рішались на втечу. І втікали. Їх, звичайно, ловили, повертали до пансіону, нещадно били, стригли наголо й замикали на два

тижні в кам'яний мішок - у малесеньку кімнатку, в яку крізь щілину пробивалося світло і яка правила за вентиляцію.

Та це не злякало Молі. Вона вже першої ночі вирішила втікати. Уранці Молі сказала дівчаткам: "Беріть торби! Ми втікаємо додому, в Джігалонг. Додому? Як? Це просто, хоч і нелегко, — додала Молі, — Знайдемо паркан, і він доведе нас додому".

Молі часто чула від свого білошкірого батька, що той паркан тягнувся від північного берега Австралії аж до південного. В одному місці біля нього тулився виселок Джігалонг.

Дівчатка скоренько спакували своє лихе манаття і сміливо пішли поза пансіон. Для відвернення уваги, несли відро з поміями, ніби маючи намір спорожнити його. Їх ніхто не помітив, і вони швидко зникли з овиду.

Стрімголов побігли з піщаного косогору до річки, що повела їх далі й далі від ненависного пансіону. Бігли понад річку, стежкою, витоптаною худобою, й за якусь годину опинилися біля довжелезного евкаліпта, зваленого бурєю, що лежав у бурхливих хвилях, сягаючи протилежного берега. Перебравшись на той берег, метиски бігли ще години зо дві, аж поки нарешті з полегшенням зітхнули. Молі прагнула якнайдалі віддалитися від пансіону, заки там виявлять їхню відсутність.

На щастя, Молі навчилася хитрощів життя в буші у свого вітчима, мандрівного бушовика. Лишивши річку позаду, почимчикували далі, в глиб пустелі. Нелегко було йти піщаним полем, але ось полегшало — мокра трава зачавкала під ногами. А ще далі — обережно пробивалися поміж колючими кущиками, яким, здавалося, не було кінця, ні краю. Нарешті, перед очима метисок розкинувся безмежний простір, вкритий, ніби килимом, барвистим диким цвітом.

Першу ніч переспали у лігві, розгрібши руками рухлу землю в кролячих норах. Перед сном Молі сказала: "Ніхто й не подумає шукати нас у кролячих норах".

Другого дня почав докучати голод. Молі запевнила дівчаток, що в буші є що їсти. Треба лиш пошукати. А коли небо захмарилося і повіяв жорсткий вітер, дівчатка, переходячи згірок, раптом побачили двох аборигенів, що

поверталися з полювання, несучи на плечах спечене кенгуру та дві гояни. “Дівчатка” — стурбувалися аборигени, — За вами вже шниряє поліція”. Одначе Молі була спокійна. Вона знала, що нічний дощ уже позмивав їхні сліди. Милосердні аборигени лишили для дівчат хвоста з кенгуру, одну гояну та пачку сірників.

Тримаючись на певній віддалі від паркана, проходили вони 25-30 кілометрів за день. Густий буш вкривав їх від стороннього ока. Одного дня рискнули зайти до хати якогось фермера. Двері відкрила старенька жінка й одразу сказала: “Ви, мабуть, утекли з пансіону? Про вас уже пишуть газети. Вас шукає поліція”. Дівчата сказали, що вони йдуть додому, тримаючись кролячого паркана. “Ви йдете не тією дорогою”, — сказала жінка. Вона нагодувала дівчаток та ще й на дорогу спорядила торбинку харчів. Наділила жакетами та ще й мішків дала, щоб на них легше спалося вночі.

Одначе, щойно дівчатка зникли з овиду, як та жінка вислала телефонграму до пансіону. Передбачлива Молі повела дівчат віддаленішою “додроогою” і, таким, чином уникла небезпеки. Пішли дівчата далі...

Минув місяць часу. Дівчата наближалися до рідного виселка. А поліція не могла вийти з дива. Де ті дівчата поділися? Ще такого не бувало, щоб втікачів не можна було зловити й повернути до пансіону, набити їх, постригти голови й потримати в карцері, щоб знали, що всяка втеча безнадійна.

Дейзі не могла йти, і її по черзі несли на спині то Молі, то Грейсі. Одного дня поліція проїжджала всього-навсього 40-50 метрів від утікачок і не помітила їх. Здавалося, що дівчата заблудилися, але одного дня Молі, йдучи попереду від своїх супутників, крикнула: “Я знайшла паркан!” І додала: “Тепер ми не загубимося”. Одначе, вони подолали лиш половину дороги — 800 кілометрів.

Нарешті, Грейсі не могла далі йти. І незважаючи на благання подружок, пішла до найближчої станції здаватися.

Лишившись удвох, Дейзі і Молі прямували далі. Страшно докучав голод. Молі знала, що десь тут недалеко живе її тьотя. На щастя, знайшли її. Покупавшись, відсвіжившись, пообідавши, пішли далі. До Джігалонгу лишилося всього три дні ходу. І ось вони вже перед

Джігалонгом. Родичі дівчаток вже чекали на них. Після дев'яти тижнів і 1,600 кілометрів подорожі, без географічних мап і харчів, Молі й Дейзі dokonали неможливого — повернулися додому. Не гаючи часу, вся рідня Молі й Дейзі помандрувала в пустиню, якнайдалі від білошкірих напасників.

Однак, історія Молі на цьому не закінчилася. Десять років пізніше, будучи на той час одруженою з одним пастухом, від якого мала двох дочок, захворіла на апендицит. Повезли її до Перту, до столиці штату Західня Австралія. Міністерство аборигенських справ відтранспортувало її до лихозвісного пансіону. Шість тижнів пізніше Молі звідти знову втекла, взявши з собою півторарічну Аннабелу, лишивши в пансіоні трирічну Доріс, бо не могла обох донечок нести на руках. Минуло ще три роки, і немилосердна влада забрала її до Перту “на білошкіре виховання”. Від того часу Аннабела не бачила своєї рідної матері.

Нині демонструється фільм про ці описані події. Зарясніла й преса описами та ілюстраціями про ті страхітливі знущання над чорношкірими людьми, над автохтонами землі, що прибрала назву Австралія.

Доріс, дочка Молі, описала ті події в солідній книзі. На основі тієї книги було створено фільм. Перші оглядачі фільму не могли стримати сліз від побачених страхіть, від сорому за тогочасну білошкіру австралійську владу, від сорому й за сучасну, нинішню, владу, яка лиш на словах заявляє про своє співчуття, але яка далека вона яка далека від справжнього милосердя!

ДУМКИ ТА СПОГАДИ З ПОДОРОЖІВ ПО УКРАЇНІ

Не раз я думаю, що людина, як той обшліфований камінець, має в собі безліч сторін, вдача її багатогранна. Ви бачите одну рису її характеру, потім, часом випадково, чи від зміни обставин, чи настрою, перед вами постає зовсім інша риса, якої досі не знав і навіть не здогадувався. І думаєш тоді, яка ж зрештою справді та людина, а де її “маска”, за якою ховається справжнє обличчя. А може всі ті сторони її характеру, плюси і мінуси, творять одне ціле, і лише життя заставляє їх виявляти при певних умовах. І ніхто не знає усіх цих прихованих вад чи здібностей, які можуть часом її зробити героєм чи навпаки звіром. Та чи й сама людина у тих самих обставинах в інший день могла повестись інакше, чи це залежало б від стану її самопочуття і настрою? Мені прийшли на думку три випадки, які між собою не мають нічого спільного. А може й мають... Власне, два перші можуть здатись для деякого дрібничковими.

Я вже вдруге відвідувала це місто. Зупинилась в нових знайомих. Вони мають гарну квартиру недалеко від центру міста. Діти їхні вже одружені, мають окремі мешкання. Знайомі мої не багаті, але й не бідні, інтелігентні, милі люди. Він має постійну кваліфіковану працю, яку оплачують, а дружина вирішила зостатись пенсіонеркою. За містом у них, щойно збудована, невеличка цегляна дача і чималий город, яким вони заслужено гордяться.

Одного дня вони повезли мене показати своє господарство. Провівши там приємно і недаремно цілий день, надвечір ми вертались додому. По дорозі господарі, спитали що коштує подорож до далекої екзотичної (їхній вислів) Австралії. Бачу серйозно подумують майнути на наш континент. Ми вїхали на передмістя. І, звичайно, як завжди в цей час, вулиці були захарашчені автами. Вуличний рух ледве посувався. Ми спинились перед світлофором. Невеличке хлоп'я, років восьми, підбігло до нашого авта з щіткою і відром з водою та запитало, чи помити вікна. Мій господар раптом почервонів, гнів перекосив його обличчя. “Нет”, — закричав він щосили. Але хлочина все ж, незважаючи на це, почав мити лобове скло. Лице дружини теж набрало загрозового вигляду. Я дивилась

на моїх знайомих і не могла повірити їхній метаморфозі. Малий саме закінчив мити. Змінилось світло. “Зараза”, — просичала господиня. Ми рушили далі, а позаду зосталась розчарована обшарпана дитина. А мені прийшло на думку: Невже ті нещасні п'ятдесят копійок, які нормально платять за таку послугу, перекреслили б їхні мрії зібрати ті десять тисяч, щоб відвідати Австралію?

Погостивши декілька днів, я рушила далі. Автобус їхав аж до Канева, по дорозі було містечко, де проживають мої родичі. День був гарячий. Всі пасажири, які заздалегідь запаслись квитками, мали зручні місця. По дорозі було багато зупинок. Одні люди всідали, інші висідали. Автобус був по вінця заповнений народом, кошиками та клунками. Гегекали гуси, озивались курчата... Люди стояли в проході і біля шофера. Та, незважаючи на тісняву і спеку, в автобусі була напрочуд дружня і весела атмосфера. Чути було розповіді, сміх, жарти. Старшим бабусям і матерям з дітлахами давали місце або брали малечу на руки. Одне дівча тримало кошения, і сусіди по черзі просили його потримать. На одній зупинці виявилось, що в автобусі пробито два колеса. Надворі на пекучім сонці дві години бідні шофери (їх було двоє) міняли колеса. Люди не нарікали, а, навпаки, співчували їм. Пізніш прийшлося чекати, поки вони обідали. Я думала, що в Україні усі озлоблені. Значить не завжди і не скрізь. Може в місті, де народ більш засмиканий сьогоденням, хоч-не-хоч реагує інакше.

Приїхавши до містечка, я спинилась у родичів. Тут також проживають знайомі, з якими я листуюся вже роками. Обоє вони середнього віку, бездітні і дуже гостинні. Знають багато народніх звичаїв. Кожного разу, водячи мене по місті, показують місця історичного значення. Вони так прихильно до мене ставляться, що від їхньої надмірної уваги мені робиться аж незручно.

Одного вечора мої родичі запросили моїх знайомих у гості. Після вечері господар розповів, що працює із новою технологією, має справу також з компютерами. І от треба їм було замовити сталеві шафи. Подумали, пощо давати заробіток чужим, як свої фабрики стоять без роботи. Звернулися до рідного виробництва. За підрахунками інженерів виходило зовсім дешево. Та коли справа пішла всерйоз, в адміністрації так ціну накрутили, що подорожчало вдвоє. Виходило, що закордоном дешевше і якісніше. Пізніш розмова перейшла на теперішню молодь, мовляв, бідні вони, не знають гарних народніх звичаїв. Знайома

гостя затягнула гарних старих пісень. Потім вона пригадала щось, усміхнулась і розказала таку придебенцію (її вислів).

Це було минулого Різдва. Як завжди, наварила вона багато традиційних страв. Аж стукає хтось у двері. Відчинила, а там стоїть гурт колядників. Питаються: “Чи заколядувати?” І почали швиденько відтарабанювати: “Коляд, коляд - колядниця, добра з маком паляниця, а із раком не така, дайте, тітко п'ятака”. Я, каже вона, розсміялася та й кажу: “Хіба ж так колядують?” І почала їм виспівувати різних колядок і щедрівок. “Ну, що ж”, питаю їх, “то хто колядував, ви чи я? А коли я, то й мені заплата належиться! Ану давайте, що там у вас вже в торбі є. І взяла... А що ж, хай знають! Треба ж їх навчить”. І вона, закінчивши цю розповідь, голосно розреготалась. Розмова перейшла на щось інше і точилася далі, а переді мною все стояли ті підлітки, очі яких були сповнені сліз і образи, які ніби запитували: “Защо ви, тьотю, так перекреслили нашу радість? Чому?” І ця мила знайома показала мені зовсім у іншому світлі. Та це, мабуть, лише одна риса її характеру...

Третій випадок стався давно і лежав він у мене в серці роками. Згадувала про нього не раз, а рука не піднімалась писати про те. Раз, що людина ця ще була жива, а подруге, що я все виношувала в собі, не знала, з якого боку почати. Все поставало оте кляте запитання: “Чому?” Це сталося ще 1944 року. Подаю, як розповідала мені про це моя свекруха.

Насувався фронт. Треба було тікати. Ми зібрали своє добро на воза і кіньми рушили в дорогу. Думка була виїхати з села і десь перечекати лиху годину. З нами рушило возами ще душ тридцять. Взагалі, ясної думки не було, що робити. З тих, хто кидали рідне село, кожен мав свою причину. Одні з розкуркулених, які повернулись під час війни та забрали свою хату, то ж боялися помсти. Інші мали за німців якісь посади, чи служили в поліції. В нас теж була своя причина. Чоловіка мого арештували у 1937 році. Я зосталась з двома синами. Старшому тоді було дев'ять років, а молодшому сім. Вже ніби мали чоловіка ось-ось випустити, а тут почалась війна. Коли першим разом фронт проходив селом, ми зосталися дома, чекали батька. Як зайшло наше військо, я, на всяк випадок, заховала хлопців у погріб. Того ж дня військове командування зібрало усіх підлітків, декому дали навіть негодящу рушницю і послали їх поперед себе на німців, сказали: “Захищати

батьківщину”. Коли фронт незабаром відступив, у село зайшли німці. Голосіння і плач не втихали довго. Це плакали матері і родичі, які за селом відкопували зі снігу своїх дітей-“воjakів”. А сніг все йшов і прикривав злочин, скоєний проти свого ж народу, свого майбутнього... Защо їх гнали на вірну смерть? Чим оті підлітки були винні?

Коли вдруге підходив фронт, я почувалась роздвоєна. Що робити? Турбувалася за долю дітей, а з другого боку, вони ж так чекали батька. Я чоловіка дуже любила, так його ждала... Мені тоді було всього 31 рік, як його забрали. І якже кидати все і йти між чужі люди? І приснився мені сон. Знову начебто пройшов фронт, та цим разом за селом у снігу лежали мої сини... І з'явився начебто мій чоловік і питає: “Чого ж ти їх не вберегла?” Прокинулась я і, з важким серцем, запрягла коні, і вирушили ми разом з іншими людьми з села.

В нашій валці їхав начальник поліції, молодий красивий чоловік. Колись він був учителем, а за німців вмовили його стати начальником поліції, мовляв, ти чесна людина, на тій посаді таких потрібно. Жінка в нього теж була красива, і дитя мали мале, щойно почало спинатись на ноги. Довго ми так подорожували, проїхали й Кам'янець, Подільськ і заїхали у Карпати. А тут в лісі партизани, свої і чужі. І всіх треба боятися. Бо під час війни всяк люд до них пристає. Раз трохи сина не вбили, бо побачили в нього шкільний атлас і вирішили, що він шпигун. Іншим разом мене односельчани ледве врятували, бо була я ще тоді молода і красива...

Після Коломиї дорога роздвоїлась: одна йшла в гори через Прут на Яблунів, Березів і Делятин, а друга понад Прутом на Делятин. Отут, на роздоріжжі, наші не згодились, куди краще їхати. Половина валки рушила через річку в гори, а ми з рештою поїхали другою дорогою. На ніч зупинилися у маленькому селі. Ночували в одних гуцулів. Господар старий, а жінка в нього набагато молодша. І досі згадуємо, як вона все його запитувала: “Петрусь солоденький, може тобі бобиків зварити?” А сама їла щось смачненьке. Пробыли ми там три дні, а на четвертий, щойно почало сіріти, як хтось прибіг і гукнув, що підрозділ червоних прорвав фронт і ось-ось буде тут. Запрігши коні, ми рушили швидко в дорогу. Проїхали з пів години, як раптом почулись постріли. Всіх охопила паніка. Я бачила, як начальник поліції обрізав посторонки і без сідла, наохляп, посадив на коня дружину. Потім тицьнув в руки їй

сина, сам сів на другого коня. Дитя пручалося, перелякана мати теж була охоплена панікою. Не втримала малого. Він упав під ноги коневі. Страх людей передався й тварині. Кінь не встояв і наступив на нещасну дитину. Жах охопив матір. Батько схопив мале і знову сунув його закривавленого дружині. Хлоп'я заходилося криком, тремтячі руки матері вдруге не втримали сина, і він знову впав під ноги коневі. Страшно навіть і тепер все те згадувати: конаюче дитя, матір в істеричі. Батько вихопив наган і покінчив муки дитини, а тоді, оперезавши батогом обох коней, вони помчали у ліс.

Прошло багато років, відколи я почула цю розповідь, але й досі намагаюся зрозуміти, чому батько не взяв дитину сам, а передав її переляканій дружині, яка не звикла їздити на коні та ще й без сідла? Чи то була слабина у його характері, яка виявилась у скрутну хвилину і перекреслила його щастя на все життя? Та й чи знає хто з нас, як поведеться у тяжкій ситуації? Через десяток з лишком років його зустрічали земляки в Америці. Ця, порівняно ще молода людина, була вся сива, в нього тряслись руки... Недарма кажуть: не вродись вродливий, а вродись щасливий.

Я поверталась до Києва, коли по дорозі з Борисполя йшли колонами шахтарі. Надворі була спека. Мені було шкода цих трудяг, які вже відколи, під палючим сонце, долали шлях до Києва, щоб домагатися своєї зарплатні. Приїхавши до Києва, я зупинилась у знайомих. Далі пекло сонце, а шахтарі сиділи на дорозі і тротуарах та час-від-часу били об них касками. На їхніх плакатах волали гасла: **УРЯД УКРАЇНИ, ПОВЕРНІТЬ НАШІ ЗАРОБЛЕНІ ГРОШІ. ВОНИ ПОТРІБНІ ЖИВИМ, А НЕ МЕРТВИМ.** Гул від биття касками чути було далеко. Що ближче я підходила, то більше він зростав у жадливий протест. Мені було моторошно йти поміж ними і чути його... Де совість тих, хто присвоїв їхню зарплату? Що обернуло те начальство у бездушних хапуг? Я вірю, що за кожний нечесний вчинок людина дорого платить в житті...

Перед тим, як покинути батьківщину, я поїхала на село. Надходив тихий вечір. Пройшовши самотньо вуличкою на край села, я зупинилась на пагорбі. Сонце заходило за небосхил... Переді мною внизу стелився луг, по якому звивалася річечка, обрамлена комишами. Ось сонечко вже зовсім сіло за обрій, а в серці забриніла пісня: "Ой сонечко ясне, невже ти втомилось, чи ти засмутилось, іще не лягай..." До побачення, рідна земле... Поки в мене буде снаги, буду до тебе приїздити. До побачення...

БОЯГУЗ НЕГОР

Джек Лондон (12.1.1876 — 22.11.1916) — американський письменник. Навчався в Каліфорнійському університеті, був золотошукачем на Алясці. З багатьох його творів найвидатнішим є автобіографічний роман “Мартін Іден” — про трагічну долю талановитого письменника. В українській літературі його твори перекладали Л.-Н. Романович-Ткаченко, М. Рильський, І. Стешенко, О. Сенюк, Ю. Лисняк. Пропоную мій переклад оповідання Джека Лондона “Боягуз Негор”, у якому йдеться про те, як Росія завойовувала Аляску способом тотального винищення тамтешніх племен індіанців та ескімосів.

Григорій Вишневий

Одинадцять днів він ішов по сліду свого племені. Чоловіки, жінки і діти — все плем'я втікало від переслідування. Рятувався втечею і він сам. Знав, що за ним ідуть жажливі росіяни. Через болота і яруги рухалися вони вперед, а їхньою метою було знищення всього його народу. Він ішов майже без нічого. Увесь його вантаж — заяча шуба, цінтралка та кілька фунтів сушеного лосося. Незважаючи на це, він з великим зусиллям доганяв своє плем'я. І не дивувався, бо знав, що страх перед росіянами міг гнати вперед з неймовірною швидкістю цілий народ.

Діялося це в першій половині 19-го століття, коли росіяни володіли Аляскою. Нарешті, однієї літньої ночі Негор наздогнав утікачів у верхів'ї Пілатата. Опівночі було видно, як удень, коли він проходив через утомлений табір. Були такі, що бачили його, багато хто навіть знав його, але майже ніхто не вітав.

“Боягуз Негор”, — почув він голос молодиці Ілліхи. Вона засміялася, за нею засміялася й Сонні, дочка його сестри. Приплив гніву охопив його, але він не подав виду. Пробираючись поміж таборовими вогнищами, він дійшов до вогню, біля якого сидів старий чоловік. Молода жінка масувала втомлені м'язи його ніг. Чоловік підняв своє сліпе обличчя й уважно прислухався до кроків Негора, що ступав по сухому паліччю.

“Хто це йде?” заскрипів його старечий голос.

“Негор”, відповіла молодиця, не відриваючись від роботи.

Обличчя Негора було байдуже. Декілька хвилин він стояв непорушно. Чоловік схилив голову на груди. Молодиця, стоячи на колінах, з головою, схованою в хмарі густого чорного волосся, продовжувала масувати його втомлені м'язи. Негор дивився на її ставне тіло, що згиналося в талії на подобу тіла рисі. Вона була подібна до тонкого стовбура берези, але разом з тим у ній відчувалася вся сила молодости. Він споглядав, охоплений глибоким сумом за нею, подібному до фізичного голоду. Нарешті він спитав:

“Невже немає привітного слова для Негора, який так довго був відсутнім і щойно тепер вернувся?”

Вона глянула на нього холодно, а чоловік глузливо засміявся.

“Ти моя дружина, Уно”, сказав Негор твердо і з крихтою погрози.

Вона раптом встала і м'яко, по-котячому, випросталась. Її очі блищали, її ніздрі тремтіли, як у оленя.

“Я повинна була бути твоєю жінкою, Негоре. Але ти боягуз. Дочка Старого Кинуза не може бути жінкою боягуза”.

Він пробував говорити, але вона примусила його замовкнути владним жестом.

“Старий Кинуз і я прийшли до вас з далекого краю. Ваше плем'я прийняло нас до своїх вогнищ і зігріло, не питаючи, звідки ми і чому мандруємо. Вони думали, що Старий Кинуз втратив зір від старости. Але ні Старий Кинуз, ні я цього не заперечували. Старий Кинуз був хоробрий чоловік, але він осліп; ти розумієш, що дочка Кинуза не може бути матір'ю дітей такого боягуза, як ти, Негоре”.

Вона знову не дозволила йому говорити.

“Знай, Негоре, якщо скласти всі твої переходи в тутешній країні, то й тоді ти не дійшов би до Сітки на Великому Солоному Озері. Там багато російських людей, і закон їхній суворий. З цієї Сітки втік Старий Кинуз, який у ті дні ще був молодим Кинузом. Він утікав зі мною - маленькою дитиною на руках по острівцях серед моря. Моя вбита мати могла б оповісти про його кривду. Убитий рус, зі списом, що пронизав йому груди й спину, міг би оповісти про сповнену помсту Кинуза”.

“Але всюди, куди ми втікали і хоч як далеко ми

відбігали, скрізь ми знаходили зненавиджених росіян. Кинуз не боявся їх, але не міг їх бачити, Тому ми й бігли все далі й далі, через озера й річки, аж поки прибилися до Великого Туманного моря, про яке ти чув, але якого ти ніколи не бачив. Ми жили серед усяких племен, і я виросла й стала жінкою. Одначе, Кинуз, постарівши, не взяв собі іншої жінки, а я не шукала чоловіка. Нарешті, ми прийшли до Пестилику, туди, де Юкон вливається в Велике Туманне море. Тут ми жили на краю моря серед народу, що ненавидів росіян. Але інколи вони припливали, ці росіяни, на великих кораблях і силували жителів Пестилика показувати їм дорогу між багатьма островами в гирлі Юкону. І бувало, що люди, яких вони брали з собою показати їм дорогу, не верталися. Нарешті, народ цей не міг далі терпіти й задумав велику справу”.

“І коли прибув корабель, Старий Кинуз виступив і сказав, що покаже росіянам дорогу. Він тоді вже був підстаркуватим і сивим. Але він був безстрашний. І він був хитрий, бо повів корабель туди, де море рине до берега і де хвилі б'ють білою піною об гору, що називається Романовою. Море понесло корабель туди, де хвилі б'ють у берег. Море викинуло його на берег і розбило об скелю. Тоді прийшли люди з Пестилика (бо в цім полягав їх задум) з списками, стрілами і небагатьма рушницями. Але ще до того росіяни викололи очі Старому Кинузу, щоб він ніколи вже не міг показувати доріг. І потім почалася битва там, де хвилі б'ють у берег з людьми з Пестилика.

“На чолі цих росіян був Іван. Він сам, своїми двома великими пальцями, видавив очі Старому Кинузу. А згодом, з двома людьми, що лишилися з його загону, він пробився крізь ряди противника, пройшов через бурхливі води й подався понад берегом Великого Туманного моря на північ. Кинуз не міг більше бачити і був безпомічним, як дитина. Він побіг від моря вгору по великому незнаному Юкону до Нулато. І я бігла з ним. Так зробив Старий Кинуз, мій батько. Але що зробив юнак Негор?”

Знову вона жестом звеліла йому мовчати.

“Моїми власними очима я бачила в Нулато, перед ворітьми великої фортеці, всього декілька днів тому, як той самий росіянин Іван, який осліпив мого батька, ударив тебе псячим батоном і збив, як пса. Я бачила це і зрозуміла, що ти боягуз. Але я не бачила тебе тієї ночі, коли все твоє плем'я —

так, навіть хлопчики, не здатні до полювання — напали на росіян і всіх їх перебили”.

“Тільки не Івана”, сказав спокійно Негор. “І тепер він ганяє за нами, з ним багато росіян із-за моря”.

Уна не пробувала сховати свого здивовання і жалю, що Іван не вбитий. Але говорила й далі:

“Удень я побачила, що ти боягуз, коли всі чоловіки й навіть хлопчики йшли у бій, я тебе не бачила, і вдруге переконався в тім, що ти боягуз”.

“Чи ти закінчила? Все сказала?” — спитав Негор.

Вона кивнула головою й глянула на нього, — як це він може щонебудь взагалі сказати.

“Знай же, що Негор не боягуз”, — почав він спокійно й зневажливо. “Знай, що коли я був ще хлопчиком, я ходив сам один до місця, де Юкон вливається у Велике Туманне море. Я доходив до Пестилика і навіть далі, понад морем. Я зробив так малим хлопчиком, і це означає, що я не був боягузом. І не був я боягузом, коли ходив молодим, зовсім сам, уздовж Юкону, далі, ніж будь-хто будь-коли заходив — так далеко, що прийшов до іншого народу з білим обличчям, які говорили іншою мовою, не російською. Я вбив також великого, дуже великого ведмеда в країні Тананау, куди не заходив ніхто з мого народу. Я боровся з нуклукієтьми і калтагами, і стиксами в далеких краях і завжди — сам один. Про ці справи, про які ні одна людина не знає, я сам оповідаю. Хай мої співплемінці розкажуть вам про те, що я зробив і що їм відомо. Вони не скажуть, що Негор боягуз”.

Він з гордістю скінчив і чекав відповіді.

“Це сталося до мого приходу в цю країну”, сказала вона, “і я нічого про ці справи не знаю. Я знаю тільки те, що бачила, а я бачила, як тебе били. Уночі ж, коли велика фортеця палала і люди вбивали й самі помирали, я тебе не бачила поміж ними, і люди твої називають тебе боягузом”.

“Це негарне ім'я”, — проскрипів старий.

“Ти не розумієш, Кинузе, — Негор говорив незлісно, — та я поясню тобі. Знай же, що я був на полюванні за ведмедем з Камо-Та, сином моєї матері. І Камо-Та боровся з великим ведмедем. Ми не мали м'яса протягом трьох днів, і Камо-Та був недостатньо сильний і спритний. Великий ведмідь здавив його так, що кістки його хрустіли, як сухе паліччя. Я знайшов його, хворого на землі. Він стогнав від болю. І не було м'яса,

і я не міг нічого вбити, що він міг би їсти.

“Тоді я сказав: “Я піду в Нулато і принесу тобі їжу, а також приведу сильних людей, щоб віднести тебе в стійбище”. Але Камо-Та сказав: “Іди в Нулато по харчі, але не кажи нікому ні слова про те, що зі мною трапалося. Коли поїм і стану здоровим, я уб'ю того ведмедя. Тоді я вернуся з честю в Нулато, і ніхто не буде сміятися й не скаже, що Камо-Та був переможений ведмедем”. Я послухався мого брата, а коли я вернувся і росіянин на ім'я Іван ударив мене батагом, я знав, що не можу опиратися. Бо ніхто не знав про Камо-Та, хворого, голодного, в стані стогнання. Якби я бився з Іваном і помер би, то мій брат також помер би. Ось чому ти, Уно, і бачила, що мене били, мов пса. В той час я чув балачку шаманів і вождів про те, що росіяни рознесли поміж наших людей невідому хворобу, що вони вбили багатьох з нас і викрадали наших жінок. Говорили, що землю треба очистити від цих прибуд. Я чув цю розмову і знав, що це добра справа і що в ту ніч росіян треба буде вбити. Але мій брат Камо-Та був хворий і не мав що їсти. Саме тому я не міг лишитися разом з чоловіками й хлопчиками, ще не здібними полювати”.

“Я поніс з собою м'ясо і рибу й сліди від ударів Івана. Але Камо-Та уже не стогнав - він помер. Звідти я вернувся в Нулато, та не було вже Нулато. Лише попіл чорнів і валялися групи багатьох людей на тому місці, де стояла велика фортеця. І я бачив, як росіяни підіймались у гори по Юкону на човнах. Було маса росіян, що прийшли з моря. І я бачив, як Іван виповз з того місця, де ховався, і мав з ними розмову. І наступного дня я бачив, що Іван веде їх по сліду нашого плем'я. І зараз вони йдуть по цьому сліду. Я ж тут, я, Негор. І я — не боягуз”.

“Я чую твої слова”, сказала Уна, і голос її звучав м'якше, ніж раніше. “Але Камо-Та помер і не може заступитися за тебе. А я знаю лиш те, що бачила сама. Я повинна побачити власними очима, що ти не боягуз”.

Негор зробив нетерплячий рух.

“Всяко можна це зробити”, вела мову далі вона. “Хочеш вчинити не менше того, що вчинив Старий Кинуз?”

Він кинув головою й чекав.

“Ти сказав, що ці росіяни шукають нас ще й тепер. Негоре, покажи їм шлях так, як колись Старий Кинуз. Хай прийдуть вони, нічого не підозрюючи, до того місця, де ми

будемо на них чекати — в проході між скелями. Ти знаєш місце, де скеляста стіна висока і зігнута. Там ми їх знищимо, на чолі з Іваном. Коли вони будуть, мов мухи, чіплятися за скелі, наші люди нападуть на них з обох боків зі списами, стрілами і рушницями. Згори жінки і діти будуть скочувати на них уламки скель. Це буде знаменний день. Росіяни загинуть, і країна наша буде очищена. Іван же, той самий Іван, який осліпив мого батька і набив тебе псячим канчуком, буде також убитий. Він помре, як скажений пес, роздавлений скелями. А коли почнеться битва, ти, Негоре, повинен потай відповзти, так щоб тебе не вбили.

“Добре”, сказав він. “Негор покаже їм шлях. А потім...”

“Тоді я буду твоєю дружиною, Негоре, — дружиною хороброго чоловіка. Ти будеш полювати для мене і Старого Кинуза, а я буду готувати для тебе їжу і шити тобі теплий, міцний одяг, пошию тобі взуття на взірець мого народу — воно краще, що у вас носять. І буду від того дня завжди твоєю дружиною. Я зроблю твоє життя радісним, так що всі твої дні будуть заповнені піснями і сміхом, і ти переконаєшся, що Уна не схожа на інших жінок. Вона мандрувала в далеких краях і бачила невідомі міста, і стала мудрою - мудрою, як чоловік, такою мудрою, що уміє приносити їм радість. І твої спогади про неї, про те, якою вона була в дні твоєї молодости, будуть солодкі-солодкі. Бо ти завжди пам'ятатимеш, що вона для тебе була полегшенням, спокоєм, відпочинком, що була для тебе кращою дружиною, аніж інші для інших чоловіків”.

“Хай буде так”, сказав Негор, і пристрасна любов до неї хвилювала йому серце, і його обійми розкривалися для неї так, як руки голодної людини тягнуться до їжі.

“Тільки тоді, коли покажеш їм шлях, Негоре...” зупинила вона його. Але очі її були ніжні і вологі, і він знав, що вона дивиться на нього так, як ще ніколи ніяка жінка на нього не дивилася.

“Добре”, сказав він і обернувся рішуче. “Я піду зараз поговорити з вождями. Хай вони знають, що я йду показати шлях росіянам”.

“О Негоре, чоловіче мій!” прошепотіла вона тихенько, дивлячись йому вслід. Але вона шепотіла так тихо, що навіть Старий Кинуз не чув, не дивлячись на те, що слух його від часу осліплення став дуже чутким.

Три дні пізніше росіяни витягли Негора, мов щура, з

ущелини, де він сховався. Привели до Івана, до "Івана Грозного", як звали його ті, що були з ним. Негор був озброєний кепським списом з кістяним наконечником. Він кутався в свій заячий кожушок і тремтів ніби від лихоманки, хоч день був спекотливий. Він гойдав головою, показуючи, що не пам'ять слів Івана, вдаючи, що дуже втопився, що дуже занедужав і хоче лиш відпочити. Він тикав пальцем у свій живіт, пояснюючи, де йому болить, і трясся тілом. Але з Іваном був чоловік із Пестилика, який говорив мовою Негора. Вони довго розпитували Негора про його плем'я, поки, нарешті, той чоловік із Пестилика, на ім'я Кардук, сказав:

"Іван звелів, щоб тебе зашмагали на смерть, якщо ти не будеш говорити. І знай, мій незнайомий брате, що слово Івана — закон. Я — твій приятель, а Іван — ворог. Бо я не добровільно залишив свій край біля моря. Та я хочу жити й тому корюсь волі мого володаря. І ти будеш виконувати його накази, якщо хочеш жити".

"Незнайомий брате мій," відповів Негор, я насправді не знаю, куди пішли мої люди, бо я був хворий, мої ноги зрадили мене, і я відстав від них".

Негор чекав, поки Кардук говорив з Іваном. Потім він помітив, що обличчя росіянина потемніло, і, на його знак, два чоловіки підійшли до Негора з двох боків, цьвохкаючи тяжкими батогами в повітрі. Тоді він удав із себе дуже переляканого й голосно закричав, що він хворий чоловік і нічого не знає, але скаже лиш те, що знає. І так уміло він їм оповів, що Іван наказав своїм людям рушити вперед. Рядом же з Негором ішли чоловіки з батогами, щоб він не втік. А коли він казав, що ослаб від хвороби й уповільнював крок, вони били його до тих пір, поки він знову починав кричати від болю й не мав сили йти далі. Коли ж Кардук сказав йому, що все для нього зміниться на краще, як тільки вони наздоженуть його плем'я, він спитав: "І тоді мені можна буде спочити й не рухатись?"

Він не переставав питати: "І тоді мені можна буде спочити й не рухатись?"

В той же час, прикидаючись дуже хворим і роздивляючись каламутними очима по боках, він рахував людей Іванового загону. Разом з тим він переконався, що Іван не пізнав у ньому чоловіка, якого бив перед ворітьми фортеці. Дивне збирище постало перед його очима. Тут були мисливці

слов'янського походження з білою шкірою й могутніми м'язами: низькорослі, коренисті фіни зі сплющеними носами й круглими обличчями, уродженці Сибіру, носи яких нагадували орлині клюви, були й худі люди з косими очима, у венах яких змішувалася монгольська й татарська кров з слов'янською. Це були шукачі пригод з далеких країв за Берінговим морем. Вогнем і мечем вони завойовували нові землі й пожадливо захоплювали їхні багатства: пух і шкіру. Негор дивився на них із задоволенням, подумки уявляючи собі, як вони лежать, розчавлені в скелястому проході. І завжди разом з тим йому уявлялося обличчя й вигляд Уни, що чекала його на горі в скелях, і раз-у-раз її голос звучав у його вухах, і він відчував на собі теплий і ніжний блиск її очей. Одначе, він не забував удавати хворого і спотикався там, де ґрунт був тяжким. І, як і досі, кричав під ударами батога. При цьому він остерігався Кардука, бо знав, що йому довіряти не можна. Він мав фальшивий погляд і надто балакучий язик, надто балакучий і гладенький, - думав Негор, - не подібний до простої, чесної мови.

Цілий день вони йшли. Наступного дня, коли Кардук, з наказу Івана, запитав Негора, то Негор сказав, що навряд, щоб вони зустріли плем'я раніше завтрашнього дня. Але Іван, з того часу, як довірився вказівкам Старого Кинузи й жорстоко за те поплатився, ні в що більше не вірив. Тому, коли вони дійшли до проходу в скелях, він зупинив своїх сорок людей і спитав через Кардука: "Чи вільна дорога?" Негор оглянув її покірним зором. То був широкий спуск, що вів уздовж скелі, увесь укритий чагарником і повзучою рослинністю, де могли добре сховатися десятки племен.

Він покрутив головою.

"Там нічого немає," сказав він, "дорога вільна".

Ще раз Іван перемовився з Кардуком, і той сказав:

"Знай, незнайомий брате, що якщо твої вказівки брехливі, якщо твої люди перегородять шлях і нападуть на загін Івана, ти негайно помреш".

"Я показую правдиво," сказав Негор, "шлях вільний".

Але Іван все ще не довіряв і наказав двом із своїх мисливців піднятися на верх скелі. Два інших, за його наказом, стали по обидва боки Негора. Вони притулили свої рушниці до його грудей і зупинилися ждучи. Увесь загін чекав. І Негор знав, що ледве вилетить бодай одна стріла чи

спис, він помре. Два мисливці лізли все вище й вище. І коли вони вилізли на вершину й махнули шапками на знак того, що все гаразд, вони видавались маленькими чорними цяточками на тлі світлого неба.

Рушниці були відведені від грудей Негора, й Іван наказав рушати вперед. Іван задумано мовчав. З годину він ішов, ніби щось обмірковуючи й через Кардука спитав Негора:

“Як ти знав, що дорога вільна, не оглянувши її?”

Негор подумав про птахів, яких він бачив. Вони сиділи на скелях і в кущах. І посміхнувся: це було так просто. Але він здвигнув плечима й нічого не відповів. Він думав про інший прохід у скелях, куди вони йдуть і де птахів уже не буде. І він був радий, що Кардук — уродженець берегів Великого Туманного моря, де немає ні дерев, ні кущів і де люди навчаються морського умільства, а не умільства рівнин і лісів.

Три години пізніше, коли сонце стояло високо в небі, вони прийшли до другого проходу в скелях, і Кардук сказав:

“Придивляйся добре, незнайомий брате, бо Іван на цей раз не має наміру чекати, поки люди пройдуть вперед оглянути дорогу”.

Негор подивився, а рядом з ним стояли два чоловіки з рушницями, притуленими до його грудей. Він побачив, що всі птахи відлетіли, і в одному місці він помітив блиск рушничного дула на сонці. І він подумав про Уну й пригадав її слова: “Коли битва почнеться, ти повинен потайки зникнути, щоб тебе не вбили”.

Двоє дул упиралися в його груди. Це було зовсім не те, на що вона сподівалася. Ясно, що втекти не пощастить. Він помре першим, коли почнеться битва. І він прорік твердим голосом, але, ніби від недуги, продовжував тремтіти:

“Дорога вільна”.

Іван рушив уперед зі своїми сорока людьми з далеких країн за Берінговим морем. За ним чимчикував чоловік з Пестилика, Кардук, і Негор з притуленими рушницями до грудей. Підйом був довгий, і вони не могли рухатися швидко. Але Негорові здавалося, що вони дуже швидко наближаються до середини проходу, де була засідка.

У скелях праворуч пролунав постріл. Негор почув бойовий клич свого племені і за секунду встиг побачити, що скелі й кущі неначе наїжились товпами його одноплемінців,

які раптом вийшли з них. За тим він відчув, що раптовий вогняний вибух мовби розриває його навпіл. Він упав, відчуваючи гострий біль: у його знемагаючому тілі життя боролось зі смертю.

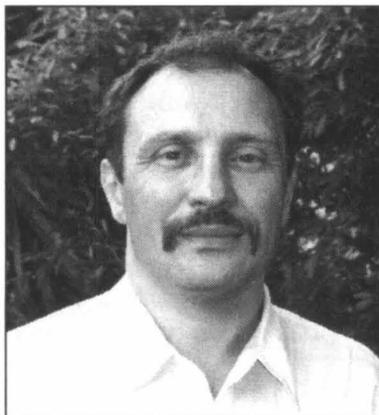
Він тримався за своє життя з жадністю скупаря, що чіпляється за свій скарб. Він все ще дихав, і повітря наповнювало його легені болісною насолодою. Мов у тумані, до його свідомости пробивалися проблиски сонця і хвилі звуків. І неясно він бачив, як падають, помираючи, мисливці Івана, і як зі всіх сторін збігаються до місця побиття його брата, наповнюючи повітря криками і шумом зброї. А згори жінки і діти скидають величезні брили, що підстрибують, ніби живі істоти, і з гуркотом падають вниз.

Сонце танцювало над ним у небі. Превеликі скелі колихались і гойдались, а він все ще неясно чув і бачив. Коли ж “грозний” Іван упав біля його ніг, без життя, розчавлений падаючою брилою, Негор пригадав сліпі очі Кинуза - і радів.

За тим звуки завмерли, брили не котилися мимо нього, і він бачив, як люди його племені підходять все ближче й добивають ранених списами. Він туманно пізнавав, як рядом з ним сильний російський мисливець піднімається в останній сутичці за своє життя й падає, пронизаний десятками списів. Потім він побачив над собою обличчя Уни і відчув її обійми. І на одну мить сонце зупинилося, а великі хиткі стіни скель застигли.

“Ти хоробрий чоловік, Негоре,” — почув він її голос, — “Ти мій чоловік, Негоре”.

І в ту мить він пережив усю ту радість життя, яку вона йому пророкувала, і обіцяні сміх і пісні. І тоді, коли в небі повільно зникало для нього сонце і життя його поступово відпливало, він був оповитий солодким спогадом про Уну. І в міру того, як пам'ять його затьмарювалася й блідніла і проблиски її змінювалися зростаючою темрявою, він пізнавав у обіймах коханої дійсність провіщеного йому відпочинку, справдження передбаченого йому щастя. Коли ж чорна ніч охопила його, як він лежав на її грудях, він відчув великий супокій, що проникав всесвіт, і пізнав у завмиранні зникаючих сутінок таємниче наставання Тиші.

МОЯ УКРАЇНА

(присвячується Ігореві Коцюмбасу)*

Моя Україна - суцільна руїна,
Знедолені люди й пробудження мить.
Моя Україна - то гілка калини,
І братня мова й прихована лють.
Моя Україна - довічний Чорнобиль,
Зарослі могили й продажні сини.
Моя Україна - то матері стогін,
Обплювані ліфти й розбратні Церкви.
Постійні прогнози, набридлі розмови...
І "цей" - ні до чого, і "той" - ні про що...
Осінні грози, зимові дороги,
І де ж тая віра? Надія на що?
Моя Україна - то страчені сили,
То очі дитини, що знає про смерть.
Моя Україна...
Моя Ти єдина
Бездонна пучина і сутності твердь!

Сідней, лютий 1993 року

*Доктор Ігор Коцюмбас - австралійський лікар українського походження, який намагається допомагати Україні.

МАТЕРІ

Рідна мамочко моя!
Нас синє море розділя,
Між нами - три дев'ять земель,
На сім годин ріжниться день,
Літак летить майже добу
І як здолати нам журбу?
Листи "повзуть" часами місяць
(Хай листонош тих дідьки місяць!)
П'ятнадцять цифр по телефону,
Щоб додзвонитися додому
На лічені оті хвилини...
І знову рахувати днини,
доляри і твої роки,
Здаля вивчати всі рядки,
Як Україна "процвітає"...
Невже цьому не буде краю?!
Прости ж мені цю далечінь
Чи і мене так Бог скарає?!!

Сідней, 1993

Павло Ангелуца

ТАК БУЛО (*присвячується Т. Б.*)

Ми так кохались у нестями,
Неначе все було ввісні,
Як дикі яблуні гілками
Сплітались в площині тісній.
І піт гіркий, немовби сльози,
Нас покривав густим дощем,
І червоніло все навколо
Назавжди неповторним днем.
Здавалось, злився світ у мить єдину,
Прекрасно-вічну, радісно-нову.
І тільки рахував щось безупинно
Годинник на руці Твоїй.

Павло Ангелуца

Про КохАННЯ

Жадання, сподівання, зітхання,
Стрічання, замирання, вагання,
Смеркання, калатання, признання,
Милування, пригортання - вінець!
Спілкування, позіхання, відвертання,
Питання, дорікання, дратування,
Ридання, засідання, гадання,
Розставання, прощання - кінець!

Поль Верлен

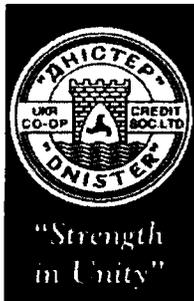
ПЛАЧЕ МОЄ СЕРЦЕ

Плаче моє серце
Дощиком надворі,
І що за журба це
Заповнює серце?
 О ніжний шепіт дощу
 На дахах і землі,
 Серцю, повному плачу,
 О поезія дощу!
Воно плаче без причини
Серце мені остогидле.
Чи йому хто зраду вчинив?
Ця скорбота без причин...
 І гіршого немає болю.
 Чому, не знати
 Без ненависті й любові
 В моєму серці стільки болю...

Переклав з французької П. Ангелуца.

ДНІСТЕР

Українська Кредитова кооператива

Перші спроби створити кредитові спілки в Австралії були відразу після приїзду великої кількості українців після Другої світової війни. З усіх існуючих на сьогодні українських кооператив в Австралії найстарішою є кооператива “Дністер”, заснована в 1959 році. Передісторія кооперативи починалася в 1951 році зі створення позичкової спілки “Самопоміч”, що при Українському Католицькому Братстві в Мельборні, в 1959 році була перетворена відповідно до Вікторіанського кооперативного Акту в Українську Кредитову кооперативу “Дністер”.

З плином часу кооператива росла і стала найбільшою українською кооперативою Австралії. Сьогодні “Дністер” найбільша етнічна кооператива Австралії.

В 1966 році “Дністер” придбав приміщення на Mt. Alexander Rd, Essendon, а в 1983 році було збудовано величаве приміщення кооперативи, де кооператива знаходиться і сьогодні. В 1996 році вартість активів “Дністра” становила 38.5 мільйонів доларів, а в 2003 році понад 54 мільйони.

Сьогодні “Дністер” налічує 5619 членів, в основному українців, а також і членів неукраїнського походження і об'єднує людей різних віровизнань, поколінь, політичних переконань, різних хвиль еміграції.

“Дністер” має відділ у Джилонгу, а в 2000 році кооператива “Калина” з Перту також стала відділом “Дністра”.

“Дністер” завжди працює над тим, щоб якнайкраще задовільнити потреби своїх членів, а також ширшого кола української спільноти, організацій та установ. Щороку “Дністер” спонсорує церковні, громадські організації, українські школи тощо. Однією з таких наукових установ є Лекторат Україністики при університеті ім. Монаша в Мельборні, якому приділяються щорічно тисячі доларів допомоги, “Дністер” підтримує громадські установи, розуміючи важливість їхнього існування для української спільноти.

“Дністер” є одним з чудових прикладів представників українського кооперативного руху, що дбають про добро та достаток української спільноти.

З ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ ВІКТОРІЇ

Гортаючи сторінки історії Української Громади Вікторії за останню каденцію та підводячи підсумки роботи, можна сміло сказати, що Українська Громада Вікторії, як і в минулих роках, активно проводить свою діяльність.

Гостинно збирає нас під своє крило Український Народний Дім в Ессендоні, де відзначають та святкують Державні свята, історичні події, підтримують українську культуру та традиції, де радо вітають почесних гостей, політиків, акторів, мистців, спортсменів.

Пригадаємо деякі події із життя нашої спільноти.

Минулого року, 25 серпня, українці Вікторії урочисто відзначили 11 річницю Незалежності України. Це свято було особливим ще й тим, що Українська Громада хлібом та сіллю вітала достойних гостей - Президента Світового Конгресу Українців д-ра Аскольда Лозинського з Нью-Йорку та Генерального Консула України в Австралії п-а Василя Корзаченка. Достойні гості, перебуваючи у Мельборні, мали нагоду зустрітися з представниками уряду Вікторії, консулами інших держав, з українцями - професіоналами та молоддю, а також з учнями та вчителями Братської школи ім. Митрополита Андрея Шептицького.

У жовтні цього ж року у чотирьох містах Вікторії відбулися змагання спортсменів цілого світу віком понад 30 років, участь у яких приймали спортсменів з України і яких гостинно приймали українці філії Нобл Парку, а саме - волейбольну команду із Дніпропетровського Клубу Ветеранів волейболу "Славутич", яку репрезентував п. Г.Грозицький, Віце-президент Федерації волейболу України.

Цього ж місяця у Вікторії проходив Мельборнський фестиваль, у якому брали участь представники всіх етнічних груп, представляючи свою національну культуру. Українці мали свій двогодинний виступ 19 жовтня 2002 року у спеціально змонтованій залі-палатці, де зібралося понад 200 людей різного віку та з різних околиць Мельборну. У мистецькій програмі брали участь танцювальні ансамблі "Таїса", мистецький керівник П. Кульгавець, "Верховина" СУМ, мист. керівник Соня Ван де

Кемп, ансамбль "Світанок", керівник Люба Лотиш, гурт "Мальви" - керівн. В. Пастушенко та співачка зі Львова Н. Самсонова.

14 березня 2003 року Українська Громада Вікторії мала нагоду вітати гостя з України, майстра пензля - Володимира Воронюка, члена Національної Спільки художників України. В цей день в Народному Домі в Ессендоні відбулося відкриття персональної виставки мистця, що тривала 14 та 15 березня. В основі творів українська тематика: пейзажі, церкви, замки західних регіонів України та Криму, а в цілому - любов до України.

Важливою подією цього року був XI Здвиг українців Австралії, який відбувся 19-20 квітня і який zorganizували управи СУОА та УГВ. Мельборн радо вітав гостей із Сіднею, Ньюкастелю, Джілонгу. В перший день Здвигу, в суботу, в Баклей Парку в Ессендоні, відбувалися спортивні змагання з футболу, відбиванки, гольфу, у яких брали участь діти, підлітки та молодь. Тут також всі могли перекусити та випити чашку чаю чи кави. Після змагань суботній вечір продовжився у Народному Домі в Ессендоні, де відбулася цікава громадська зустріч з учасниками Здвигу. Почесними гостями XI Здвигу були Повірений у справах України пан Олександр Міщенко з дружиною та консул України панна Оксана Оснач. Пан Міщенко прибув з України з місією відкриття Посольства України в Канберрі, яке сьогодні вже діє та яке він очолює.

У другий день Здвигу відбувся святковий концерт української пісні та танцю. Понад 700 людей зібралось в Національному театрі у районі Сант-Кілда. Почесними гістьми були Оксана та Олександр Міщенки, Оксана Оснач, а також Преосв. Владика Кир Петро Стасюк - єпарх українців - католиків, Почесний консул України В. Ботте, духовенство УКЦ і УАПЦ, керівники українських громад, організацій, товариств, банків. Відкриваючи свято - XI Здвиг Українців, Голова СУОА Степан Романів сказав: "...Ми з'їхалися з усіх кутків Австралії, щоб показати нашу силу, наші здібності та єдність". З великою увагою присутні також вислухали коротку промову вище згаданого речника України пана О. Міщенка.

У концертній програмі взяли участь мистецькі одиниці Мельборну, Сіднею, Джілонгу, Ньюкастелю, що описувалося в українських часописах.

На початку червня відбулася презентація книги "Злочин", яку упорядкував та видав П. Кардаш. Це книга про жорстокі

переслідування та злочини скоєні українській нації протягом століть, а зокрема жахливі події Голоду 1932-33 років, що базується на основі архівних документів та спогадів очевидців.

Поповнилася також книга визначних подій театрального Мельборну. 21-22 червня 2003 р. на сцені Народного Дому в Ессендоні поставлено оперу С. Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм" у виконанні хору "Промінь" УГВ під керівництвом диригента, постановника, режисера, заслуженого працівника Культури України Ніни Пономаренко та музичного керівника Оксани Менцінської-Мельниченко. Опера пройшла з великим успіхом.

Цього ж місяця до нас завітали з Сіднею учні Братської Школи ім. Св. Андрія під керівництвом Одарки Брецько з виставою "Червона Шапочка", за однойменною німецькою казкою Братів Грімм, музику до якої написав В. Безкоровайний, лібретто - Леонід Полтава. Режисер та музичний директор Оксана Рогатин-Василик, хореограф - Христина Кассар, та у супроводі оркестри із трьох інструментів: фортепіано, скрипки та акордеону. Господарями сцени були діти молодшого та середнього віку, які майстерно справлялися із своїми ролями і яких присутні нагороджували рясними оплесками. Заохлювали глядачів, а особливо малечу, кольоритні костюми усіх дійових осіб, чудові декорації, музичність, поєднання пісні з танцями. Треба признати велику працю та зусилля, що приклали вчителі та учні, вивчаючи ролі українською мовою, а наслідки цієї праці принесли насолоду глядачам та добру славу Братській Школі, що виховує українську молодь. Щасливий кінець вистави ніби окрилив дитячі душі, поповнив їх красою і добром, а ми, старше покоління, раділи, що росте нам зміна українська.

Так живе наша українська спільнота сьогодні. Але, підводячи підсумки сьогодення, не можна не заглянути у піввікову історію нашої Громади, у ті далекі післявоєнні часи еміграції, коли вирувало громадське життя, вивчали англійську мову, працювали на важких роботах за контрактом. І незважаючи на ці труднощі, піонери діаспори знаходили час, силу, кошти будувати Громаду, будувати свою маленьку Україну, щоб зберегти українську мову, культуру, традиції. І це їм вдалося. Сьогодні цю працю продовжуємо ми, їхні діти та онуки, новоприбулі з України та колишньої Югославії, ідучи вже прокладеною стежкою і маючи добру базу для цього. І хай так буде завжди!

Управа УГВ, 2004р. Сидять: С.Романів, М.Вербопецька, М.Моравський, А.Глуханьч, М.Квас. Стоять: П.Сенів, А.Філонюк, О.Левкут, М.Лаба, Р.Попович, Т.Моравський, Р.Занко. Відсутні: Я.Полотайко, Н.Сташишин, М.Цькуй, І.Андреєва.

Члени Контрольної комісії УГВ Сидять: Б.Тарнавський, М.Пік. Стоять: М.Квас, Д.Моравський, П.Сенів.

МЕЛЬБОРНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ КЛЮБ ІМ. ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

Цього року минає 38 років від часу заснування при Українській Громаді Вікторії ще однієї секції: Літературно-мистецького клубу ім. Василя Симоненка. Започаткував ЛМК і очолював його до грудня 1999 року наш невтомний пропагатор рідного слова, освітянин і громадський діяч, письменник сл. пам. Дмитро Нитченко-Чуб. Клуб гуртує письменників, поетів і мистців, які мають літературні чи мистецькі здобутки та бажають плекати літературно-мистецьку творчість, провадити популяризацію здобутків української літератури й мистецтва як сучасних творців, так і класичної спадщини.

Діяльність членів клубу була різноманітною. Влаштувалися літературні вечори для слухачів з участю початківців і літературні зустрічі з письменниками з інших стейтів Австралії, з Канади, Америки та з України. Готували й виголошували доповіді до національних свят. Несли рідне слово, відвідуючи більші осередки українських поселень як в Австралії, так і поза нею на Американському континенті. За згаданий час відбулось 105 літературних вечорів з виступами членів клубу та понад 20 авторських вечорів.

Великим здобутком літклубу була видавнича діяльність. Перевидавали твори заборонених в Україні письменників. Видали посмертно в 1973 р. збірку історичних оповідань, розвідок і спогадів письменника М. Лазорського п.н. "Світлотіні" за редакцією Дм. Чуба. Заходами членів клубу видано антологію української поезії "З-під евкаліптів", у якій помістили свої вірші 15 авторів. Упорядкував збірник Дм. Чуб з допомогою членів редколегії, також видано збірник перекладів української прози Ю. Ткача "On the fence". Члени клубу видавали свої твори власним коштом, започаткувавши літературний процес на п'ятому континенті.

Окремою ділянкою праці є видання альманаха "Новий обрій", який охоплює літературу, мистецтво й культурне життя українського суспільства в Австралії та дає можливість письменникам, поетам і початківцям з усієї Австралії містити свої твори, таким чином, забезпечуючи розвиток літературної

творчості. Протягом існування клубу під редакцією сл. пам. Д. Нитченка, у співпраці з редколегією, видано одинадцять чисел альманаха. Упорядкування і підготовка до друку виконувались добродійно, без жодної винагороди. Більшість примірників останніх чисел альманаха подаровано бібліотекам, учбовим закладам, спортсменам і військам в Україні.

Важливою ділянкою є праця з молоддю, яка має здібність до літературної творчості. Для зацікавлення молодих талантів клуб проголошує конкурси “Молодечої творчості”. Надіслані твори учнів українських суботніх шкіл оцінює конкурсове журі й винагороджує першунів грошовими нагородами. Кращі твори молоді містила на своїх шпальтах українська місцева преса та заокеанські журнали “Веселка”, “Крилаті”, “Молода Україна”, “Тотуйсь”. Нагороджені твори поміщені на сторінках альманаха “Новий обрій”, ч. 5-11. Дотепер проголошено 23 конкурси “Молодечої творчості”. Відомості про висліди конкурсів опубліковуються у місцевих часописах.

Від часу проголошення України незалежною державою, члени клубу, відвідуючи рідну землю, налагодили особисті зв'язки з письменниками, освітянами й видавництвами. Видавали й перевидавали свої твори, даруючи їх бібліотекам й учбовим закладам, та допомагали видавництвам. П'ятеро письменників-членів клубу прийняла в своє лоно Національна Спілка Письменників України.

Нас відвідували письменники з України: Д. Павличко, А. Михайленко, Р. Іваничук, Є. Дудар, М. Осадчий та інші; для них влаштовувались авторські вечори. Наслідком відвідин вийшов у Києві, у видавництві “Веселка”, збірник кращих творів поезії та прози наших 20-ти авторів, “Рідні голоси з далекого континенту”, упорядкував збірник Анатолій Михайленко.

В останніх двох конкурсах “Молодеча творчість”, що проголошує наш клуб, брали участь учні Середньої Загальноосвітньої школи №25 міста Суми, з якою маємо постійний зв'язок, листуючись з заступником директора, вчителькою, лавреатом літературної премії Дм. Нитченка, пані Валентиною Кайнарою, яка одночасно є керівником літературного клубу “Джерельце”, що існує при школі та відзначається широкою просвітянською діяльністю. Члени “Джерельця” самі пишуть, знайомлять молодь інших шкіл і населення з творчістю письменників і поетів України та української діаспори, влаштовуючи свята рідної мови та

відзначаючи ювілейні дати письменників. Діяльність членів “Джерельця” широко відома на Сумщині та в Києві, зокрема в Національній Спільці Письменників України, має підтримку сучасних літераторів і мистців України й Австралії та бібліотек і вищих учбових закладів міста Суми та його околиць. Цей працьовитий гурток молодих пропагаторів української літератури під проводом пані В. Кайнари іменував Почесним членом “Джерельця” пані Лесю Ткач, п. Григорія Вишневого, п. Невана Грушецького та підписану “За пропаганду українського слова, співпрацю з учнями, за відродження національної культури”, приславши нам у січні 2003 р. відповідні грамоти.

Завдяки наполегливій освітній праці пані В. Кайнари, вперше в Україні, в Середній школі №25 уведено до програми навчання спеціальний курс “Література письменників української діаспори в Австралії”. Програму для 10-го і 11-го року навчання опрацювала пані В.Кайнара, яку затвердило обласне управління освіти. Так поволі дорібок наших працівників пера повертається на рідну землю, до свідомости нашого народу, якому він належить..

Підсумовуючи вищесказане, треба зазначити, що діяльність Літературно-мистецького клубу ім. Василя Симоненка в Мельборні поширилась зв'язками з Україною; управа клубу далі провадить літконкурси “Молодечої творчости”, редколегія видає альманахи, окремі автори друкуються в місцевих часописах і в Україні. Наші обидва часописи “Вільна Думка”, “Церква і Життя” та етнічне “Radio SBS” і громадське “Radio 3ZZZ” сприяють діяльності клубу, поміщуючи безкоштовно повідомлення й матеріали клубу на своїх шпальтах і подаючи в ефір клубові оголошення, за що управа ЛМК ім. В. Симоненка щиро дякує видавництвам і радіокомітетам - цим носіям українського слова на п'ятому континенті.

На превеликий жаль, клуб не поповнюється молодими свіжими силами, а число членів зменшується. За останні десятиліття “Відлетіли від нас сірим шнурком...” в інші світи наші члени-мистці сл. пам.: Василь Цибульський, Ірина Залеська, Ірена Білинська, Юрій Михайлів, Зіна Ботте. Проводили ми також в останню дорогу письменників сл. пам.: Зою Когут, Константина Гіммельрайха і Дмитра Нитченка-Чуба, які збагатили українську літературну скарбницю Австралії та України, залишивши про себе нестерту світлу пам'ять.

ЮВІЛЕЙНА ГРАМОТА

З нагоди 50 ліття існування
УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ ВІКТОРІЇ
цю грамоту одержує :

**ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ КЛУБ
ім. В. СИМОНЕНКА**

За

ЖЕРТВЕННУ Й УСПІШНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СЕКЦІЇ
ТА
ЗА КОЖНОЧАСНУ СПІВПРАЦЮ З УПРАВАМИ УГВ.

Ессендон, 12-го вересня 1999

Юрій Федоренко
.....
Голова УГВ

Зуєв
.....
(Секретар

УГВ - Ювілейна Грамота.

Євген Стефін

40-ЛІТТЯ ФІЛІЇ УГВ В НОБЛ ПАРКУ

*Мирослав Сліпецький
(1965-69, 1978-2001)*

*Євген Стефін
(голова управи з 2002 р.)*

Минуло вже 55 років від часу поселення українців в Австралії та 40 років зорганізованого життя Української Громади, що залишило позитивний слід у Нобл Парку та околицях.

Першим поселенцям було нелегко у новій країні, але, відробивши дворічні контракти, вони взялися за влаштування особистого і родинного життя. Нав'язуючи зв'язки з іншими українцями, багато з них гуртувалися і переселялися туди, де вже було якесь скупчення українських родин, їхніх співвітчизників. У такий спосіб вони творили середовище, у якому була взаємопідтримка серед людей, які були того самого походження і мали ті ж пережиття, що й вони. І так розпочали будувати життя української спільноти у цій країні. Вони починали з нічого, але, маючи дбайливу і працювиту українську вдачу і допомагаючи один одному, з часом, після початкових труднощів, здобули пошану австралійської спільноти.

Їхній запал і енергію можна лише подивляти. Працюючи часто на важких роботах і влаштовуючи особисте життя (а то були переважно молоді родини), вони в першу чергу подбали

про Українську школу, яка мала свої початки 1954 р. у маленькому приватному бараці. Школа була центром українського життя, а коли засновано Філію Української Громади Вікторії в Нобл Парку, діяльність ще більше поживалася.

Із збільшенням числа учнів треба було шукати більш відповідне приміщення. Винайм місцевої австралійської школи виявився незадовільним через неприхильне до них ставлення. І так виринула ідея збудувати Народній дім-Українську школу, де б могли сходитися українці та плекати культуру і традиції свого народу, а в школі навчати нові покоління української мови, історії і культури. Знаходили і час, і силу, і фінанси, щоб працювати для вищої ідеї, для української спільноти.

Віддавали від себе все, щоб їхні діти мали добру освіту і зазнали кращого життя, ніж вони самі мали, про що свідчить велике число молодших українців, які мають високі посади. А найважливіше, щоб, увійшовши в австралійську спільноту, вони знали, хто вони і чиї вони нащадки.

Власне приміщення в Українському народному домі в Нобл Парку від самого початку аж до тепер давало стимул для розвитку багатогранної діяльності, не тільки для Філії УГВ і школи, а й інших організацій та приватних людей. У школі ім. Лесі Українки, яка тепер акредитована урядом, навчаються учні від дитячого садка аж до 12 кл. Від часу затвердження урядом української мови як предмета до матури, багато наших учнів є першунами у Вікторії при випускних іспитах 12 кл.

Кожної неділі о год. 10 ранку у залі правиться св. Літургія. Опісля, у деякі неділі, можна купити обід, приготовлений невтомними панями-добровольцями. Такі обіди згуртовують людей і дають можливість приємно в товаристві провести час. У середу вечором правиться Молебень, а опісля відбувається проба церковного співу, а також чоловічого хору.

Під проводом талановитих диригентів у Нобл Парку впродовж 25 років існували чотири хори. Під цю пору активно діє чоловічий хор Філії, який виступав уже в Нобл Парку і поза ним, а незабаром виступатиме в Сідней та Аделаїді. При Громаді існує Клуб старших, члени якого сходяться щосередини у приміщеннях клубу для товариства і розваг. По вітвічках відкритий розваговий клуб, в якому є можливість на нові

знайомста та спортивні розваги.

Добре зорганізований відділ Союзу Українок в Нобл Парку, який протягом свого 30-літнього існування, завдяки жертвенній праці, зібрав і пожертвував тисячі доларів на допомогу школі, Лекторатові україністики в університеті ім. Монаша, Українській Громаді Вікторії, на різні інші важливі цілі та багатьом потребуючим в Україні та поза нею.

Народний дім вживається на сходинах Пласту в суботу після школи. Довгі роки приміщенням також користувалися Спілка Української Молоді, українська танцювальна група та Школа гри на бандурі.

У Народному домі до теперішнього часу Громада вітала багато визначних гостей: правозахисників, депутатів Верховної Ради України, членів австралійського парламенту, мистців, науковців, громадських діячів, спортсменів. Відбулося багато імпрез. Філія постійно підтримує ініціативи українських надбудов та від самих початків обороняє добре ім'я України й українського народу.

Отже, маємо можливість подивляти відданість, жертвенність і неабиякі досягнення невеликої Української Громади упродовж того часу, та прагнути, щоб надалі їх продовжувати і розвивати. Українська Громада радо вітає всіх і заохочує включатися в діяльність Філії.

Члени Управи, 2002 р. Від ліва сидять: О. Ціхоцький, Т. Сліпецька, М. Сліпецький, Є. Стефін, С. Рамза, В. Тимчишин, І. Кривяк. Стоять: С. Селемба, Я. Вільна, С. Опар, З. Фігурик, А. Опар.

НОБЛ ПАРК СВЯТУЄ 40-ЛІТТЯ

*19 жовтня 2003-го року Філія Української Громади
Вікторії в Нобл Парку урочисто відзначила у власному
Народному Домі своє 40-ліття.*

Приємно і радісно, що на це торжество прийшло ще чимало тих, котрі своєю наполегливою працею в ім'я спільноти й українства гордо вписали український Нобл Парк з околицями як в історію нашого поселення, так і в біографію багатонаціональної Австралії. Важко тут усіх цих щирих українців-працелюбів згадати, але усім їм належиться подяка і шана, бо вони насправді витворили, мабуть, найкраще зорганізовану і насправді патріотичну громаду в Австралії. Серед присутніх у залі — колишні голови управи Філії УГВ п. І. Єфименко (1962-64, 1971-77), п. М. Сліпецький (1965-69, 1978-2001), дружина уже покійного С. Вачура, довголітня директорка Української Школи ім. Л. Українки п-ї Т. Сліпецька, голова Союзу Українок Нобл Парку, письменниця п-ї Б. Коваленко, голова Парафіяльної ради УКЦ в Нобл Парку п. О. Ціхоцький та багато інших творців українського життя в Нобл Парку й околицях. І саме завдяки багатьом з них витворився величний колективний портрет ноблпарківської філії УГВ. І цей портрет за сорокарічне своє становлення зримо й велично сьогодні віддзеркалює історію поселення українців в Австралії, своїми національними обрисами вказує дальший шлях усім нам, усім нашим меншим і більшим згромадженням, громадам та їхнім філіям. Шлях, яким треба йти, як долати перешкоди, як навчати дітей і молодь, як спричинитися до збереження й розвитку українства, як любити свій рідний край, як творити історію нової Батьківщини, як любити свою Церкву, як віддано працювати в ім'я спільноти... Саме тому, щоб подякувати основоположникам українства та усім його творцям, старшим, дещо молодшим і молодим, у цей радісний день прийшли голова управи СУОА п. С. Романів і голова управи УГВ п. Ю. Федішин, проф. М. Павлишин з Монашського університету, о. прот. О. Кенез і о. І. Головка від єпархії УКЦ в Австралії, багато інших провідників і представників українських організацій і згромаджень.

На свято прибули мер Данденонгу й околиць, парламентарії дост. К. Волш, А. Коркоран, А. Гріффін, Д. Ендрюс та інші. Всі високодостойні гості вітали Філію УГВ в Нобл Парку з 40-літтям і дякували українцям за добросовісну працю. Особливо радісно було слухати щирі теплі слова від мера Данденонгу п. К. Волоша, голів управ СУОА і УГВ п. С. Романіва і п. Ю. Федішина, о. прот. О. Кенеза, представників австралійського уряду і українських організацій.

Привітання і подяки висловили теперішній голова управи Філії УГВ в Нобл Парку п. Євген Стефин, як також і директорка місцевої школи п-і Т. Сліпецька, голова Союзу Українок у Нобл Парку п-і Б. Коваленко. Саме ці три згромадження були і є основним ядром філії УГВ в Нобл Парку та сподвижниками українства в цій невеликій місцевості та в її околицях у штаті Вікторія. Так, тут насправді є друга Україна, хоч маленька за територією, але могутня за своїми ділами. І горда, з почуттям громадянського обов'язку і патріотизмом.

Подібні урочистості неможливо провести за 2-3 години. Організатори святкування 40-ліття філії УГВ старалися це свято провести динамічно, щоб було і добрих слів вдостатку, і пісень трохи, і музики, і їстива різного з солодощами і напоями. На мій погляд, управі філії це вдалося зробити якнайкраще. Звичайно, доклала зусиль для цього і ведуча програми свята п-і Орися Стефин, знана нині як голова управи УЦЩР Австралії, та всі члени діючої управи філії.

Учасники святкування 40-ліття філії УГВ у Нобл Парку вшанували пам'ять відійшлих у вічність колишніх членів цієї громади, а також жертв геноциду в Україні у 1932-33 роках.

Свої пісні й музику дарували присутнім у Нобл Парку чоловічий хор філії УГВ під керівництвом проф. В. Головка, солістка п-і Люся Юрків-Ніколсон, тріо Христина Головка, Ганя Дацків і Тамара Корчева, Ансабль бандуристів ім. Л. Українки під керівництвом д-ра Ігоря Якубовича.

Вершиною свята, яке сповна наповнило чашу подяки й радості, стало вшанування найбільш заслужених українців в історії філії УГВ в Нобл Парку.

Приємно було слухати голову управи філії п. Євгена Стефина, якому випало продовжувати справу своїх попередників, щирих патріотів і носіїв українства. Саме п. Є. Стефин разом з колишніми головами управ, а їх за сорокалітню історію було лише троє, урочисто покряляли на сцені святкового

торта. Уже згодом голова управи вручив нагороди п. М. Сліпецькому, п. І. Єфименкові та посмертно св. пам. С. Вачурові на руки його дружини п-і Ю. Вачур. Почесні подяки в громаді було вручено п-і Т. Сліпецькій, п-і Б. Коваленко, п. А. Опарові, п. Т. Федорчукові, п. І Крив'якові та п. С. Селембі.

Пан Є. Стефин за особливі заслуги вручив пропам'ятну подяку, текст якої викарбувано на бронзовій таблиці, п. Мирославові Сліпецькому. Цей дарунок надалі зберігатиметься у Народному Домі.

Непередбачені дарунки отримали від голови управи УГВ п. Ю. Федішина голови управ панове І. Єфименко, М. Сліпецький та Є. Стефин — іменні горнятка з українськими взорами, а філія УГВ — пляшку коштовного вина, яке є ровесником філії УГВ у Нобл Парку з особистої колекції п. Юрія.

Заслугує на похвалу спеціально виданий журнал до 40-ліття громади. Була й виставка фотографій, спогадів, присвячена цій важливій даті.

Письменниця п-і Б. Коваленко прочитала свій вірш, спеціально написаний у посвяту Філії УГВ у Нобл Парку. Вона також вручила панам М. Сліпецькому і Є. Стефिनіві “Золоті грамоти подяки” від Товариства збереження української спадщини Австралії та В-ва “Вільна Думка”.

Пісні, подяки, дарунки, музика лунали довго-довго того недільного дня у Нобл Парку. Спомини, побажання й оптимістична надія наповняли серця присутніх радістю за недаремно прожиті минулі літа громади, за її тверду нинішню ходу, за її майбутнє.

Тож нехай воно буде безхмарним, нехай живе українство тут завжди, нехай панує й надалі тут дух сподвижництва. І нехай родинні приклади Сліпецьких, Єфименків, Опарів, Коваленків, Стефинів та багатьох інших осявають тобі християнський шлях, Філіє УГВ в Нобл Парку! На многії літа!

ГРОМАДИ

у 40-ліття Філії УГВ в Нобл Парку

Працею, працею, працею,
Цвітом енергій людських,
Ділом і думкою чесною
Нас згуртувала усіх.

Впевненим кроком вторований
В землю тубільську шлях,
Сяє на ньому нескорений
Наш синьожовтий стяг.

Видний, привабний, гартуючий
Дім наш народний стоїть,
Всіх українців єднаючи
В стінах своїх кожну мить.

В згоді, пошані пишаючись,
Дужа Громада живе,
Сорокаліття минаючи,
Свіжим корінням росте.

Славна метою єдиною
Діл і поривів своїх,
Славна гучною піснею
Серед Громад наших всіх.

Тож, в сорокову річницю
Безліч ще вам многоліть,
Хай золотою зірницею
Шлях у майбутнє лежить!

2003 р.

50-ЛІТТЯ ГРОМАДИ САНШАЙНУ

Уявіть собі цю околицю, Вест Саншайн, 50 літ тому. Порожні простори, річка з одного боку, залізниця з другого боку. Поміж ними з високих трав де-не-де видно півхатинки чи бунгали. Живуть у цих скромних приміщеннях молоді люди - багато з них маючи лише 25-26 років. Переживши страшну війну в Європі, змушені емігрувати до Австралії. Бувши молодими, повні надії та енергії, почали будувати нове життя. У 1951 році вже було в Саншайні понад 100 родин, і це скупчення українців дало можливість стрічатися, відвідувати один одного. Із тих зібрань виникла ідея створити українську спільноту тут на чужині - а саме, формальну громаду. Спершу створилася Ініціативна Група з завданням купити площу, на якій збудується Домівка. Перші Загальні Збори відбулися 30-го березня 1952 року в хаті Петра Конюка в присутності гостей з Мельборну, В. Болюха та О. Нагірного.

Збори відкрив п. Кривуля. До Президії було покликано на голову Петра Фурика, заступником голови Олександра Кулика, секретаря Анатолія Трошія.

Реферат виголосив О. Нагірний на тему "Значення громадського життя та власної домівки". Пан Василь Левинський звітував від Фінансовії Ініціативної Групи про закуп площі на будову домівки з допомогою жертводавців. Тоді вибрано першу управу в такому складі:

голова — Петро Фурик,

заступник голови — Олекса Кулик,

секретар — Василь Ярем'як,

скарбник — Петро Гундерук,

челини — Анатолій Трошія, Степан Залецький, Петро

Поварчук.

контрольна рада — гол. Теодор Кривуля,

члени — Дмитро Ярка, Левко Томин.

громадський суд — гол. Григорій Німець,

члени — Василь Чоботарів, Олекса Ярка.

На перших сходах ухвалено купити більшу площу на домівку і це виконано. Кошт площі був 115 фунтів, заплачений добровільними громадянськими пожертвами.

Площа була зареєстрована на чотирьох членів: пана Поварчука, п. Томина, п. Пекара та п. Вовка.

Життя громади розвивалося. Голова заохочував громадян вписатися в члени громади. Було зрозуміло, що основною метою є побудувати Домівку, де люди можуть сходитися - навчати своїх дітей української мови та культури та розвивати релігійне життя.

Вибрано Будівельний Комітет: гол. Степан Залецький, члени: Дмитро Якуб'як, Григорій Німець, Іван Шворський та Семен Кулик.

Згодом, переборюючи всілякі труднощі, перша Домівка була збудована на Langley Street.

15-го березня відбулося торжественне відкриття та посвячення власної Домівки отцем Іваном Прашком. Це була перша українська домівка в Австралії.

На других Загальних Зборах 1953 року вибрано на голову Теодора Кривулю. Загальні Збори постановили збудувати більший народній дім. Був вибраний Будівельний Комітет під головуванням Миколи Давидюка. З'явилися великі труднощі, а саме - брак фінансів, треба було вибрати гідну площу на будову дому, треба було виготовити належні пляни. Завданням управи було організувати культосвітню працю та суспільну опіку. Виникли дискусії про окремий Статут філії Саншайну.

Розпочали суботню школу під керівництвом п. Дмитра Носяри, яка діяла самостійно з допомогою Громади - матеріально та морально. Розвився Аматорський Гурток під керівництвом Дмитра Ярки. Василь Ярем'як вів бібліотеку, яка відчинялася в неділю. Суспільна Опіка відвідувала хворих і фінансово помагала потребуючим родинам. Громадяни ходили з колядою та збирали гроші на всякі потреби. Помагали українським залишенцям у Європі, святкували день Тараса Шевченка, Святого Миколая та інші свята.

У 1955 році всіх українців на терені Саншайну було 200 родин, а українська громада налічувала 100 членів. На четвертих Загальних Зборах у 1955 році вибрано на голову Левка Томина. Розпочалася будова нової домівки під керівництвом Миколи Давидюка. Щоб здобути фінанси, громадяни були зобов'язані скласти датку по 20 фунтів та добровільно відробити по 40 годин. Справи будови та затвердження від Міської Ради Саншайну полагоджував М.

Давидюк, який також вклав свої гроші, щоб викінчити Дім.

Мала Домівка була перевезена на нове місце на Suspension Street. При Громаді була створена оркестра, яка грала на забавах, доходи з яких ішли на кошт будови домівки. Пан Павліш завжди грав безплатно. А жіноцтво, Союз Українок ім. Лесі Українки під головством Тані Юхими помагали в будівництві Народнього Дому.

У 1956 році п. Козодій був культосвітнім референтом, за його каденції культура розцвітала. Пані Липкевич приготувляла дітей до виступів. Був створений кіоск, де можна було купляти книжки та журнали. Пані Левинська вела бібліотеку. Розпочалася школа народнього танку під проводом панни Лиходій.

В 1956 році громадяни Мельборну готувалися до олімпіади. Після олімпіади наша громада закупила столи для учасників олімпіади. Ці столи служили нам 45 років, аж у минулому році управа закупила нові круглі столи.

19-го січня 1957 року відбулося з великою церемонією відкриття Українського Народнього Дому в присутності мера міста Саншайну та інших почесних гостей. Микола Давидюк, як голова будівельного комітету, передав ключі голові філії, Левку Томинові, а він передав дітям - Наді Козодій (тепер Солочинська) та Михайлові Яреміякові. Діти тоді перетяли синьо-жовту стрічку й завершили відкриття Народнього Дому.

Шоста з черги управа в 1957 році під проводом голови М. Давидюка була зобов'язана сплатити борг Народнього Дому та продовжувати культурне життя.

Відсвяткували 5-ту річницю початку філії 19 жовтня 1957 року. Був закуплений кіноапарат, висвітлювали фільми у домівці. Часто відбувалися забави, організацією яких займався Василь Худяк.

На 1958-59 роки знову вибрано на голову Левка Томина. Посилено велася робота, щоб сплатити борг за Домівку. Українці Мельборну влаштували Маніфестацію на 25-ліття голоду в Україні, і Саншайнська Громада брала участь у ній. Спортове Товариство "Тризуб" продовжувало своє розвагове життя. Аматорський Гурток імени Блавацького показував безліч вистав: "Безталанна", "Брат на брата", "Дай серцю волю, - заведе в неволю", "Тарас Бульба" - задовольняли глядачів.

Микола Юрчишин провадив танковий гурток "Соняшний Промінь". Головою Батьківського Комітету був

Йосиф Поточний.

У 1959-60 роках восьму управу очолював Микола Павліш. У цій каденції майже сплатили борг. Були переговори побудувати більше приміщення для української школи. Розпочався клуб столового тенісу (table tennis) під керівництвом п. Безкоровайного.

В 1961 році десяту управу очолював Василь Левинський. Багато роботи було коло Народнього Дому.

Рідна школа була в повному розвитку. Було 160 учнів. Вже другий рік існувало навчання Українознавства. В учительській складі були п. Д. Носяра, Г. Вишневий, І. Бронницький, п-і Юхима, Л. Гаєвська, Д. Нитченко. Були курси танців та музики, існував Дівочий хор. Союз Українок ім. Лесі Українки зайнявся курсами писання писанок та вишивання. Голова Громади В. Левинський скликав ширші сходи, на яких було вирішено побудувати нову школу. 26 січня 1963 року відбулося відкриття новозбудованої школи ім. Івана Франка, і в той самий день був випуск 7-ої класи та Школи Українознавства. Було багато гостей, зокрема Т. Пасічинський з Аделаїди, голова УЦШР.

При кінці 1965 року саншайнська школа випустила перших учителів, які вчителювали у своїй та других школах. Були засновані СУМ та Пласт. Учителька Марія Ковшик заснувала молодий відділ Союзу Українок ім. Алли Горської, який недавно відсвяткував 25-літній ювілей свого існування.

Колишня молодь цієї громади - це теперішні лікарі, інженери, адвокати, учителі, громадські діячі, які займають посади за фахом, тримаються солідарно та підтримують надалі українське життя.

В шістдесятих роках на терені Саншайну збудовано українську церкву Успення Пресвятої Богородиці. Існує церковний хор під проводом Марії Липкевич. Перший голова Братства був Олекса Ярка, а другий Йосиф Поточний, який займав цю позицію 25 років. Товариство "Старших Сестриць" започаткувала Софія Німець. Пізніше очолила Надя Точинська, яка веде його до цього дня.

У 1969 році на голову вибрано Івана Деркача. Ця управа старалася працювати з усіма організаціями та старалася притягнути молодь в членство, щоб виховувалась на зміну старших. 1976 року відсвяткували 25-річчя існування Громади в Саншайні. Голова П. Деркач та його управа

провадили організоване громадське життя. В управі були молоді члени: Микола Поварчук, Володимир Луців, Володимир Муц, Іван Солочинський, Роман Яворський, Михайло Квас.

Наш Народний Дім став центральним осередком культурного життя для нашої спільноти в Саншайні. Існував в цей час чоловічий хор "Говерля" під проводом Роленда Кармодія.

До нас з концертами та виставами приїздили мистецькі одиниці з інших стейтів Австралії. Наша спільнота гостила безліч відомих діячів протягом 50 років. Не одна молода пара розпочала своє подружнє життя весіллям у Народнім домі.

1989 року був заснований Центр Громадян Старшого Віку, яке очолив п. Іван Глушко, а тепер перебрала пі Левинська. Також був заснований клуб відбиванки "Орли" під керівництвом Левка Макогона.

Пан Деркач був головою громади від 1969 року до 1998 року. На Загальних Зборах 28 листопада 1998 року вибрано нову управу, яку очолив Андрій Макогон. Від того часу праця пішла вперед і багато було зроблено на відновлення Української громади Саншайну. Сьогодні головою є доктор Андрій Солочинський.

Створено нову реферантуру Інформативної Технології за вимогами модерного світу. Існує на компютері картотека членів; можна довідатись про нашу громаду на інтернеті www.ukraine.org.au. Дуже популярним є вісник "Голос Громади".

На закінчення, треба скласти велику пошану й подяку нашим піонерам, які в дуже тяжких обставинах змогли за останніх 50 років так багато корисного зробити. Вони нам дали той дух любови до Батьківщини, до Бога, до Ближнього. Вони нас збагатили наукою - жити мирно в суспільстві, плекати свою культуру та бути досвідченими громадянами Австралії. Наш обовязок - передати цей набутий дух від наших батьків нашим дітям. Лишаємо такі слова для майбутньої української генерації: "Ми є, були і будем ми!" Дякую!

Нестор Бобко

Надя Солочинська
Секретарка

Микола Поварчук
Голова

Славка Жабак
Заступник

Др. А. Солочинський
Фінансовий

Оля Іванович

Галя Поварчук

**Управа
Української Громади
Саншайну
2002-2003**

Дмитро Клим

Петро Іванович

Стефка Романик

Валя Кінаш

Микола Юрчишин

Оля Юрца

Богдан Лех

Леся Юрчишин

Михайло Юрца

З ІСТОРІЇ ШКОЛИ ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ В КАНБЕРРІ

В 2003 році, Рідна Школа ім. Лесі Українки в Канберрі святкуватиме 50 років існування. Тому вважається корисним тепер переглянути історію нашої школи за минулі 50 років. Ініціатором нашої школи в 1953 році був тодішній Голова Громади Австралійської Столичної Території, бл. пам. полк. Варфоломій Мойсієнко. З його ініціативи були скликані Загальні Збори, на яких було доручено організацію школи Анатолієві Здановичу. Першим учителем у школі була Лідія Петрушевська, яка протягом чотирьох років вела навчання.

Школа працювала постійно під наглядом А. Здановича, уповноваженого Української Центральної Шкільної Ради на Канберру. А. Зданович, разом з Головою Батьківського Комітету, бл. пам. Н. Корк, відвідував батьків і пропонував їм записувати своїх дітей до школи. Навчання почалося в приміщенні "УМСА" в центрі міста, в першому році було 20-30 учнів у школі.

Постійною проблемою було брак сталого приміщення для школи - в різних часах школа була приміщена в будинку римо-католицької початкової школи, в приміщенні парафіяльного будинку УАПЦ, в будинку австралійського державного коледжу в Філіп та в державній школі в Белконнен. В 1978 році рішено долучити школу в Канберрі до української шкільної системи НПВ і підпорядкувати її стейтовій шкільній раді. Під кінець 1983 р. проблему постійного приміщення для школи розв'язано, коли викінчено будинок Українського Католицького Осередку в Лайнамі. Парафія св. Володимира відступила школі чотири кімнати й дала змогу використовувати також п'яту кімнату у випадку потреби.

Протягом 50 років існування школу очолювали такі керівники: Анатолій Зданович, Наталя Жуківська, О. Сергій Онішко, Марія Бастек, др. Ігор Гавришкевич та пані Л. Теодорович. Відійшли у бічність: бл. пам. інж Леонід Тризна, Майор Анатолій Жуківський, інж. Степан Місько, о. Александер Теодорович, п. М. Безклубий. Керівником

школи в сучасну пору є Михайло Соломко, учитель за професією. В 2003 році учнів в школі є 19, а учительський колектив складається з таких осіб: Михайло Соломко (керівник), Леся Ілик (заступник керівника), Галя Бондарук, Катя Соломко та Галя Ліщинська. Учителька танців є Зіна Калинюк. Головою Батківського Комітету є Андрій Ліщинський.

В нашій школі щороку традиційно святкуємо Свято Матері та Закінчення Шкільного Року, коли відвідує учнів святий Миколай з подарунками. Протягом року ми виступаємо на національних святах, наприклад на Свято Шевченка та Святі Незалежності - з піснями, деклямаціями та танцями. Ми репрезентуємо нашу спільноту на зовнішньому рівні: на різних багатокультурних парадах, конкурсах та концертах. Щороку школа бере участь у відзначенні “Дня Етнічних Шкіл” в Канберрі та “Дня Рідних Шкіл” в Сідней, разом з школами зі Сіднею та Ньюкастелю. В 2000 році, наша школа мала велику честь виступати на Українському Фестивалі в Олбурі, де на концерті були присутні майже 1,000 осіб. В останніх роках запроваджено в школі декілька нових ініціатив - наприклад, шкільне ошадження в кооперативі “Карпати”, яка щороку дає нашій школі щедрю фінансову підтримку. Ми є дуже щасливі, що в школі працює група відданих учителів, які в додатку до навчання традиційних предметів стараються передати своїм учням любов до українських традицій. Щороку перед Вликоднем ми пишемо в школі писанки. Діти також вивчають вишивання та куховарення українських страв, таких як вареники і хрусти. При школі існує співоча група батьків та учителів під диригентурою Петра Деряжного. Співоча група ім. Лесі Українки вже кілька разів виступала на наших шкільних імпрезах з великими успіхами.

В цьому ювілейному році заплановано ряд святкувань, щоб гідно відзначити 50-ліття нашої школи.

В п'ятдесятий рік нашої школи ми дивимось вперед з надією, що наша школа буде ще багато років існувати на добро нашої спільноти в Канберрі.

Джерело: “Українці в Австралії” Том I, II Мельборн, 1966, 1998.

Рідна школа ім. Лесі Українки, 2002. Учасники Різдвяного парадy біля комерційного центру

Наймолодші учні танцюють на святковому концерті з нагоди закінчення шкільного року.

*Рідна школа ім. Лесі Українки, 2003 р. Учителі від ліва: Г.Лициньська, Г.Бондарук,
М.Соломошко (керівник), Л.Лиж, К.Соломошко.*

МОЛОДЕЧИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР

*При Українській Католицькій Катедрі Св. Вєрх.
Апостолів Петра і Павла*

Молодечий Катедральний Хор - це дуже корисна молодеча церковна організація, яка 4-го жовтня 2003 р. увійшла в 45-ий рік своєї діяльності. Її покликання - служити Богові й українській спільноті та підготовляти молоді кадри до хорів дорослих, в першу чергу до Катедрального. Хор зорганізувала і по сьогодні провадить Оксана Тарнавська, випускниця Музичної Консерваторії при Мельборнському Університеті. Від часу зорганізування 4-го жовтня 1959 р. через ряди хору перейшло приблизно 600 молодих хористів.

Працюючи в хорі, хористи запізнаються з багатогранною українською музичною культурою, при допомозі пісні скріплюють українську мову та мають змогу спілкуватися і перебувати в гурті своїх ровесників. Вік хористів від 10 до 25 років життя. Чисельний стан хору часто міняється, старші відходять, приходять молодші, і тому дуже тяжко поставити хор на відповідному рівні. Найбільшого числа членства хор осягнув в 1969 р. - 125 членів.

Духовним опікуном і "Батьком" хору від самого початку був св. п. Преосв. Владика Кир Іван Прашко.

В репертуарі хору є релігійні і світські твори українських клясиків і сучасних композиторів, народні пісні та сучасні композиції з України. Хор співає Св. Літургію в Катедрі в другу неділю кожного місяця, Воскресну Утреню та бере участь в численних церковних і громадських імпрезах. Упродовж свого існування хор відвідав по декілька разів всі інші стейти та інші парафії у Вікторії, де кожного разу співав Св. Літургію і давав самостійний концерт. Кульмінаційною подією в праці хору в 2002 р. була подорож до Тасманії з ціллю відвідати місцевих українців. В Гобарті хор співав Св. Літургію і дав самостійний концерт. Ціллю відвідування інших стейтів є заохотити другі парафії організувати подібні молодечі церковні хори, як рівнож дати можливість хористам запізнатися з українською молоддю в інших місцевостях.

Хор видав 4 платівки: в 1971 р. "Альбом Молодечого

Катедрального Хору” з двома платівками: Воскресна Утренья з участю св. п. Владики Кир Івана Прашка і “Концерт української пісні”. В 1975 р. українські колядки “Вселенна, веселися”, а в 1988 р. “На крилах рідної пісні” з нагоди 1000-ліття Хрещення України.

Акомпаньйторами хору були: Юрій Венгльовський (молодший), Юрій Коцюмбас, Оксана Баб'як, Люся Романів, Дарія Баб'як, Геня Шмирко, Ярослав Вашенко, Ксеня Савчак, Таня Рищак, Ірена Рудевич-Дудій. Теперішня акомпаньйторка від 1984 р. — піяністка Оля Лангдон. Відзнаку і обкладинки на платівки проектував інж. Оріон Венгринович, фотографії і відео касетки упродовж багатьох років виготовляв Юрій Шкудар.

Хором опікується Батьківський Комітет, має свою Управу, яку вибирає на кожнорічних Загальних Зборах. Теперішня Управа вибрана на Загальних Зборах 9.3.2003 р. Молодеча Управа: Андрій Федішин (голова), Павло Бучма, Стефан Пик, Христина Полатайко, Стефан Моравський, Дануся Федішин, Іванка Бучма. Батьківський Комітет: Михайло Моравський (голова), Микола Пик, Анастасія Романів, Христина Бел, Стефанія Худяк, Марта Федішин. Контрольна комісія: Дмитрик Моравський (голова), Іван Москалюк і Анна Полатайко.

Радіємо, що певне число (хоч могло б бути більше) колишніх хористів поповнили ряди Катедрального Хору, хору СУМ-у “Черемош”, співочого гуртка “Мальви” і громадського хору “Промінь”.

Хор одержав декілька грамот за свою працю від СУОА, УГВ, ОУКОА, Катедрального Братства та інших організацій.

4.2.1999 р. відзначено 40-ліття М.К.Хору великим концертом “Три покоління”, в якому взяли участь також і бувші хористи з попередніх років. Влаштовано гарну виставку знімків, п. Славко Бойчук представив на великому екрані історію хору у світлинах.

*Хор з диригенткою Оксаною Тарнавською і піаністкою Оленою Ланддон перед Іконостасом в
Катедрі Св. Верх. Ап. Петра і Павла в Мельборні.*

На хорах в Катедрі під час Воскресної Утрени, 2003.

Під час громадської академії в Укр. Нар. Домі, Ессендон, 2003.

Свята Літургія в Укр. Нар. Домі в Гобарті, Тасманія, вересень 2002.

Концерт хору в Гобарті, 2002.

Хор на летовищі в Мельборні в дорозі до Тасманії, 2002.

На екскурсії в Тасманії, 2002.

ПІЗНІЙ ЦВІТ

Оксані Тарнавській

*- композиторові, диригентці Молодечого Катедрального Хору,
церковній діячці.*

Кажуть квіт, що пізно розцвітає,
Або той, що квітне опівночі,
Найніжніші пахощі пускає,
Хоч його не бачуть людські очі...

Лиш Творець його Той, що все знає...
Той, що вічно Є, Той, що не спить,
Уночі ті пахощі вдихає,
Лестить зором ніжий оксамит...

Бо в цім квіті, що Бог лише бачить,
Що опівніч дивом розцвіта,
Є захований той скарб дитячий:
Та невинність, юна... золота!

УКРАЇНСЬКИЙ ДУБ

Спілці Української Молоді в Харкові

Десь у рідному Харкові
Виростали дуби,
У розложистих кучерях
Їх кремезні стовпи.

Я тоді дивувалась,
У дитячі літа:
Як з маленького жолудя
Дуб твердий вироста?!

Мене війни закинули
До чужих берегів,
Я ж бо мріями й досі там
Між гіллястих дубів...

Тепер внукам розказую
В їхні юні літа,
Що з маленького жолудя
Сильний дуб вироста.

В Україну закралися
Люди, повні злоби...
З мови глузно сміялися,
Позрізали дуби...

Україну знеславити
Знов прийшов "старший брат",
Інші правила вставити -
Взять її "на розхват"!

Громовий нехай клич луна:
Вже немає Рабів!!!
Бог дощем Волі Сам полива
Стовбурі тих дубів!!!

Нехай вічною буде нам
Його дія свята
І он, дивіться... від кореня там
ДУБ НОВИЙ вироста!!!

1996 р.

ЧУЖИНА

*Шановному та незабутньому
сл. п. Дмитрові Нитченко - Чубові*

Чужина, чужина,
Хоч багата вона,
Не замінить мені України!
Та, що рідна мені,
Де пісні голосні,
Які чую я досі, ще й нині!

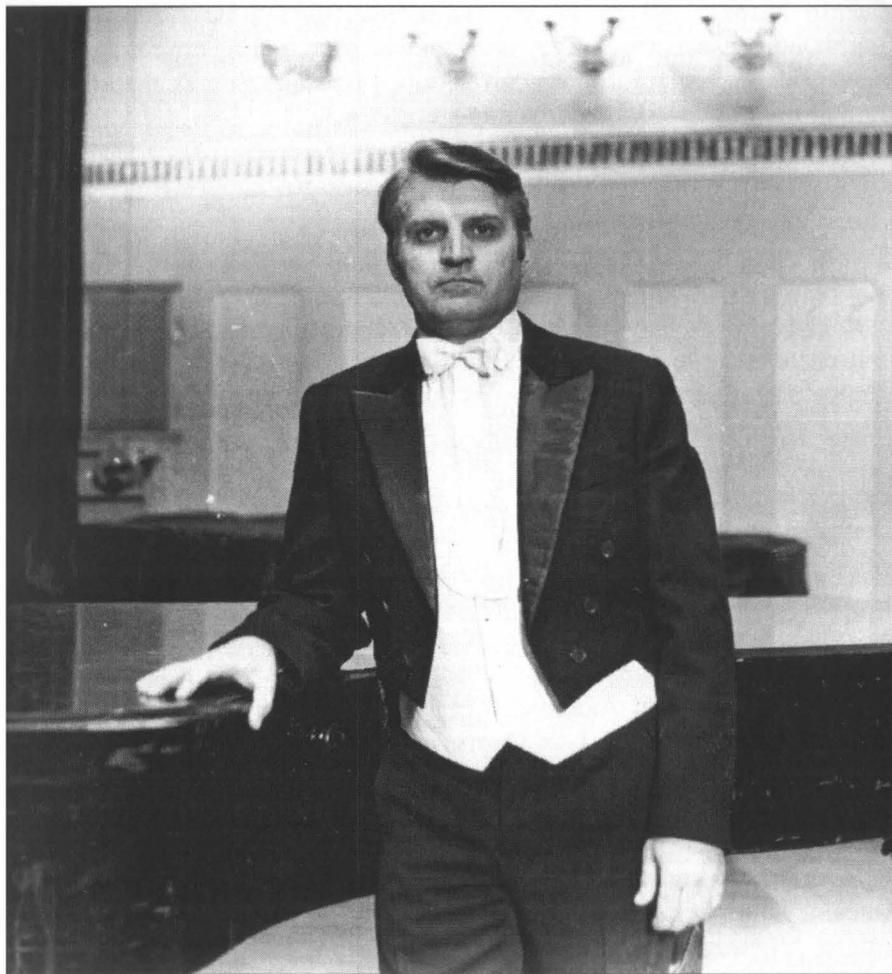
Де ріка протіка
Кришталева така,
Між полями, що віком повиті!
Там де маки цвітуть,
Де ромашки ростуть,
Пробиваючись квітом у житі!

Серце прагне туди,
Де козачі сліди,
Де минулого славні могили...
Де Тараса слова,
Лесі пісня нова,
Чумаченьки де каші варили!

Де сліпці та ченці
Зберігали оці
Скарби, ніби народні поети...
Де з завзятих боїв
Вічний пам'ятник цвів
Для Богдана, Петлюри, Мазепи!!!

...Що ж лишилось мені
В чужині? Мов у сні
Тільки спогадів тіні, як ліки.
Що не можна забуть,
Що ніколи не вмруть -
Бо зі мною до смерти й повіки!!!

ДИРИГЕНТ - МАЕСТРО ВОЛОДИМИР ГОЛОВКО

*Квітень 1987 р., концертний зал. ім. Ст. Людкевича
перед концертом*

Добре відомий в Україні та за її межами майстер хорової справи, диригент Володимир Головка, народився в жовтні 1946 року в славному місті Львові.

Львів - один із найвизначніших старовинних культурних центрів України. Це місто, в якому в свій час жили і творили всесвітньовідомі літератори, музиканти, поети, просвітителі,

артисти: Іван Франко, Михайло Павлик, Філарет Колесса, Соломія Крушельницька, Маркіян Шашкевич, Станіслав Людкевич, Анатолій Кос-Анатольський, Євген Козак, Микола Колесса та багато, багато інших. Місто, багате на музеї, театри, найрізноманітніші навчальні заклади, мало неабиякий вплив на становлення та формування внутрішнього світогляду молодих людей, формування їхньої національно-патріотичної гордості.

У цьому місті й пройшло дитинство майбутнього маестро, у цьому місті він і здобув освіту, як музикант-диригент. Професію диригування та керування хором Володимир Головка оволодів, навчаючись спочатку в коледжі чотири роки, а пізніше п'ять років у Музичній Академії імені Миколи Лисенка по класу хорового диригування у Народного артиста України Євгена Вахняка. Його вчителями були відомі композитори-музиканти, такі як Станіслав Людкевич, Євген Козак, Микола Колесса, Стефанія Павлишин, Марія Білінська та інші.

В 1969 році Володимир одружується з Христіною - студенткою-однокурсницею фортепіянного факультету. Пізніше вона стає першим порадином, помічником у його творчій діяльності, співпрацює з ним, як концертмайстер. Ще навчаючись в Академії, Володимир Головка починає свої перші проби у керуванні хоровими колективами (хорова капеля села Звенигород та студентський хор Залізничного технікуму).

По закінченні Академії в 1971 році вони їдуть на роботу в місто Луцьк (Волинь). Протягом 12-річної праці в Луцьку Володимир Головка працює з хорами міщаними, жіночими, створює студентський хор при Волинському індустріальному інституті, хор працівників освіти Луцького району. У 1983 році він з дружиною Христіною та двома дітьми повертається у Львів. Пізніше дочка Оксана закінчить Волинський університет імені Лесі Українки і стане вчителем молодших класів і музики. Син Ігор, після закінчення Львівської Духовної Семінарії Святого Духа в серпні 1999 року, буде висвячений на диякона Пресвященним Владикою Кир Петром Стасюком, а в жовтні - на священника і через два місяці приїде на душпастирську працю в Австралію до Мельборну.

У Львові Володимир Головка спочатку декілька років працює у Львівській Філармонії на посаді завідуючого художнім відділом, головним хормайстером, а пізніше переходить на педагогічну роботу в Музично-педагогічний коледж на посаду викладача з диригування. З перших днів повернення у Львів Володимир Головка - диригент Народної чоловічої капелі "Прометей" при

Львівському Будинку вчених.

У 1989 році він створює хорову капелю “Посвіт” при Львівському науково-дослідному радіотехнічному інституті. У короткому часі за високу виконавську майстерність капелі присвоєно звання “Народної”, а в 1993 році під керівництвом маестро капеля стає лауреатом (1-е місце) Всеукраїнського конкурсу серед хорових колективів Міністерства радіоелектронної промисловості.

У 1991 році Володимирові Головку пропонують створити чоловічий хор при соборі Св. Михаїла у Львові. Цей хор, назва якого “Благовіст”, найкращий серед львівських церковних хорів. Успіхи хору “Благовіст” сприяли запрошенню Володимира Головка у Львівську Духовну Семінарію Святого Духа на посаду професора літургічного співу та створення семінарійного хору.

Хори під орудою Володимира Головка з великим успіхом репрезентували своє мистецтво у Німеччині, Франції, Бельгії, Чехії, Австрії, Словаччині, Люксембурзі, Туреччині, Польщі. А виступ хору “Благовіст” на святкуванні 400-ліття Берестейського З'єднання у 1996 році в Римі, за висловом багатьох спеціалістів та засобів масової інформації, був тріумфальним. Хорами здійснено запис ряду програм для радіо “Ватикан” і “Свобода”. Випущено ряд аудіокасет із тематичними програмами духовної музики, а в 1998 році - компакт-диск, присвячений Великому Ювілею — 2000-ліття Різдва Христового.

Його хори часто співають обробки та переклади свого керівника. У 2000 році видавництво “Свічадо” випустило збірку українських церковних композицій для чоловічого хору Володимира Головка “Благовіст”. Він - упорядник двох випусків збірки церковних мелодій Східнього обряду “Церковні наспіви” українською мовою.

У серпні 2000 року, разом з хором “Благовіст”, здійснив поїздку-прощу до Туреччини по місцях раннього Християнства. А в грудні цього ж року, на запрошення Преосвященного Владика Кир Петра Стасюка, Володимир Головка разом з дружиною приїздить до Австралії в Мельборн, щоб очолити катедральний хор при катедрі Св. Верховних апостолів Петра і Павла. Одночасно він працює з чоловічим хором у Нобл Парку та хором Спільки Української Молоді в Мельборні “Черемош”. Нині хор “Черемош”, з участю хору з Нобл Парку, готує велику концертну програму, присвячену 125-річчю від дня народження славаного українського композитора Миколи Леонтовича.

Управа хору.

“ЧЕРЕМОШ” **ХОР СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ**

*ім. гет. Івана Мазепи в Мельборні
(продовження історії хору з альманаху “Новий Обрій” ч.11,
1999 р.)*

З початку 2000 року хор “Черемош” відзначив 25-ліття своєї діяльності бенкетом при чисельній участі українського громадянства. Під час бенкету хор дав короткий концерт. Диригент Маріян Костюк прикладав всі сили, щоб “Черемош” працював і виступав, хоч його здоров'я вже значно підупало. В березні того ж року хор виступав на Святі Шевченка, помимо того, що диригент був тяжко хворий. Це був наш останній виступ з улюбленим диригентом. Маріян Костюк, життєрадісний і веселий до останку, впоював в нас любов до українських народних і релігійних пісень впродовж 25 років. А перед тим ще 25 років в Англії працював з різними хорами, де залишив за собою багато любителів українського хорового мистецтва та й молодих наслідників-диригентів. Останній раз диригував в Катедрі Святих Верховних Апостолів Петра і Павла у Великодню неділю, а 20-го травня 2000 року Всемогучий покликав Маріяна Костюка, і його серце перестало битися. Але серце, яке він вклав у хор “Черемош”, не перестало битись. Від часу, коли Маріян Костюк знав про свою недугу, він палко закликав хористів не дозволити, щоб “Черемош” перестав існувати. Згідно з його бажанням, хор продовжував свою працю під проводом хориста і заступника диригента Касіяна Косенка, якому старший вік і здоров'я дозволяли погодитися тільки тимчасово провадити хором. Під його проводом “Черемош” виступив на концерті в місті Албурі/Водонга в серпні 2000 р. з нагоди “Здвигу Українців” Союзу Українських Організацій Австралії, який відбувався напередодні олімпійських ігор у Сіднеї.

В той же час адміністрація хору одержала позитивну відповідь від диригента професора Володимира Головка, який мав приїхати зі Львова до Мельборну керувати Катедральним хором Св. Верх. Ап. Петра і Павла на місце бл. пам. Маріяна Костюка.

Таким чином, 18-го лютого 2001 року розпочався новий етап хору “Черемош”, фундамент якому поклав бл. п. Маріян Костюк.

Професор Володимир Головка відразу поставив високі вимоги до хористів, перестерігаючи, що “без тяжкої праці успіху не буде”. Він звернув велику увагу на вивчення професійного способу співу. Тобто, правильне формування голосів, динаміка, ланцюгове дихання, тощо. Хор привикає співати без фортепіянового супроводу. Перший виступ хору з новим диригентом був на Святі Шевченка 18-го березня 2001 р. В червні того ж року хор брав участь у програмі Здвигу Спільки Української Молоді Австралії, який відбувся в Сідней. Відтак, “Черемош” продовжує традицію минулих років своїми виступами на різних, громадою зорганізованих, імпрезах, як День Незалежності, Святах Шевченка, концерти Колядок. Як і в минулих роках, хор запрошений співати українські колядки в Національній Галереї Вікторії. Його часто запрошують співати на вінчаннях в Катедрі Св. Верх. Ап. Петра і Павла, відвідав Джілонг.

В квітні 2003 року хор був учасником величавого концерту з нагоди XI Здвигу Українців Австралії. Двічі мужеський склад хору “Черемош” виступив з чоловічим хором громади Нобел Парку. Після кількох виступів, до хору долучились декілька молодих хористів, що є позитивним явищем і свідчить про те, що хор росте в оцінці не тільки любителів українського хорового мистецтва старшого віку, але й імponує українській молоді.

У вересні 2003 року хорова капеля “Черемош” виступила на Мельборнській сцені з концертом українських народних пісень, присвячених 125-літтю від дня народження славного українського композитора Миколи Леонтовича. Концерт відбувся під гаслом “Пісня - душа народу”. З цим самим концертом хор виступив у Сідней в листопаді цього ж року, а в березні 2004 року повторить його в Аделаїді.

Хористи “Черемошу”, майже всі, народжені поза Україною, але вважають себе частиною українського народу і гордо несуть гасло “Пісня - душа народу”. Вони є вдячні за 25 років праці і приятельства з бл. п. Маріяном Костюком і живуть у надії мати таке саме співжиття з професором Володимиром Головком.

Хай живе українська пісня!

*Камеральний хор перед Іконостасом в Камері з диригентом і духовенством, Великдень
5.5.2002.*

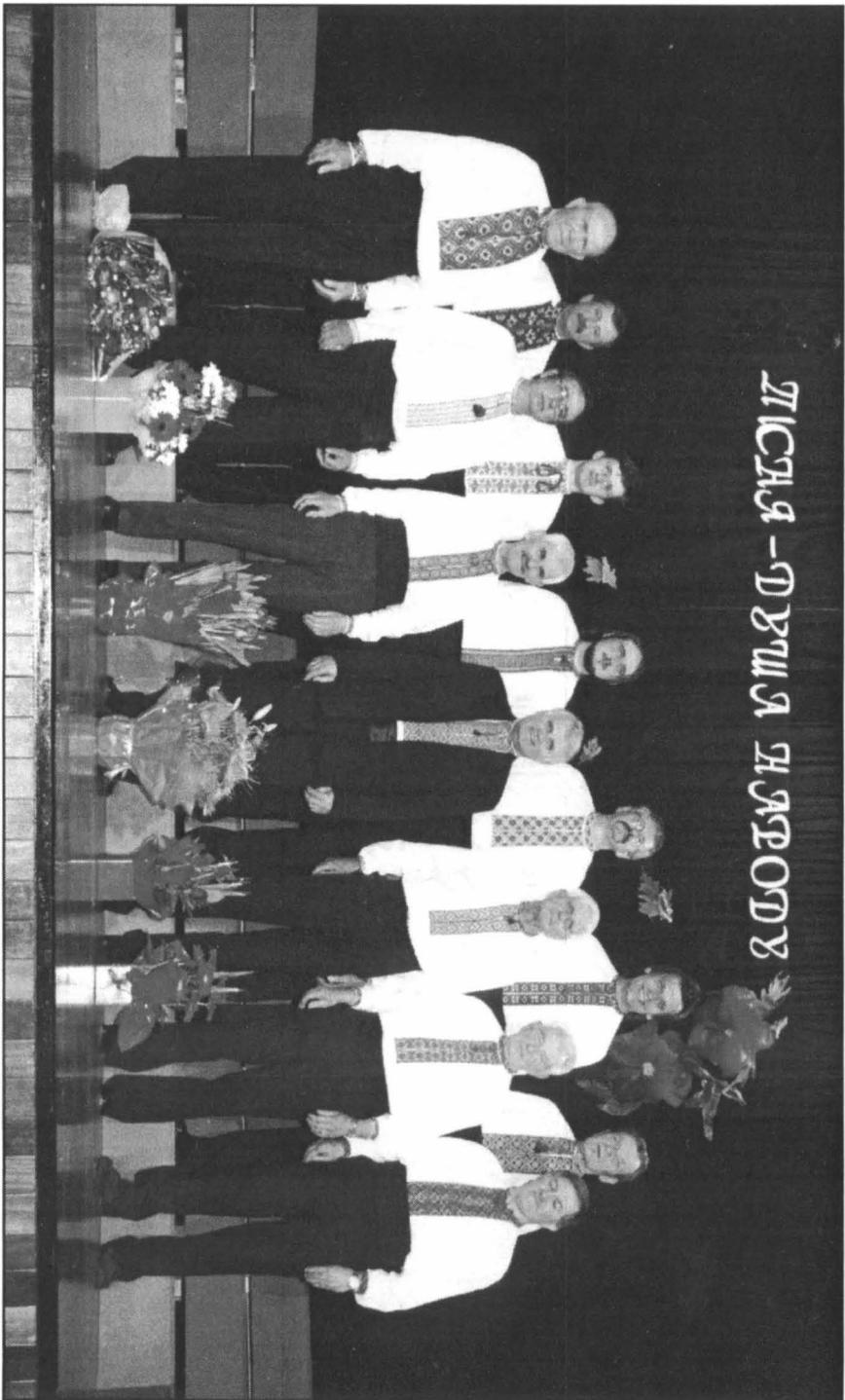

Мішаний хор "Черемош" з диригентом, концерт в честь М. Леонтовича, 21.9.2003.

Злучені мужеські хори "Черемош", і філії УГВ Нобл Парк, з того самого концерту.

ЛІСЯГА - ДУША НАРОДУ

Мужський хор з Нобі Парку з диригентом, учасник того самого концерту.

Стефанія Ковалик (дівоче - Царук) - співачка, композитор, поетеса. Народилася 9 липня 1924 р. у Тетевчицях на Львівщині. Навчалась у Львівській Консерваторії ім. М. Лисенка. Скінчила фармакологію у Мюнхені, Німеччина, з дипломом промислового хеміка.

З Німеччини виїхала до Англії у 1948 р., а до Австралії приїхала з родиною у 1965 р. Член колишнього Музичного Театру ім. М. Лисенка в Мельборні, Української Громади Вікторії та секретар Мистецького Об'єднання Вікторії. Працювала диктором україномовної радіо-програми у Мельборні, 1986 р.

Видала платівку власних пісень "Мої пісні для вас", переклала англійською мовою і видала збірник поезій з О.Терлецькою "Australia, we salute you". В Україні видано збірку 24 пісень С. Ковалик "Мелодії пам'яті" та награно 19 пісень на магнітофонні касети і комп. диск під назвою "Мрій зі мною".

С. Ковалик бере активну участь у концертах і фестивалях. Останніми роками мала власні концерти у Львові та в інших містах України.

Ред.

ЩЕ РАЗ У ЛЬВОВІ

(спогади)

“Наш Львів, наш Львів, наш Львів”... Так починається пісня про Львів, яку я колись співала. І ось я вже знову у Львові, де в літах молодих я жила... На летовищі майже нічого не змінилося. Мене зустріли мій брат Ярослав і кузини Рома і Роман, в яких я мешкала два місяці. (Рома Кусайло за професією економіст, Роман - археолог). Вони вже на пенсії, але ще працюють по парі годин денно. Дочка Ірена працює в Києві для українсько-американської фірми. Мої кузини живуть у центрі Львова, недалеко від оперного театру.

Одного разу, вечором, після мого приїзду, зателефонували мої друзі, Леся і Богдан Костюки, з запрошенням на зустріч з нашою славною оперною співачкою Ірою Маланюк у Львівському музеї, де головою Товариства Ріхарда Вагнера є Богдан Костюк. Іра Маланюк живе у Відні. Вже професійно не співає. Приїхала відвідати родину та в інших справах. Товариство Ріхарда Вагнера видало її автобіографічну книжку “Іра Маланюк — голос серця”. Цю книжку подарувала мені співачка.

Через тиждень Львівське товариство Р. Вагнера зорганізувало в музеї зустріч і для мене. Було досить людей, очевидно любителів мистецтва. Була офіційна частина, а тоді заспівала я пару пісень під акомпаньямент піаністки Марії, приятельки Роми. Після перекуски, заспівала я ще декілька пісень з гітарою.

Управа Братства колишніх вояків 1-шої Дивізії “Галичина” запросила мене взяти участь у концерті з нагоди 10-ліття заснування Братства. Концерт відбувся у Львівській філармонії. Приїхали представники з Америки, Канади, Англії і т.д. Офіційна частина тривала більше двох годин, а тоді почався концерт. Брала участь хори, співаки. Я заспівала дві пісні і передала привіт від нас, з Австралії. Згадала батька і брата, які були членами Дивізії “Галичина”.

Була запрошена Львівською філармонією на концерт “До дня Конституції України”, за участю симфонічної оркестри і солістів Львівської філармонії. Також на концерт “Національної оркестри України”.

Погода була непогана. Дні скоро минали. Львів розбудовується. Навколо Львова виростають великі будинки, як гриби. Чудовий, зелений Стрийський парк, його стежками, ще студенткою я проходжувалася.

На базарах можна купити все, що хочете, але треба мати гроші. Люди ходять гарно одягнені. Спеціальну увагу звертала я на молодих дівчат, жінок. Високі, стрункі, з дуже гарними обличчями, як модельки. В деяких місцях Львова направляють дороги, ремонтують будинки. Вулиці переповнені автами, вантажівками. Багато бідних старших людей сидить на хідниках, просячи помочі.

Відвідала також родину мого чоловіка Володимира, брата Івана і його жінку Олю, які живуть в Дроздовичах, на заході від Львова, майже на українсько-польському кордоні. Інші кузини і сестра Ганя живуть у Львові.

Приємно згадувати мандрівки по різних цікавих місцях України.

Мала запрошення з телевізії, з Високого замку, на виступ. Розмову зі мною вела Люба Козак. Після розмови, яка тривала понад 10 хв., я заспівала дві пісні з гітарою. Перша — “Львівські спогади”, яку я написала у Львові, і друга — “Туга”, муз. Євгена Козака. Була також в цирку, в оперному театрі, коли ставили оперу “Аїда”. Було чудове виконання артистів.

Після 11-ти літ незалежності, навіть у такому осередку західньої України, як Львів, ще кружляє московський запах і дух. Музичні крамниці завалені російськими касетами, а українських було дуже мало. Звучить московська музика чи то у парках, де люди сидять і попивають каву, чи в автобусах, коли їдете кудись за Львів. Книгарні захарашені московськими книжками, на вулицях багато людей розмовляє російською мовою. І все це наводить сум і біль. Коли вже будемо мати дійсно українську Україну?

Час мого побуту у Львові швидко проминув. Пару днів перед моїм відїздом сталося велике нещастя на летовищі у Львові. Загинуло багато людей, а поміж ними і діти. Жаль, але нічого не вдієш. Мабуть, така доля нашого народу.

Мельбурн, 2002

ЛЬВІВСЬКІ СПОГАДИ

Гаями - не гаями,
Лісами - не лісами,
Під вікнами, стежками,
Ходив він і чекав.
Чекав він кожну днину,
На ту свою єдину.
Поїхала в чужину.
Де ділась? Хто це знав?

Чи знав він - чи не знав він,
Страждав він - не страждав він,
Чекав він - не чекав він?
Ох щастя! Де ти є?
Тебе я не забуду,
Все пам'ятати буду.
Судилось - не сповнилось...
І кожному - своє.

Було так - справді було?
Так чи ні - проминуло.
І серце вже заснуло,
Спокійно воно б'є.
Пройшли дні місяцями,
А місяці - роками,
Як сон перед очима,
життя вперед іде.

Андрій Данилюк народився 15 липня 1920 року в селі Щепанів Козівського району Тернопільської області в Україні. У юному віці долучився до визвольного руху, а вже згодом боровся за волю України у рядах Української дивізії "Галичина". Перебував у полоні в Німеччині, після війни опинився в Австралії. Тут долучився до розбудови українського церковно-громадського життя, зокрема на терені Нобл Парку. Почесний член Української Громади Вікторії.

Андрій Данилюк

ЗЕЛЕНИЙ ЛУГ

Як сьогодні, луг я бачу,
Дуб зелений в лузі,
Як білка весело скаче
Внизу по галуззі.
 Зайчик траву підскубує
 Ген там, на поляні.
 Дзвінко соловей щебече,
 Як в справжньому раї.
Олень пробіг, похиливши
Свої буйні роги,
Серна за ним підстрибує,
Бо збилась з дороги.

Втікають вони в густий ліс,
Щоб сліди згубити,
Щоб мисливець - звіровбивець
Не встиг догонити.
Понад лісом летять круки,
Час до часу кричуть,
Яке лихо зближається,
Люди все побачать.
Та й недовго було ждати,
Це лихо прибуло,
І мене із цього гаю
В біду загорнуло.
Блукаю по чужім світі
Та й все у напрузі,
Думка думку доганяє:
Як там в ріднім лузі?

Андрій Данилюк

НЕЗАБУТА СЛАВА

*(Присвячую В. Івасюкові у 50-річчя
від дня його народження)*

Росте, цвіте калинонька
Та й червона рута,
Наша славна Україна
Нами не забута.
Співа співець про калину
Січовим стрільцям,
А про руту співа іншим —
Новітнім борцям.
Та лютує ворог хижий,
Простягає пазурі,
Бо родяться в Україні
Нові Кобзарі.
Вбили вони творця "рути",
Велику людину,
В його рани повтикали
Червону калину.

Ростуть в ранах дві сестри —
Калина і рута —
Їх єднає Івасюкова
Слава незабута.

Андрій Данилюк

СОЮЗЯНКАМ НОБЛ ПАРКУ

В Австралії українській
Не в'ється барвінок,
Зате гарно розвинувся
Союз Українок.

Ведуть працю всюди спритно —
Ми всі цьому раді,
Бо бачимо, хто чуда творить
У нашій громаді.

Взяли вони і створили
Співучий гурток,
В своїй праці заглядають
У кожний куток.

Хор по собі невеликий,
Співають до ладу
І чудово забавляють
Всю нашу громаду.

Доглядають, поповняють
У школі садочок,
Їхню працю прикрашає
З волошок віночок.

Кожна з наших союзянок
Весела і рада,
Бо сьогодні їх вітає
Вся наша громада.

Вас вітаєм з ювілеєм
У великім поклоні,
За ваші труди-турботи
Б'єм "браво" в долоні.

Юхим Вольф

НАКАЗ МАТЕРІ

На світанні, рано-вранці,
 У молочній млі
 Вирушають в бій повстанці,
 Хлопці молоді.

Вирушають шляхом битим
 У далеку путь,
 У нестямі коні ситі
 Копитами б'ють.

У Карпатах б'ють гармати,
 Стеляться вогні.
 Вийшла мати проводжати
 Сина навесні.

“Сину, сину мій єдиний,
 Долі не корись!
 Ти за вільну Україну
 Ворогу помстись.

Щоб не сміли гвалтувати
 Мову та нарід,
 Хай пощезнуть супостати,
 Як весною лід.

Хай вороже зле насіння
 В нас не проросте!
 Хай у вільній Україні
 Щастя зацвіте!

Будь хоробрим до загину,
 Мужнім будь без меж:
 Ти за ньеньку-Україну
 Боротьбу ведеш!

Якщо зрадиш, любий сину, —
 Ти забудь мене,
 Бо єдиную дитину
 Мати прокляне...”

(із збірки поезій “Путь”, Єрусалим, 1981)

БРАТЧИНА

*На святого Архистратига Михайла
(за новим стилем 21 листопада) наші пращури
біля церковної бочки з медом і братніх столів
виголошували тости: братчину.
(Із народознавства).*

Я п'ю сьогодні мед.
Якого ще нема...
Той мед, який у нас обов'язково буде.
Вже триста довгих літ на цій землі зима.
Вже більше трьох віків в неволі вольні люди.

Не можемо ніяк підставити плече.
Самим собі. У боротьбі.
За нашу Справжність!
Я п'ю сьогодні біль. Який вогнем пече!
І вірю, що йому прийде на зміну радість.

Як вичислиш межу, як перескочиш рів
Нечесних правил гри.
То честь-по-чесці буде!
Бо від безчестя вже народ отетерів.
Я п'ю сьогодні гнів. Що розпирає груди!

Ненависти до нас давно вже напилась.
Та не згасив ніхто в моїй душі іскрину.
У щастя вірую. Серед усіх нещасть.
Я п'ю гіркий полин. В чорнобильських руїнах.

Усі вкраїнці п'ють розп'яту в них журбу.
На людському плачу — нелюдська забава.
Аж вимовити страх.
Я п'ю свою ганьбу.
І вірю над усе В ТУ УКРАЇНСЬКУ СЛАВУ!

Дивлюсь в своє лице.
Сама себе виню.

Хто вичавить раба? Із нашого коріння.
Я п'ю гарячий віск. Що капає з вогню...
І вірую в святе джерельне Воскресіння.

...Я п'ю сьогодні мед.
Якого ще нема!
Та знаю, що меди наповнять всю вощину.
І засурмить для нас святкова ще Сурма.
Я п'ю свою Любов.
За Тебе, Україно!

Антоніна Листопад

ПАМ'ЯТІ УПА

Прокинься, Повстанцю Український.
І глянь...
Збираємо нині загублені стебла.
Ти чуєш ті дзвони?
В ранісіньку рань.
Україна згадала нарешті про Тебе.
І ставить Тобі поминальні свічки.
Шукає могили, порослі тернами.
Прокинься, Повстанцю, і глянь з-під руки.
Ти знову живий.
Поміж мертвими нами...
Чи осінь стрічаєш, чи може, весну?!
Вертайся хутчіше до рідної хати.
Прокинься, Повстанцю, од вічного сну,
Ще рано в многилі Тобі спочивати,
Спом'янемо все, що тривало колись,
Триває і досі
На троні мутацій,
Прокинься, Повстанцю, прокинься, прокиньсь...
Ще маєш багато Повстанської праці.

УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ

*“Нехай вічна буде слава
Же през шаблі маєм права.”*

Таку незаперечну істину висловив великий гетьман України, Іван Мазепа, базуючи своє твердження на минулому нашого народу та передбачуючи його будуче. Він розумів, що тільки зброєю можна оборонити незалежність народу, або її здобути. Бо тільки сильна збройна сила є запорукою життя і розвитку народу та закріплення його здобутків у власній державі.

Боротьба народу проти окупації й уярмлення - це закон Божий і наказ, бо кожна нація і кожна людина має обов'язок боронити ці права.

Українська історія є переплетена боротьбою за зміцнення своєї держави або за її оборону. В тій боротьбі український нарід видів великих геніїв військової стратегії та велетнів духа і розуму.

Святослав Завойовник не любив боїв з слабшими противниками, він не нападав на противника, не-приготованого до бою. Перед боєм він повідомляв противника: “ІДУ НА ВАС”.

Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, Роман, Данило Галицький - всі вони князі-королі, могутні володарі України, які втримували свою державу в могутності й пошані сусідів, тому що мали сильну збройну силу. В тих часах Україна славилася своєю могутністю в цілій Європі. Деякі держави нав'язували політичні та родинні стосунки з пануючими володарями України.

В козацькій добі визначилися гетьмани: Петро Конашевич-Сагайдачний, який zorganizував Запорозьку Січ на національно-мілітарний орден, запровадив військовий порядок та створив здисципліноване козацьке військо.

Богдан Хмельницький, геніяльний стратег і політик, в кількох битвах розбив польські війська (а Польща в тому часі була найсильнішою державою в Європі) та створив Українську Козацьку Державу.

Іван Виговський під Конотопом розбив далеко сильнішу

московську армію, якою командував Трубецький, чим забезпечив на деякий час спокій Україні.

Петро Дорошенко за мудре панування в Україні названий Сонцем України.

Іван Мазепа протягом 20 літ свого гетьманування підготовляв Україну до виступу проти гноблення Москви. Він підніс науковий та мистецький рівень народу, підніс добробут, нарід почав жити спокійно, в достатках. Щоб позбутися московського втручання в українські справи, щоб звільнити Україну від залежності Москви, він заключив союз з шведським королем, Карлом XII, який тоді йшов війною на Москву. Українсько-шведські злучені армії програли бій під Полтавою 1709 року. Московський цар Петро I затискав у зашморгу Україну. Від бою під Полтавою на 300 літ затихла українська зброя. Настав час так званої руїни. Все принишкло, здавалося, що все заснуло. Москалі втовкмачували в душу українця, що "не було, нема і не може бути України". Але на дні української душі жевріла іскра непокори і бунту проти насилля, іскра бажання волі...

Ту іскру роздмухав Тарас Шевченко своїм полум'ям - борітеся, поборете в своїй хаті своя правда і сила і воля - розбудив приспану душу народу та штовхнув її до чину. Але українська зброя задзвеніла щойно в 1917 році, коли розхитувалися основи московської імперії, валився царат та почалася в Росії революція. Поневолені Москвою народи, в тому й Україна, приступили до творення власних незалежних держав. Червертим універсалом Україна проголосила свою незалежність. Але Москва не хотіла випустити з своїх рук багатої України і пішла війною на новостворену державу. Чотири роки боролася Україна з ворогами, обороняючи свою незалежність, та встояти не було сили.

Ми програли Визвольні Змагання 1917-1920 років, але ми програли тільки один із боїв за державу.

Епохальне значення створення української держави в 1918/20-тих роках полягає в тому, що по довгих роках неволі український народ вийшов на історичну арену і почав активну боротьбу за свої національні, політичні і соціальні права, сказав світові - МИ Є.

В розгарі Другої світової війни, на поле бою виступила за державу Українська Повстанська Армія (УПА).

Як вояк полку ім. Богдана Хмельницького в 1917-му році

давав присягу на вірність України. Так 25 літ пізніше вояк УПА складав присягу такого змісту: “Я, воїн Української Повстанської Армії, взявши в руки зброю, урочисто клянуся своєю честю і совістю перед Великим Українським Народом, перед святою землею українською, перед пролитотою кров’ю усіх найкращих синів України та перед Найвищим Проводом Народу Українського боротися за повне визволення усіх українських земель і українського народу від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу. В тій боротьбі не жалію ні крові, ні життя і буду боротися до останнього віддиху й остаточної перемоги над усіма ворогами України...”

Серед українського народу УПА своєю боротьбою зробила визвольну ідею живою, динамічною. Сьогодні про героїчну боротьбу УПА знає цілий світ. Народ, який видав таку героїчну армію, як УПА, гідний своєї держави, і він її здобуде. Запорукою того є українська молодь і там і тут, яка виховується в героїстві УПА, яка переймає і плекає традиції боротьби української національної революції і рішуче протиставиться московсько-большевицькому режимові.

У самий період свого творення УПА мала, здавалось би, безвиглядні можливості існування. Два окупанти, що правили безоглядним терором, брак будь-якої зовнішньої підтримки, тотальне нищення українських теренів війною творили безвиглядні обставини, у яких організувалася і діяла УПА. Однак висока ідея та конкретна програма - “Українська Самостійна Соборна Держава” - з повною піддержкою цілого українського народу - це та рушійна сила, що переборола непоборні труднощі. Осінню 1943 року Головним Командиром УПА стає Тарас Чупринка. Запізнавшись зі станом визвольної війни, Тарас Чупринка зробив висновок, що прийшов час перейти цілій УПА до чергової фази визвольної боротьби, до ініціювання власних наступальних акцій проти ворогів. Відділи УПА повели бойові акції проти німців та на відділи московсько-большевицьких партизан. Розпочалася справжня двофронтна війна. В тому часі УПА розростається в десятки тисяч. Найкращі сини і дочки народу стають до прямої збройної боротьби, в якій участь бере цілий нарід. До тої боротьби також включаються другі поневолені Москвою народи і тим поширюється, скріплюється спільний фронт проти спільного ворога.

Під проводом Тараса Чупринки УПА опановує терени Волині та частинно Галичини. Москва не хоче залишити Галичини без свого впливу. Вона, свідомо небезпеки, кидає проти УПА свої найкращі партизанські сили. З Лівобережжя через Полісся веде червоних партизан сам Ковпак - герой Советського Союзу. Однак коли в кількох сутичках з відділами УПА його загони розбито, він обходить терен Волині, продирається в Галичину, та форсованим маршем доходить до Карпат. Щоб не дати Ковпакові опанувати Карпат, які мали для нашої боротьби виняткове значення, команда УПА формує окремі відділи та перекидає їх в Карпати для боротьби з червоною партизанкою. В Карпатах відділи УПА встрявають у зачепні бої з загонами Ковпака. У Ворохтянському просмику УПА розбиває загони Ковпака, і він скорим маршем вертає на терени, опановані Червоною Армією. Відтепер, по Волині, Карпати стають другою стратегічною базою Українських Збройних Сил.

Двофронтова війна України проти нацистської Німеччини та Росії під прапорами УПА мала далекосяжне значення в історії визвольної боротьби України проти її поневолювачів і гнобителів. Створення УПА і розгорнення її у грандіозну визвольну армію нації - це чергове свідоцтво спроможності нашого народу. В 1944 році УПА чисельно доходила до 250 тисяч бійців, вона стала оборонцем нації проти наїзників - москалів, німців і польських комуністів.

УПА протиставилася насильному вивозу німцями чи москалями населення на каторжні роботи, і виявила себе чисто народною силою, що обороняє народ і дбає про його конечні потреби. В тій боротьбі УПА мала повну підтримку народу. УПА стала збройною силою всієї нації і авангардом боротьби поневолених Москвою народів.

Щоб остаточно знищити УПА, Москва, Польща і Чехо-Словаччина в 1947 році створили пакт трьох для її ліквідації, що не дало бажаних наслідків Москві. УПА залишилася незнищеною.

На теренах Лемківщини УПА діяла під проводом командира Громенка, який відбув рейд на Захід з відділом 700 бійців в 1947 році. Рейдуючий відділ перебравли американці, а командир Громенко вернувся в Україну до дальшої боротьби. Про цей рейд гарно пише підстаршина УПА, Ю. Чумак, в своїх спогадах "РЕЙД БЕЗ ЗБРОЇ" (Між нами) в Австралії є кілька

упівців з того відділу.

Професор Лев Шанковський у своїй книжці "Генерал ТАРАС ЧУПРИНКА — СТРАТЕГ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УПА" пише ось що: "В Червоній Армії загинуло понад 75,000 українців із західньо-українських земель (Галичина, Волинь, Полісся), а 23,000 втратило в ній здоров'я і стало інвалідами. Цього ніхто не рахував і не рахує. Натомість говориться про втрати УПА і підпілля. Справді, вони були великі і болючі. До кінця 1949 року загинуло 17,000 упівців і підпільників, сотні тисяч були репресовані за дії УПА.

Але й для тих болючих втрат ми мусимо мати перспективу, бо в 1919 році українські армії втратили 40,000 від тифу, 7 мільйонів згинуло від голоду в 1932/33 роках, знищено було УАПЦ, культуру, науку, сотні тисяч українських селян знайшло свій кінець в арктичних тундрах. Порівнюючи, втрати УПА й підпілля є мінімальні. Далше в тій книжці говориться: "Так чи інакше, український народ чекали страшні репресії: їх навіть не уникнули ті, які до большевицьких органів безпеки зголошувалися на заклик большевицької влади. Тих звернень було 8, останнє в 1956 році. В 1947 році зголошених з провиню пускали додому, в 1950 році їх арештували і вивозили, а в 1965 році їх привозили з Гулагу, судили і засуджували до смертної кари, тим часом вийшли на яву поповнені ними злочини".

Всі ці звернення Москви не заламали УПА, боротьба продовжувалася далі. Серед тяжких умовин боротьби УПА поносила майже кожного дня болючі втрати. 5-го березня 1950 року прийшов найболючіший удар. У бою з відділами НКВД загинув Головний Командир УПА, ген. Тарас Чупринка.

Під кінець сорокових років УПА була єдиною національно-визвольною організацією з різними спеціалізованими ділянками. На порядку дня стояла проблема збереження організації як такої. Цю проблему заплановано розв'язати децентралізацією УПА. Більші з'єднання розчленовано на малі відділи та сильно законспіровано, щоб унеможливити ворогові знищити національно-визвольний рух.

У червні 1950 року було скликано конференцію Проводу і там прийнято рішення провести заплановану децентралізацію. Далі відбуваються часті бої з відділами НКВД та міліцією. В березні 1954 року перший секретар Комуністичної Партії України, О. Кириченко, виразно ствердив

існування в Україні націоналістичного збройного підпілля. У лютому 1956 року московська влада видала черговий заклик до українського підпілля здатися, за що підпільники дістануть амністію. Це доказує, що в 1956 році існувала в Україні підпільна сітка.

Того ж 1956 р. вибухло в Мадярщині повстання проти московських окупантів. Українське підпілля приходить з поміччю мадярським повстанцям. Підпільна діяльність оживилася на Київщині, Львівщині, біля Шепетівки, в околицях Бердичева, вилітають в повітря поїзди з амуніцією та військовим заосмотренням, які Москва висилає до Мадярщини для помочі комуністичному режимові. В Карпатах знищено багто мостів на шляхах, якими москалі транспортували військо, щоб знищити мадярське повстання. Це доказ, що в тих часах діяло українське націоналістичне підпілля та мало силу на офензивні дії.

На героїці УПА вирости і виростають нові покоління українців, бо героїзм - це життя нації, це криниця з цілющою водою, з якої народ зачерпує все нових сил, нового надхнення до дальшої боротьби за визволення. Героїка УПА створила нову добу в Україні, добу шести - і семидесятників, які відважно протиставилися намаганням Москви зрусифікувати український народ та затетри слід по ньому. Вони викликом Василя Симоненка заявили Москві:

Народ мій є, народ мій вічно буде!

Ніхто не перекреслить мій народ!

Це Світличний, Чорновіл, Шухевич, Симоненко, Мороз, Горинь, Караванський, Лук'яненко, Плахотнюк, Кандиба, Січка, Ратушинська і багато інших. Багато каралися по московських тюрмах і концтаборах, але не здавалися на ласку ворога і не каюлися за свою дію, хоч каяття ворог від них вимагав.

Спротив-боротьба не припинялася, на місце засуджених чи розстріляних приходили нові НЕСКОРЕНІ, нові борці за волю, яких Москві не вдалось знищити, бо не можна знищити бажання народу жити вільним життям.

ГЕРОЇНЯ

Публіцистична балада

Чекали ми святого Спаса, —
Що промине та ворожба,
І що нарешті цього разу
Вже буде визнано УПА;
 І всі газети, всі журнали
 Опублікують той Указ,
 І прозвучать дзвінкі хорали,
 І «Слава!» — вигукне ураз;
І всі оті сивоголові,
Колись вродливі юнаки,
Колись веселі, чорноброві,
Та ще при силі вояки,
 При орденах, у одностроях
 Пройдуть Хрещатиком, і їм,
 Як патріотам і героям,
 Тут буде виконано Гімн;
І Знак примирення освятять
Отці духовні й президент,
І в Україні буде свято —
Єднання і Прощення День.
 Але не сталось, любі друзі,
 І в тому також винні ми,
 Бо, як в Радянському Союзі,
 Ще є безвольними людьми.
Ми дозволяєм керувати
Собою всім, кому не лінь,
Тому і маєм тільки втрати,
Тому над нами тільки тінь.
 Не сталось так, як мало бути,
 Про це відомо тільки ТАМ,
 Бо не потрібне їм майбутнє
 Таке, яке потрібне нам.
Їм не потрібен ні Шевченко,
Ані Петлюра, ні УПА,
Хіба що жартівник Шельменко
Та обеззброєний гопак.

Вони й придумали нараду
«Авторитетних» фахівців,
Аби вони сказали правду
Про тих знедолених борців.
А хто ж оті «авторитетні»,
Якого роду, знань яких,
Чи не чекісти, не секретні,
Чи злочинів нема на них?
А є такі, вони ж цькували
І не одного вояка,
Тепер істориками стали
І суддями... Ганьба яка!
Та не один тоді воскрес,
Коли в ліси та межі гори
Приходив їх червоний хрест.
А хто приходив в рідні школи?
А ви, шановні депутати,
Чому у Раді сидите?!
Ви ж правду можете сказати,
А то гріховно мовчите...
Немов соромитесь героїв,
Були між ними й східняки —
Захисники своєї Трої,
Вони вже житимуть віки.
І вже не викреслять з еклогів
Їх прізвища та імена —
Сміливих хлопців з-за порогів,
Відважних хлопців з Ірпеня.
Минуть літа, минуть сторіччя,
Забудуть вас, забудуть нас,
Та будуть пам'ятати вічно
УПА —героїв мужніх час.
Про них і досі пам'ятають,
Хто із гестапо воював,
Хто гнав з Волині підлу зграю,
Хто ешелони підривав;
Хто визволяв дівчат і хлопців,
Яким у Рейх стелився шлях,
Хто в Колках в сорок третім році
Наводив на фашистів жах.

Хто ворогів прогнав з-за Бугу,
Де стільки скоїли біди,
Хто приписав собі заслуги
Повстанців «Ема», «Галайби».

І з ким ходили «воювати»
Сабуров, Федоров, Ковпак —
Та в першу чергу полювати
На тих, хто був тоді в УПА.

УПА єдина піднімала
Блакито-жовті прапори,
УПА єдина гімн співала:
Живи, Україно, не умри!

УПА єдина воювала
За Україну — вільний край,
УПА єдина наступала
На полчища гебіських зграй.
Хто помагав у селах хворим?
І учням дарував «Буквар»,
Щоб Лесі, Петрусі, Миколи
Навчилися читать «Кобзар»?

УПА — це захист рідним селам
Від банд РОА, від банд АКА,
Які зачувши сотню «Скелі»,
Чимдуж давали драпака.
УПА — це пісня про кохання,
Якому не дали цвісти:
Їх постріляли на світанні,
Коли якраз цвіли сади.

УПА — це пісня про розлуку
З батьками рідними, яким
Судилось йти крізь завірюху
В Сибір, до Томська, за Чулим.
А сліз, яких ніхто не бачив,
Отих ста тисяч матерів
З сердець поранених, гарячих...
Хто словом їх хоча б зігрів?

А їх синів — дітей коханих,
Безстрашних лицарів лісів,
У Львові, Луцьку на майданах
Гебісти вішали, як псів.

І десь ті вішалники нині
Ще живуть і хліб жують,
В шовіністичнім шумовинні
Вибризкують шалену лють...

Та є народ, що правду знає
Про все, що діялось в той час,
Ще є народ, що голос має,
І він той голос ще подасть.

Лежать сто тисяч на Волині,
В Сибірах, у Галичині,
А тисяча живе донині,
І вже полічені їх дні.

Отак царі вкраїнську мову
Не визнавали, хоч вона
Таки жила в жахних умовах,
В серцях мільйонів, чарівна.

Пережила царів, сатрапів,
Своїх манкуртів, холоїв,
І багатьох вже дідько трапив,
З її запеклих ворогів.

Так із УПА — настане днина,
Минуть часи невіри, зла,
І визнає вся Україна:
Була ОУН — УПА, була!

ШТУЧНИЙ ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ

*“У тридцять третім на земному прузї
розп'ято мільйони без вини“*

(Борис Олійник)

Давні легенди і літописи доносять до нас важкі періоди в житті людства — мор на людей: страшні хвороби, з якими не вміли боротись, і через це помирала велика кількість населення. У древні часи цілі поселення патріотично гинули без води та їжі в облозі ошалілих ворогів, аби не потрапити в полон (Казань, Дубно). На початку XII ст. на території нинішньої України сніг лежав до червня. Загибло багато худоби і людей.

Але, наголошую, все це були явища, проти яких людина — безсила. А штучний геноцид-голодомор 1932-1933 років — це надзвичайне явище в історії людської цивілізації. Це була запланована акція комуністично-більшовицької влади на чолі з кривавим Сосо Джугашвілі (Сталіним) проти українського селянства.

Жорстока насильницька колективізація і немилосердна реквізиція призвели до нечуваного голодомору. Кількість жертв цього терору-геноциду радянської влади проти українського народу сягає, за різними даними, від 7 до 10 мільйонів осіб. Сталінський тоталітарний режим, виморюючи селянство, знищив генофонд нашого народу. Безхлібні роки забрали за вічну межу майбутніх учених, письменників, священиків, військовиків, інженерів, пілотів, лікарів, учителів, космонавтів, кваліфікованих робітників...

Не оминуло це лихо і село Пологи Охтирського району на Сумщині. До початку колективізації населення села складало 2141 особу. Тут нараховувалось 425 господарств. У 1930-1931 роках 67 із них було розорено комуністичними босовилами, а 335 господарів “розкуркулили” і вислали у північні райони більшовицької імперії. У 1932-1933 роках 455 полігівців померло від голоду (серед них 262 дітей). Внаслідок політики колективізації і продрозкладки знищено понад третину населення Поліг — усього за чотири роки.

Свідок тих жахливих років, уродженка і мешканка Поліг Поліна Андріївна Касьяненко — миловидна й інтелігентна колишня вчителька історії, ветеран Другої світової війни — розповідає таке.

“Перед початком голодомору у 1930-1932 роках було дуже модним збирати сходки селян. Сільрадівський черговий їздить по селу верхи на коні і скликає всіх на сходку в сільраду. У ті часи всі селяни були насторожені й схвильовані. Сусіди потайки збиралися і думали про майбутнє — таке неясне і незрозуміле.

На сходку завжди приїжджав з райкому партії уповноважений, обов'язково міліціонер — у довгій шинелі, на голові гостроверха з великою червоною зіркою будьонівка, збоку — вогнепальна зброя. Сходку відкривав голова сільради, а уповноважений розповідав про нові постанови партії і уряду та про щасливе майбутнє для бідняків. На одній з таких сходок (здається, весною 1932 року) було вибрано із селян КНС (комітет незаможних селян). На комітетчиків лягла відповідальність по заготівлі зерна для держави. Починаючи з вересня, каенесівці стали викачувати зерно із СОЗів, колгоспів, селян. Забирали все, що було в господарстві: різне зерно, соняшникове, гарбузове, конопляне, лляне насіння, квасолю, цукрові і кормові буряки, картоплю... Розвалювали печі, лежанки, щоб там знайти що-небудь. Комсомольці-комітетчики ходили по двору, у хлівах, клунях з довгими ріжняками (держак, дерев'яний із залізним наконечником) і довбали землю навколо оселі, скирти соломи, дрова, щоб виявити яму з чимнебудь прихованим. То були страшні часи.

Хто закривався і не пускав до хати “червоних буксирників”, виламували двері, бо так наказував уповноважений з району.

Забирали весь посівний матеріал. А хто з керівників не здавав, потрапляв до буцегарні, де без суду і слідства могли й розстріляти. До нового 1933 року в селі все було забрано і вивезено. Люди почали слабнути, сім'ї розвалювались. Діти блукали нікому не потрібні, матері були охлялі і не готували ніякої їжі (та й не було з чого). Декотрі з жінок брали малих дітей на руки і несли в Охтирку і, мов божевільні, залишали їх на вулицях, біля райкому партії або на базарі, плекаючи надію, що їх підберуть.

Я чітко пам'ятаю, як ми збирали багато трави яглиці, з якої варили густу юшку, їли також і жом. Коли вдавалось купити одвійків з проса, то це було добре.

Травень-червень-липень особливо були тяжкими: люди стали опухати. Іде по вулиці хлопчик або дівчинка, ноги і руки налиті водою, живіт великий, обличчя розпухло, а очі білі-білі і дивляться невідомо куди. Деякі люди були дуже худючими, а все тіло вкривалося виразками. Почалося людодство (канібалізм по-науковому). В нашому селі були такі випадки.

Літо 1933-го було дощовим і грозовим. Сильні громи рокотали в небі, а сліпучі блискавки оперізували весь простір. Люди вмирили в оселях, на базарах, а то й просто на дорозі. Ховали без ніяких почестей. На цвинтар везли на возиках, прикритих якою-небудь рядниною, або просто волокли. Ніяких домовин не було. Клади в одну яму по декілька осіб.

Час ішов. На полях і городах вже все росло. У липні люди почали копати картоплю, виминати зерно з колосків. Варили з них юшку. У садках дозрівали ягоди, яблука, груші. Поступово всі люди потроху воскресали, набиралися сил. У багатьох стали розвиватись кишкові хвороби і тому смертність тривала ще років зо 2-3.

Село Пологи ще якимось благополучніше перенесло період голодомору, а були села, де вмирили цілі вулиці, як, приміром, у сусідній Литовці.

Ще однією неймовірною прикметою голодомору в Україні було те, що інформація про нього приховувалась злочинною тоталітарною комуністичною диктатурою і від власного населення, і від світової громадськості. Наприкінці 80-их років минулого століття комісія Конгресу США із дослідження голоду в Україні, яку очолював виконавчий директор, професор Джеймс Мейс, дійшла до висновку, що голодомор 1932-1933 років був штучно створений Сталіном та його соратниками — Постишевим, Молотовим, Кагановичем, і що передусім радянська влада винна в геноциді проти нашої нації.

У самій Україні лише із здобуттям незалежності з'явилася змога оприлюднити страхітливі злочини комуністичної влади в 30-ті роки, всебічно дослідити їхні причини й наслідки. В усі ці роки створюються документи

пам'яті про ті події.

Як один із співавторів історико-літературної книги "Голодомор на Сумщині. 1932-1933", що вийшла у Сумах 1993 року, збираючи матеріяли свідчення людей до неї, я цікавився також подальшою долею тих бездумних місцевих прислужників "активістів", на чий совісті — життя багатьох виморених голодом. Населення навічно затаврувало їх ганьбою і презирством. Свій земний шлях усі вони закінчили якось дивно і передчасно: померли від невиліковних хвороб, загинули трагічно... У багатьох були повсякчас негаразди у родині й роду. Все-таки Бог є! А Божа кара — найсправедливіша і найжорстокіша.

Схилимо голови перед пам'яттю про невинно убієнних сталінським голодом...

КРИНИЦЯ РІДНОЇ ЗЕМЛІ

Чому багато українців не хочуть гордитися своєю національністю, своїм патріотизмом?

Чергова річниця “великого жовтня” минулого року виявилася особливо істеричною. Скільки злостивости супроти нашої державности було вилито, скільки закликів про повернення у світле минуле було проголошено! Існуюча влада спокійно проковтнула антиукраїнський шабаш і в антиукраїнській (за депутатською більшістю) Верховній Раді, “водружение” (вдамся до їхнього слова) червоного, есесерівського прапора у сесійній залі, мітинги та демонстрації, на які, спекулюючи на нинішній економічній ситуації, динозаври сталінського й брежнєвського часу та їхні ідейні спадкоємці вивели частину нашого люду. “Сто есть наш последний и решительный бой” та “Союз нерушимый республик свободных” звучали, ніби з того світу, з-за якогось могильного склепіння.

Так ось відзначався день більшовицького перевороту, який стався колись у Петербурзі, але який ні там, ні загалом у Росії ось уже три роки не є державним святом, а є днем національного примирення. Наші ж комуністичні археологи цю чужу подію й досі пошановують, як офіційне державне свято, водночас демонструючи глум, цинічність, третьосортну меншовартісність, рабську, холопську запопадливість перед російським шовіністом, великодержавником, який знову силкується відновити “Белую Імперію — от Океана до Океана”, як то формулюють російські творці неоімперії.

Ну, ясна ж річ, російському великодержавникові “великий Союз” життєво необхідний, якщо зважити, що й цього року забезпеченість Росії власним продовольством перебуває на рівні якихось 30 відсотків. Але чи потрібно оновлювати старе “братерське ярмо”? Дуже багато сьогодні людей бідує в нашій Україні. Але ще більше бідують росіяни, надто в глибинці. То що, будемо спокійно витворювати жебрака-монстра і сподіватися, що в одній “союзній” торбі швидше з’явиться пожива? Та ні, з’явиться, і неодмінно, інше: ще лютіше, ще запекліше і національне, й економічне, і фінансове, й інше гноблення, умертвлення України, а потім —

повне її розчинення в загальноросійському морі, зникнення як окремої етнічної одиниці.

Як же нам урятуватися? Як зберегти незалежну Україну? Всі, гадаю, знають відповідь. Перше — треба, щоб влада була українською — від Президента до керівників районної та сільської адміністрації. Друге — всі без винятку владні структури мають енергійно діяти в напрямі економічного й духового відродження, зміцнення України, наведення в ній давно вже очікуваного елементарного порядку, щоб демократія не переходила, як це відбувається в нас на очах, у свою протилежність — анархію.

Дехто з українців за походженням (це здебільшого обрусілі громадяни) вважає, що в усіх нинішніх бідуваннях винна Україна, винна віками вистраждана її незалежність. Я скажу на це так: треба дуже й дуже чітко розрізняти те, що, з одного боку, є Україна, а з другого — є ті, що ніяк не наведуть у ній ладу. Нам треба тисячі разів наголошувати, що зовсім не Україна винна у наших бідуваннях. Вони спричинені як внутрішніми, так і зовнішніми силами. А це й нездарні урядовці різних рівнів, велика частка яких належить до комуністичних номенклятурно-кримінальних кланів; це й ворожа до України та пристосовницька частина депутатства, яку ми самі ж необачно обираємо. Винна і наша загальногромадська лінь, наша національна інертність.

Ось чому України в Україні ще замало. Замало її в наших діях, думках і почуваннях, замало в мірі нашої відданості їй, замало в нашому розумінні й відчутті Української Національної Ідеї. Ганьбою, вважаю, є те, що хтось інший, чужоземний — чи то американець, чи француз, чи німець — час від часу (приклади відомі кожному) пробуджує в нас Україну. Зовсім, як у Шевченка: “німець нашу історію та нам же й розкаже”. Отже, у нас обмаль знань про себе, про коріння свого роду, про саму Україну.

Досить нам уже в незалежній державі жити в бруді й смороді, що приніс із собою в 1917-му кривавий більшовицький переворот. Є чиста, благородна, свята Українська Національна Ідея, вільна від зневаги до будь-якого народу, але сповнена самошаною, самоповаги. І чим більше громадян України пройметься нею, тим більше буде її світла, і тим видніша буде в тому світлі всіляка нечисть, що так споганила Україну.

Небезпека наступу антиукраїнських сил існує. Вони хочуть знову наводити в Україні комуністично-імперський “порядок”. На жаль, нинішня влада своїм невмілим керівництвом сіє в душах простих людей зневіру. Українці й усі патріоти повинні усвідомити: незважаючи на наявність у нашій державі десятків партій і рухів, на відмінність їхніх політичних, економічних і соціальних орієнтацій, сьогодні в Україні триває протистояння лише двох основних сил — українства й антиукраїнства. Коли, скажімо, депутат Мойсеєнко так піднесено й з надривом лементував у парламенті про “свершение великой октябрьской социалистической революции” і про те що “бандеровщина не пройдет”, то ясно було: слово “бандеровщина” для нього є “незалежна Україна”, тобто всі ми, українці. Отже, гасло “Україна не пройде” означає, що ми, українці, які живуть на своїй власній землі, не пройдемо, а пройдуть російські імпершівіністи.

“Не пройде Україна” означає: “не пройде” її державна воля, її самостійна міжнародня і внутрішня політика, її власна гідність, її національна честь, її культура, її мова.

Зовсім не випадково українофоби, ні в парламенті, ні на багатьох державних посадах українською мовою — державною — не послуговуються. Оце і є саме той лакмусовий папірець, який виявляє глибинну зневагу цих діячів до України, до українського народу, до кожного з нас, брата-українці. А нас, дякувати Богові, в Україні цілих три чверті — ми приблизно в такому самому співвідношенні до неукраїнців в Україні, як французи до громадян інших національностей у Франції. Тепер уявімо депутата-француза, який звертався б із найвищої державної трибуни до переважної частини своїх співвітчизників якоюсь іншою мовою, найбільш поширеною, скажімо англійською? Ні, це неможливе, бо означало б, крім усього іншого, цілковиту зневагу до корінного населення — господаря французької землі.

Багатьом відомо, що за більшовицьких часів (у 20-х роках) комуністи, щоб увійти в довіру до українського народу, впродовж кількох років фронтально взяли за освоєння його мови, здійснювали так звану українізацію. Нині комуністи інші. Вже й самою своєю офіційною мовою, як сказав би їхній вождь, “страшно далеки они от народа” — від українського народу. І цим особливо відрізняються від комуністів будь-якої

іншої країни (тільки не від білоруських пахолків Москви). Але комуніст-поляк — він і своєю мовою поляк, і найдорожчими для нього є його рідна мова і Польща. Такими самими є й інші комуністи — фінн, француз, які ще в наймізернішій, раритетній кількості позоставалися. Наш же, суцільний в Україні, комуніст — це гомункулус не просто рідкісний, а навіть унікальний. Зважмо: державна незалежність для будь-якого народу є свята. Для нашого ж комуніста-манкурта державна незалежність України — чи не найгірше зло. І він усе робить, щоб оту крихку ще волю знищити, щоб на аркані потягти Україну — в полон хижому сусідові, а люд український поіншомовити. Це щось протиприродне.

Великої шкоди використанню української мови завдає наш парламент. Адже українське національне радіо щодня транслює звідти зневагу антиукраїнців до державної мови. Це впливає на слабкодушних українців, які теж намагаються копіювати депутатів.

Мовне питання — це не просто мовне: хто якою мовою розмовляє, хто якою мовою думає. Для України це питання найвищою мірою політичне. “Чия влада, того й мова” — каже латинське прислів'я. На переважній частині території України нині згущуються хмари зросійщення, зокрема в інформаційному просторі, що вже потрапив буквально під російську окупацію. А чому? Ми не маємо патріотичної, повноцінної української влади. Тому наведену вище приповідку можна перефразувати так: “Чия мова, того й держава”, тобто якщо панує мова неукраїнців, то і держава ця неукраїнців.

Недруги України намагаються втілити в життя цю аксіому. Ми ж, патріоти, озиваємося лише тоді, коли вже аж надто припече. Більше фіксуємо, констатуємо, скаржимося одне одному, а недруги методично діють, тісніше затягують петлю на нашому слові.

У Києві, де налічується нині 17 російських шкіл, де в магазинах, на вулицях, у транспорті переважає російська мова, так звана “русская община” вже вкотре організовує пікети біля міської ради з протестом “против насильственной украинизации образования”. Стоїть лише десяток-два “борців”, але який галас здійсмають. І ось чує той істеричний лемент якийсь чиновник-прислуженець, і вже сумнів його проймає: а чи не занадто українську мову просуваємо? Хоча,

річ зрозуміла: у першу чергу рахуватися слід не з демагогом-шовінізмом, якого вже давно час поставити на місце, а з самою логікою існування України як незалежної держави. До того ж, і столиця України повинна мати своє мовне обличчя — українське.

Зросійшувач, шовініст добре пам'ятає: чим більше неукраїнської мови, тим менше самої України. Мова для нього — знаряддя антиукраїнської політики. Мова — зброя, якою він прагне боронити давні вже поруйновані, але ще тривкі імперські bastiони.

Ось чому кожен українець — і великий, і малий — має докладати всіх зусиль, щоб наша українська мова була одним із головних знарядь побудови Української держави. Я твердо переконаний, що коли всі прості люди не будуть "переодягатися в турка", тобто не пристосовуватимуться до іноземщини, то заговорять по-рідному і в багатьох міністерських кабінетах, і в адміністрації Президента. А нинішній стан з нашою мовою ослаблює і без того слабку Україну, розхитує нашу неподільність, соборність, заважає суспільству проїнятися рятівною Національною Ідеєю. Все це, без сумніву, позначається і на темпах нашого економічного одужання. Мова — культура, мова — політика, мова — економіка. Нам дуже потрібна проїнята розумінням цих істин влада.

Цього року у вересні Інститут українознавства Національного університету імені Т. Шевченка організував Всеукраїнський фестиваль-конкурс "Наша земля — Україна". Його журі, до складу якого входив і я, зацікавив 12-річний поет Ярослав Кравченко з Ромен Сумської області (до речі, він уже має першу збілочку). Ярослав прочитав чимало віршів, а один з них особливо вразив:

“Невеселі люди
І все більше злі,
Сумно їм живеться
На своїй землі.
Тяжко Україні,
Де ж отаман, де,
Що засвітить сонце
Віри у людей?”

Ось що гнітить душу нашого юного покоління. Якою ж злочинною є політика нинішньою влади, яка довела державу

до того, що такі сумніви проймають уже й саме її майбутнє.

Ситуацію, в якій українство опинилося сьогодні, слід оцінювати реалістично. Живучи вже ніби в своїй державі, насправді ми все ще перебуваємо в ситуації необхідності боротьби — БОЮ за державу як українську, БОЮ за українську мову, українську освіту, українську науку, українську культуру. Програти цей бій на власній землі не маємо права. Пробуджуйтесь! Єднаймося! Не плюймо в рідну криницю, бо там джерельна вода, яка дає нам життя.

“Українська газета”, ч. I

Київ, 1999 р.

Т. Шевченко

МОЛИТВА ЗА БАТЬКІВЩИНУ

О, святая!

Свята Батьківщино моя, —

І ти закована, і я...

Скажу тиранам Божу волю, —

Не зрозуміють, не приймуть!

І на твоїм широкім полі

Камінням вісника поб'ють!

Знесуть високії могили

І понесуть із словом зла!

Тебе убили, розчавили

І восхвалить заборонили

Твої великії діла!

О, Боже сильний і правдивий,

В Твоїй руці — життя і смерть —

Вдягни у славу свою твердь

І сотвори святеє диво —

Воскреснуть мертвим повели!

Благослови возстать собором

На подвиг новий і суворий —

На чин викуплення землі,

Землі, повитої в неславу,

Стократ політої криваво

Колись преславної землі!

“Безталанний” 1843 р.

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ СОНЕТ

Не полічить картин і документів,
Захоплених похвал потік рясний.
Та серед бурі тих аплодисментів
Шевченко і сьогодні скрізь сумний,

Бо бачив він, як брів народ до тьми,
Стискав косу в намучених руках,
Чумацький шлях, устелений кістками,
І крах надій... і безнадійний крах.

І ось через століття в нагороду
Держава є, та знов не для народу,
Тож гірко і безрадісно йому,

Бо не навчився той народ нічому,
І знов крокує через біль і втому,
З п'їтьми, через світанок, у п'їтьму.

Віктор Баранов

ДО УКРАЇНЦІВ

Я запитую в себе, питаю у вас, у людей,
Я питаю в книжок, роззираюсь на кожній сторінці—
Де той рік, де той місяць, той проклятий тиждень і день,
Коли ми перестали гордиться, що ми — Українці!!!
І що є в нас душа, повна власних чеснот і щедрот,
І що є у нас дума, яка ще од Байди нам в'ється,
І що ми в Україні — таки Український народ,
А не просто населення, як це у звітах дається.
І що хміль наш — у пісні, а не в барилах вина,
І що щедрість — в серцях, а не у крамничних вітринах,
І що є у нас мова, і що українська вона,
Без якої наш край — територія, а не Вкраїна.
Я до себе кажу і до кожного з вас: — Говори!!!
Говорімо усі, хоч ми добре навчилися мовчати.
Запитаймо у себе: відколи, з якої пори

Почали українці себе у собі забувати?
Запитаймо й про те, як ми дружньо дійшли до буття,
Що свідомості нашій збагнути не змога,
Чом солодшим од меду нам видався час забуття
Рідних слів і пісень, і джерел, і стежок од порога.
Українці мої! То вкраїнці ми з вами чи як?
Чи в “моголах” і вмерти судилось нам ще від Тараса?
Чи в могили й забрати судилось нам наш переляк,
Що згнітив нашу гідність до рівня вторинної раси?
Українці мої! Як гірчать мені власні слова...
Добре знаю, що й вам вони теж не солодкі гостинці.
Але мушу казати, бо серце, мов свічка, сплива
Коли бачу, як люто себе зневажають вкраїнці.
І тоді в мене ниє крамоли осколок тупий,
Мене думка одна обсідає і душить на славу:
Ради кого Шевченкові йти було в орські степи,
Ради кого ховати свій біль за солдатську халяву?
То хіба ж не впаде, не закотиться наша зоря
І хіба не зотліє на тлін українство між нами,
Коли навіть на згарищі долі й зорі Кобзаря,
Ми і досі спокійно себе почуваєм хохлами!
Українці мої! Дай вам, Боже, і щастя, і сил.
Можна жити й хохлам. І не згіркне від того хлібина,
Тільки хто ж колись небо прихилить до ваших могил,
Як не зраджена вами, зневажена вами Вкраїна...
“Січеславський край”, ч. 6-7 (1998 р.)

Володимир Степанович Мурашкевич народився у 1926 р. в селі Залісоччя, передмістя Олики, на Волині в селянській родині. Навчався у сільсько-господарчому технікумі в Рівному. Учасник визвольних змагань у рядах УПА. Арештований і засуджений у 1949 р. Відбував ув'язнення у степах Казахстану та Заполярній Воркуті, де одружився з товаришкою по долі Вірою Бобко, родом з Берестейщини. Разом повернулись із заслання до Кобрини.

Працював будівничим у Кобрині та вдосконалював свою освіту. Багато писав гуморесок, байок, ліричних віршів, які не завжди пропускала до друку комуністична цензура.

Належав до Літературного об'єднання місцевих поетів до 1967 р. Коли стало відомо його політичне минуле, вилучили з членства об'єднання. Продовжував свою літературну діяльність у 90-их роках в українських згуртованнях на Берестейщині. У співпраці з дружиною створили "Просвіту" та КУН з колишніх воїнів УПА, яка діяла на Кобринщині протягом одинадцяти років.

Помер Володимир Мурашкевич 22 травня 1998 р. Похований у Кобрині. З пошаною проводили побратима в останню дорогу вояки УПА Волині, які приїхали на похорон.

ОЛИКА

В моїй Україні,
В розлогій долині,
Малим островком між ставків,
Лежить невелике
Містечко Олика
Підряд вже немало віків.

А там далі поле,
Широке й роздоле,
Козацькі кургани й гаї
Й над ним в синім морі
Заслухались зорі,
Про що гомонять солов'ї.

Воно пам'ятає
Ворожії зграї,
Що шарпали його в віках.
Чужинці - тирані
Кували в кайдани —
Півдикий москаль, а чи лях.

За нього немало.
І кров проливали
Свої і чужі вороги,
Про віщо ночами
Пшениці з житами
Шепочуть в полях навкруги.

В весняную днину,
Як всю Україну
Цілюють поля запашні,
Там також з блакиті
Промінням зігріті
Троянди цвітуть і вишні.

Далека, Олико,
Моя невелика,
Та мрії з тобою мої,
Великої ньеньки
Праобраз маленький,
Природи і долі її.

Моє це вікноце,
Де я вперше сонце
Побачив з пеленок своїх,
Мої до загину
Святині спомину,
Мої перші сльози і сміх.

Олико, Олико!
Як тут мені дико,
Як тяжко від Тебе вдалі,
Хоч тут не чужина,
Та не Україна,
Обкрали її москалі.

Берестейщина, 1960 р.

Володимир Мурашкевич

КОРДОН

О, Краю мій, як ти далекий!
О, Краю мій, як близький ти!
У бік тебе летять лелеки,
Манять мене із висоти.

Мені ніколи ти не снишся,
Мов хтось від цього береже,
Чи не тому, що тут Полісся
Не зовсім для мене чуже?

Я тут пристав на довгі роки,
А може і на все життя,
Тут зупинило мої кроки
В Сибірі втопане взуття.

Тут дише тайнами діброва
Про визвольні буремні дні,
Тут ще не вмерла предків мова,
Тут ще на ній дзвенять пісні.

Тут також гронами калина
Додому гілки нахили,
Тут небом дише Україна
І Україною земля!

Лиш поліщук в обіймах страху
Святкує свій мертвецький сон.
І привидом німого жаху
Через серця проліг кордон!

18.3.1994 р.

Мурашкевич

ВОЛИНЬ

Моя Батьківщино, Волинь!
Село, що лягло край болота,
І неба лазурная синь,
І щирая нив позолота,
І сонце над нею вгорі,
І місяць ночами рогатий,
І грушка похила в дворі
Старенької рідної хати.

Моя Батьківщино, Волинь!
Моя Ти і біль і кохання,
Ти в снах мене кличеш, - прилинь -
По дальніх дорогах скитання...
Ти кличеш в домівку свою,
Як блудного сина додому,
І долю проясниш мою -
Не вдіану кривду нікому.

Моя Батьківщино, Волинь!
Я завжди з тобою думками,
Лиш сірий та гіркий полин
На горі поріс межі нами...
До тебе я більш не вернусь,
Нема вже там груші, ні хати,
І в тяжість не хочу комусь,
Прийшовши непрошеним стати.

Моя Батьківщино, Волинь!
Я з болем несу цю розлуку,
Сповіншую дні свої в тінь
І ночі - у спогади - муку...
До тебе я більш не прийду,
До тебе я більш не прилину,
А мовчки десь тут притулюсь
Душею і тілом спочину.

Моя Батьківщино, Волинь!
Онукам тебе завіщаю,
Як серцю святую святинь,
Як гімн синьоокого краю...
Як прийдуть - ти їх пригорни,
Овіявши ласки словами,
Стань матір'ю їм, як вони
Назвуться твоїми синами.

7.4.1996 р.

В РІКУ ПЕРЕРОСТАЄ “ДЖЕРЕЛЬЦЕ”

Більш як 4 роки у школі №25 діє літературний клуб “Джерелце”, котрим керує досвідчений педагог, лауреат премії ім. Дмитра Нитченка Валентина Кайнара.

Нещодавно у бібліотеці ім. Шевченка відбулася знакова подія - свято української поезії. Його ініціаторами стали юні члени клубу “Джерельце”. У бібліотеці зібралися люди чотирьох поколінь. Свято вилилося далеко за межі нашого міста. Адже у клубу “Джерельце” склалися тісні дружні стосунки з австралійським літературно-мистецьким клубом ім. В. Симоненка, що в Мельбурні, та клубом книголюбів і відділом Союзу українок ім. Лесі Українки Західного Сіднею.

Поштовхом до цієї зустрічі слугував мельбурнський фестиваль “Молодече перо”, в якому взяли участь 16 членів клубу “Джерельце”. 9 з них стали призерами. Вітання і грошову премію переможцям надіслала з Австралії голова клубу ім. Симоненка Боженна Коваленко.

Цього вечора, окрім вшанування переможців мельбурнського фестивалю, присутні ознайомилися з творчістю членів клубу “Джерельце”. Були тут і шановні гості: почесний член клубу “Джерельце”, патріарх українського слова Олексій Столбін, відомий кобзар Микола Мошик, письменники Юрій Царик, Василь Чубур, Григорій Єлишевич. Усіх їх єднає любов і відданість рідному слову.

- Сьогодні у нас велике літературне свято, яке гуртує наших письменників з представниками красного письменства Австралії, - сказав Олексій Столбін. - На жаль, ми вже 12 років борсаємося у негараздах, бо ще мало у нас патріотів, котрі так любили б і пропагували рідну мову, як у школі №25. Вони підтримують зв'язки з українською діаспорою в Австралії, де так вболівають за нашу культуру, рідну мову. Хай же це стане прикладом для нас.

Вечір продовжили учасники літературної студії “Криниця” училища ім. Бортнянського. Присутні насолоджувалися музичними творами у виконанні чарівних, скромних сестер Людмили і Валентини Макових. Свої поезії читали члени клубу “Джерельце”, які сподіваються випустити

збірку власних творів. Для багатьох приємним відкриттям був дует бандуристок з училища ім. Бортнянського. Не залишився непоміченим і спів Олега та Алли Москаленків з будинку сімейного типу.

Завершилася зустріч “Молитвою” у виконанні бандуриста Миколи Мошика.

Скільки талантів об’єдналося того вечора навколо клубу “Джерельце”! Воно справді переростає у широку ріку поетичної і пісенної творчості.

Євген Крючко

ПИСЬМЕННИКАМ АВСТРАЛІЇ

Два континенти, два народи, дві країни.
Що спільного між ними, поясніть!
Чого за берегом далекої України
У вас душа і серце тріпотить?

Чому ви й досі згодні проміняти
Простори тих небачених світів
На чепурні, малі селянські хати —
У морі розквітаючих садів?

Чому ви не забули Україну,
На іншій континенті живучи?
Чому не мовкне пісня солов’їна
У шумі мегаполісів чужих?

Чому ви не забули рідну мову,
Хоч є ще мільйони різних мов...
Чому прекрасне диво калинове
Чарує серце знов і знов?

Чому, чому? - питання риторичне.
Навіщо, як... питаюся у всіх...
Людьми керує сила та одвічна
Любові до землі, що породила їх...

Ви славите вкраїнське у світах,
Заради інших на планеті живе.
Ви, ніби той казковий синій птах,
Прекрасне людям несете.

Ви славите країну материнську
За кілометри від батьківського села,
Щоб мова мелодійна українська
І над просторами Австралії жила.

“Спасибі вам велике, словотворці”, -
Усім “Джерельцем” ми прокричимо.
І все прекрасне, що для нас створили,
Назустріч обрію в світі понесемо.

Учень 10-Б класу,
середня школа №25
м. Суми, Україна
16.4.2003 р.

Ірина Беззубенко

**ПАНІ БОЖЕННІ КОВАЛЕНКО —
УКРАЇНСЬКІЙ ПИСЬМЕННИЦІ В АВСТРАЛІЇ**

*Напиши мені лист на сторінці безмежного степу,
де синіє чебрець по лінійках доріг,
напиши на блакитному аркуші рідного неба,
де стежками доріг рідний вітер побіг...*

Б. Коваленко

Вельмишановна пані Боженно!

Познайомившись з вашою невтомною працею в щоденному житті для добра українського народу як на літературній, так і на громадській ниві (а особливо на ниві освіти), я зрозуміла, яку гитанічну працю проводите Ви і Ваша, порівняно невелика громада, щоб на чужині зберегти свічадо українського слова, щоб не згасло вогнище українського патріотичного духу. Ваш доробок — для нас величезне багатство і гордість.

Ми з великим задоволенням читали поезії ваших авторів, підчували їхні гарячі, полум'яні серця, які скніють і тяжать за рідним краєм.

Спасибі вам за поезію! Ваша збірка "Гомін Дніпра" (можете в цьому не вагатися) дійшла до наших сердець і відлунує в наших душах. Зі сторінок її — промовляє ваша духовна невичерпність, людська міць, щира любов до України.

У вирі швидкоплинного життя можна виокремити поставу, вираз обличчя, блиск очей. Але ніхто не зумів повно відтворити людську душу. Не вдалось і мені... Слава Богу. Бо душа ваша, пані Боженно, так само невичерпна і глибока, як і все незвичайне та небуденне.

Як це нелегко — не схилити плечі

Під тягарем наклепів і обмов.

О пані Боженно! Б'ється в Вашім серці

Безсмертна Лесі Українки кров.

Вчить Ваше слово, як не будь рабами,

І входить Правда з Пам'яттю у клас.

Схиляємось в пошані перед Вами —

Побільше б Україні таких Вас.

Автор: учениця 10-Б класу, середньої школи No.25 м.
Суми, Україна. Вчителька: Віра Демиденко.

УКРАЇНО!

(на спомин про проголошення УНР,
до 10-річчя незалежності України)

*“Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля!
І не ситому не виорати
На дні моря, поля”*

Т. Шевченко

Україно, Україно! А де твоя слава?
Твою славу сплюндрувала імперська держава...

Змієм чорним обвилася ця хижа потвора,
І загинули мільйони від голодомору...

Україно, Україно! А де твоя сила?
Твою силу, наче жито, чека підкосила...

Ми звертаємось до Бога: “Болять наші рани!”
А катюга за порогом готує кайдани...

Україно, Україно! А де твої діти?
Твої діти сиротами розбрелись у світі...

Ми співаємо у тузі: “Де ти..., моя доле?”
А неситий край могили вже виорав поле...

Україно, Україно! А де твоя мова?
“Скільки время?” — пита бабця — отака розмова...

Україно, Україно! Лишенько з тобою,
Невже твоя сила й воля щезли під водою?

Ще не вмерли України і мова і діти!
Є ще сила, є ще слава! Не варто тужити!

Візьміть, браття, в руки коси! Візьміть ще й сокири!
Нумо, браття, до роботи! Згиньте бузувіри!

Григорій Вишневий

БРАТ НА БРАТА

На початку першого терміну свого президентства, Президент Леонід Кучма, на вельми велике й гірке здивування, вислав був телеграму правовірним чернігівським комуністам, вітаючи їх з приводу відкриття пам'ятника зрадникові українського народу — спантеличеному більшовицькою примарною ідеєю — Миколі Щорсові, який, керуючи стрілецькою дивізією, воював проти армії Української Народної Республіки за перемогу московського більшовизму в Україні. У серпні 1919 року, на 27-му році життя, Щорс загинув у одному бою проти Української Армії. Повіривши в сумбурні більшовицькі гасла, що тільки партія може забезпечити соціальне й національне визволення українському народові, Щорс віддав свій військовий талант антиукраїнській диявольській силі, що звалася ленінською.

Щорс був занадто молодим, щоб усвідомити суть згубницької московської політики щодо України, що тієї суті не міняє ні зміна влади, ні герба, ні прапора. Однак, це не виправдовує Щорса, а ще більше не виправдовує Кучму — не тільки за ту злощасну телеграму, а й ще у більшій мірі за його початкову “діяльність” на посту Президента України, коли він обіцяв надати російській мові статус офіційної, коли заявляв, що українська ідея “не спрацювала”, коли закликав українських патріотів “не робити з Шевченка ікони”, а ще нарешті тоді, коли “заховався” в Білорусії в день похорону Патріярха УПЦ Київського Патріярхату Володимира, щоб не відповідати за ганебно заподіяне лихо і звірства, вчинені злісними ворогами Української Церкви й Держави на тому похороні.

Заплямувавши себе всякими “заявами” та “закликами” та всякою іншою антиукраїнською діяльністю, Кучма нині начебто намагається змити з себе ту ганебну пляму. Начебто! Одначе, якщо не називати його попередню “діяльність” **зрадою**, то я не знаю, що є **зрада**. Недалеке майбутнє виявить щирість чи нещирість його нових обіцяних намірів. Покищо чуємо від нього лиш слова.

На тлі комуністичного реваншу, Кучма все ж таки був

більш сприйнятнішим для значної більшості українського народу, і з двох зел народ вибрав далеко менше зло, демонструючи свою політичну зрілість. Тож треба категорично відкинути погляд про політичну меншеартісність українського народу.

Побутує твердження, що в інших народів справи стоять і завжди стояли куди краще. Чи то справді так? Певно, що ні! Доказом цього можуть послужити давні й навіть сучасні події в історії Польщі. Наведемо декілька прикладів на підтвердження цього невідрадного явища.

Був 1791 рік. Польський Сейм уже декілька років наполегливо працював над приготуванням нової конституції — так званої конституції 3-го мая. Тоді ж було вирішено збільшити польське військо до ста тисяч. В той час повернувся з Америки відомий в історії генерал Косцюшко, відзначившись у визвольній війні Америки, як добрий військовик і інженер-будівельник воєнних мостів. Зважаючи на його воєнні заслуги, польський уряд покликав Косцюшка до участі в розбудові війська й вислав його на чолі кількатисячного відділу спершу до Люблину, а згодом на Волинь для оберігання східного кордону держави.

З проголошенням нової конституції, Косцюшко особисто присягнув на вірність її і прийняв присягу від своїх жовнів. Генерал Косцюшко закликав до єдності на оборону батьківщини від наступу ворожих сил, що мали намір знищити не тільки Польщу, а й саму назву поляки. Але біда була не загорами. Почало заноситися на війну. І саме з вини самих поляків.

Проти конституції майової гучно виступила та частина польської шляхти, яка понад все, з власної користи, цінила "золоту вільність", не погоджуючись із усуненням у новій конституції права недопущення ухвал Сейму одним єдиним голосом, на який мав право будь-який один шляхтич — член Сейму. Про це відступство, як і про багато інших негативних явищ у польському суспільстві, пишеться в книзі "Оповідання з подій вітчизняних", виданій у Нью-Йорку в 1943 році, а опісля висланій до Швейцарії й Німеччини в книгарні німецьких таборів для польських полонених. Автори книжки: Б. Геберт і Г. Гебертова.

Отож продовжуємо. Польські заможні шляхтичі (магнати) С. Потоцький, С. Ржевуцький та К. Браницький

подалися до Петербурга і там, на спілку з царицею, накреслили плян уневажнення майової конституції. 1792 року опозиційна шляхта масово зїхалася до міста Тарговиця в Україні (нині — Кіровоградська область) і проголосила так звану Конфедерацію та опублікувала Акт згоди з царицею Катериною (Катажиною) Другою. Маршалком Конфедерації було обрано С. Потоцького. У записках того зїзду багатої шляхти читаємо, що Росія для Польщі є найдобрішою сусідкою, а Катажина — велика монархиня, від якої залежить добро Польщі як Речі Посполитої, тобто республіки народної.

Катерина вислала “на оборону загрожених свобод шляхетського стану” дві армії в сто тисяч солдатів в саму Польщу. Польща в той час мала лиш кільканадцять тисяч війська — одначе, завзятого і патріотичного. Вирішено битися до останньої каплі крові за новий лад і нову конституцію. Сейм прийняв присягу. Прийняв присягу й король Август, заявивши, що готовий не щадити свого життя в обороні нової конституції.

На початку війни поляки мали декілька перемог, але військо Катерини просувалося далі, в глиб Польщі. І тоді, мов грім з ясного неба, впала на голови польського війська незбагненна вістка — король Август, зі страху втратити корону, відсахнувся від нової конституції, знехтував присягою й приєднався до тарговицької шляхти. Польські офіцери почали резигнувати. Зрезигнував з причини королівського відступництва і Косцюшко. А тарговицька шляхта тим часом помагала москалям закріплювати владу в польських селах і містах. Проснулася польська шляхта аж тоді, як з Пруссії нагрянуло на Польщу пруське військо — у повній згоді з Катажиною — згідно з таємною домовленістю.

Не відаючи про ту домовленість, наївні торговчани заволали — звернулися до “великої монархині” з благанням рятувати Польщу від пруської напасти, але Катажина не звертала жоднісінької уваги на благання тарговицьких наївняків. Катажина почала ділитися польськими землями з пруським королем.

Тоді був уже 1793 рік. Сейм, що зібрався на жадання Катажини в м. Гродному, не мав сили поправити справи. Про те, як засідав Сейм і як послів Сейму змушувано узаконити окупацію Польщі, як зрештою глумливо ошукано, можна було б написати довжелезну гумореску. Значну частину послів

підкупив російський посол. Польщу цілком “законно” було розпарцельовано — поділено між Росією та Прусією. Це був другий з черги поділ Польщі, датований 1794 роком. Українська Галичина та Краківська частина Польщі підпала під Австрію при першому поділі Польщі між Росією, Австрією та Прусією в 1772 році.

Прагнення поляків до незалежності не втихало. Повстання не припинялося. У 1830-31 роках вибухло Польське повстання, у 1846-му — Краківське, у 1848-му — Познанське, у 1863-4 роках — ще одне польське повстання. І так аж до відновлення польської державності після Першої світової війни.

Яскравим прикладом братовбивства відзначалося повстання 1846 року під австрійською займанщиною, до якої входили міста Краків і Львів. Свою частину поділеної Польщі Австрія назвала Галіцією. Назва ця є похідною від міста Галича, історичної столиці Галицького князівства. Тому що Галицьке князівство в 13 столітті на короткий час підпало під Угорщину, Австрія намагалася довести, що Галіцію не було відібрано від Польщі, а відвойовано Габсбургами, як свою власну — як територію Австро-Угорської імперії.

На території так званої Галіції жили не тільки поляки, а й, що для нас найважливіше, українці, які в той час звалися русинами. Жили там і угорці, і словаки, навіть, німці й понімечені чехи, що служили в ролі асиміляційних урядовців імперії.

На тих землях Галіції Австрія вела політику, що в дечому нагадує політику Росії в Польщі, Україні та в інших підкорених країнах. Австрія обсаджувала урядові посади австрійцями, німцями, чехами, які не знали ні польської, ні української мови, ні місцевих звичаїв. Ці урядовці пильно стежили за польськими патріотами, особливо за тими, що поверталися з вигнання з метою просвітницької діяльності, приготівляючи народ до масового повстання й боротьби за відновлення колишньої Речі Посполитої Польської. Австрійці нападали на сліди діяльності цих патріотів, арештовували їх і ув'язнювали. Арештовано було й лідера підпільної діяльності, адвоката Францішка Смолку, й засуджено на смерть, з пізнішою заміною на довічне ув'язнення.

Австрія зобов'язувала своїх урядовців у Галіції стягувати з населення все більше й більше податків в такий спосіб, щоб

вина падала на багатшу верству суспільства, і, таким чином, наставляла незаможних сільських трударів проти панства. Розіслані по селах агенти оповідали, що австрійський уряд відмінив панщину, даруючи “хлопам” земельні ґрунти, але багаті дідичі не хочуть виконувати цісарської ухвали. Мало того, агенти оповідали й про те, що ніби дідичі приготовляють повстання з метою закріплення своєї необмеженої влади над сільською біднотою — тримати її в панщизняній неволі.

Збаламучений народ повірив цісарським агентам і вирішив розправитися з “панами”. Повстанські польські загони, що йшли на Тарнів, були оточені хлопськими громадами й у звірський спосіб помордовані. Отаманом хлопським був якийсь Якуб Шела. Він провадив громади хлопів, озброєних ножами, сокирами й косами, нападаючи на дідичні двори, палючи обійстя. Грабували й мордували повсталіх патріотів Польщі. Австрійський уряд видавав хлопам нагороди за помордованих повстанців “від штуки”. Так загинуло близько двох тисяч повстанців. Якуб Шела був нагороджений австрійським орденом і багатим господарством. А озлоблені хлопи майже по всій західній Галіції продовжували нападати на дідичні двори, на костели та кляштори.

В східній Галіції було арештовано провідників повстання й скарано на горло. На одному львівському підгірку, званому з того часу як Гора Страти (Гура Страцена), загинули на шибениці провідники Теофіл Вішньовський і Юзеф Капусцінський.

З тих шалених часів лишився жалібний гімн, створений “крізь кров і сльози” поетом Корнелем Уєським:

З димом пожарів, з крові прахом братнім,
До Тебе, о Пане, кличе мій голос.
Скарга страшна ця, зойк це останній,
Від жажів нестерпних сивіє волос.

О Пане, Пане, з страхіттям світу
Жахливі події приніс наш час.
Син забив матір, брат забив брата,
Каїнів безліч є поміж нас.

Але ж, о Пане, вони не винні,
Хоч наше майбутнє скотилось до втеч.
Дияволи інші були там чинні.
О! Хай карає рука, не сліпий меч!

У ніч з 22-го на 23-тє січня 1863 року вибухло Січневе Повстання. Центральний Комітет, враховуючи помилки минулих повстань, видав відозву до народу: до всіх синів Польщі, без різниці віри, походження і стану — як до вільних і рівних громадян — закликаючи до збройної битви з ворогом. Кінцеві слова відозви звучали так: “До зброї, народе Польщі, Литви й Руси! До зброї! Година визволення настала!” Одночасно Центральний Комітет оголошував: “Земля, яку люд хліборобський мав на правах панщизни, стає з тієї хвилі його безумовною власністю”. Комітет сподівався, що хлопська людність ухопиться за зброю. Однак, так не сталося. Тільки невеликі загони взяли участь у повстанні. Назагал, підбурені москалями, люди проявили байдужість до відозви, а в деяких селах навіть вороже віднеслися до повстанців. Про це пишеться на сторінці 122 згаданої книги. Там же збоку чорним олівцем написав такі слова відомий автор історичних романів і повістей Микола Лазорський:

“Так було і в Україні часів Розумовського”.

Взагалі, Польща вже не мала щастя відновити свою державність аж до кінця Першої світової війни. За минулі фатальні помилки платила своїм тілом — тисячами, десятками тисяч життів жовнірів, що гинули в нерівних боях проти трьох окупантів. А скільки їх загинуло, вправних, завзятих, дисциплінованих, у невдачному поході Наполеона Бонапарта на Москву! З численних полків вернулося додому лише шість тисяч жовнірів, виснажених, змучених, ранених.

Не повелось й польським легіонам, які формувалися в Іспанії, Італії та Франції. В чужину подалися й визначні польські політики, поети, науковці, надіючись на вибух нової війни в Європі, яка закінчиться переможно для Польщі. Не було, однак, поміж вигнанцями-пілігримами згоди — якими шляхами йти до повернення незалежності для Польщі. Еміграція розпалася на дві великі групи, які хоч і жили однією ідеєю, — борювали одна другу. Чи не так було в українців на чужині після Другої світової війни? Найбільші польські поети Адам Міцкевич, Юлій Словацький, Зигмунт Красінський, які також опинилися на еміграції, закликали до єдності, але намарно.

Так великопанська Польща, занапастивши спершу Україну й Білорусію, ба, навіть, Литву, наслідок занапастила й себе. А все через знехтування прагненням до волі

непольських народів, що підлягали Речі Посполитій Польській, насамперед прагненням козацької України.

Через брак єдності, коли в Україні часто діяли два або й три гетьмани, козаки дійшли до того, що довелося гинути на війнах, які провадила загарбницька Росія, а польські легіонери, навіть ще до походу Наполеона на Москву, гинули в горах Італії за інтереси наполеонської Франції. Босі й голодні, ледве одягнені польські легіонери почали резигнувати. Губилася надія, меркнула мрія. Частина легіонів Наполеон прийняв до французької армії, а решту вислав геть за океан на острів Сан Домінго (Гаїті) для утихомирення бунту муринів. Жахливий був кінець тих легіонерів. Багато їх загинуло в кривавих боях з муринами, немало впало жертвою нездорового підсоння та всіляких захворювань. З шести тисяч легіонерів, висланих за море, ледве три сотні повернулося до Європи.

Так Польща платила кров'ю свого тіла за минулі блуди й помилки, за надмірну амбітність стати імперією "від моря до моря". І що найгірше, не минуло поляків братовбивство і в Другу світову війну в сутичках Армії Крайової з польською червоною армією, створеною на теренах СРСР.

Оце так трохи про найжахливіше з усіх страхіть: про братовбивство, про те, що "самі себе звоювали", про "брат на брата", що неминуче веде у рабство.

Австралія, 5.5.2000

**ЛЕОНІД ГЛІБОВ —
ТВОРЕЦЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БАЙКИ**
(1827-1893)

Українська література 19-го століття виразно позначилась видатними письменниками й поетами, які своєю творчістю відобразили клясову боротьбу доби, розклад кріпацького ладу й зростання ліберальних почувань в Україні. Прогресивні творці української літератури того часу, переймаючи ідеї Тараса Шевченка, активно виступали проти російської самодержавної тиранії, проти соціального й національного гноблення народу. До цих діячів української культури належав і Леонід Іванович Глібов, за словами Івана Франка, “Шановний ветеран нашої поезії”.

Творча діяльність Л. Глібова почалась у середині 19 ст., ще за життя Т. Шевченка, та продовжувалась одночасно з такими велетнями нашої літератури, як П. Мирний, І. Франко, Ст. Руданський, і завершилась вже в той час, коли на літературному обрії з'явилися твори М. Коцюбинського та Л. Українки.

Народився Л. Глібов 5-го березня 1827 року в селі Веселий Поділ на Полтавщині в родині, як зазначено в метриці, “Кременчуцького міщанина Івана Гліба та його дружини Ірини”. Батько його служив управителем у маєтку багатого поміщика Гр. Родзянка. Після смерти поміщика та його жінки, їхні сини поділили батьківські маєтки, одному з них дісталось село Горби, куди він забрав зі собою Івана Гліба з родиною, якого Родзянки, за свідченням біографа й приятеля Л. Глібова, О. Тищинського, поважали за розум, працьовитість, і завжди “...у своїх господарських справах з ним радились”. Вони ж і додали до його прізвища закінчення - ОВ, коли Іван Гліб став власником хутора поблизу села. На цьому хуторі в сільському оточенні, серед чарівної природи, серед кріпаків виростав майбутній поет. Звідти виніс він пристрасну любов до української пісні, народних переказів, глибоку повагу до людської праці, які проніс через усе своє життя та всю творчість, тут він вперше зіткнувся зі сваволею й жорстокістю поміщиків, з тяжким безправним становищем кріпаків і глибоко пройнявся співчуттям до всіх покривджених і

знедолених. Як свідчить О. Тищинський: “Не одного із дворових врятував хлопець від незаслуженої поміщицької кари і навіть кільком чоловікам випрохав і геть-чисто волю”.

Початкову освіту розпочав хлопець вдома, навчила його читати в 7 років мати, яка була освіченою жінкою, приятелювала з родиною Гоголя-Яновського та його сином, майбутнім письменником Миколою Гоголем. Письма та інших предметів навчали Родзянко та місцевий священик Яків Заблоцький.

У Родзянків не раз гостювали письменники, включно з Т. Шевченком, хлопець часто був присутній під час читання й обговорення літературних творів, розмов на культурні й соціальні теми. Розвитку його літературних смаків сприяло також знайомство з творами світової літератури, які він знаходив у великій бібліотеці поміщика.

У 13 років його віддають до Полтавської гімназії. Потрапивши в нове міське оточення, Глібов затужив за рідним хутором, свою тугу він виливає в першому своєму вірші “СОН” у 1841 році. Одержавши похвалу за вірш, підбадьорений підтримкою вчителя, він серйозно береться до літератури, перечитує Шевченків “Кобзар”, твори українських клясиків. Виявляє зацікавлення культурним життям Полтави, де на сцені Полтавського театру з великим успіхом ставились українські п'єси “Наталка-Полтавка”, “Москаль-чарівник” та інші. Великий вплив на формування Глібова мав його земляк, викладач гімназії Левко Боровиковський, відомий на той час своїми романтичними поезіями й кількома байками, як також і поет-романтик, автор українського національного гімну, П. Чубинський, та інші місцеві українські літератори.

У 1846 році, за порадою й допомогою Василя Прокоф'їва, у якого він мешкав та який допомагав йому в навчанні й опікувався ним, Л. Глібов видав у Полтаві першу свою збірку віршів, які засвідчили його поетичний хист.

Перед закінченням гімназії, Л. Глібов тяжко захворів і, на прохання батька, був звільнений з гімназії, отримавши свідоцтво за 6 років.

Повернувшись на хутір, він продовжує літературну творчість і, одужавши, вирішує присвятити своє життя медицині, готується до вступу на медичний факультет Київського університету. Це рішення не було несподіваним. Як згадує О. Тищинський: “До лікарської справи Глібов

привчався ще вдома коло домашнього лікаря Банішевського, який своїми розмовами багато дечого передав йому з своєї науки й приохотив його до неї, що він вже не кидав працювати над нею ніколи й знав її так добре, що не одному хворому дав поміч незгірше іншого й лікаря”. Проте його мрія не здійснилась, через незакінчену середню освіту він не міг поступити до університету.

У 1849 році Глібов вступає до Ніженського ліцею вищих наук князя Безбородька, в якому перед ним вчилися М. Гоголь, Є. Гребінка та інші., згодом відомі, письменники. Під час навчання в Ніженському ліцеї, він приділяє багато часу творчості, пише понад тридцять байок, які протягом двох років друкувалися на сторінках “Чернігівських губернських ведомостей”.

У 1851 році раптово помер його батько, і він повертається додому для влаштування залишеного господарства. Через рік повертається до ліцею й того ж року одружується з дочкою ніженського священика та разом з дружиною бере активну участь у студентських гуртках.

Закінчивши ліцей, він не одержав диплому й не міг знайти праці, оскільки Київський освітній відділ вважав, що автора таких сміливих демократичних байок не можна допустити до вчителювання. Але це не зупиняє Глібова; знову оселившись у тестя, він далі творчо працює й допомагається за дипломом і працюю. На початку 1856 року таки одержує свідоцтво про закінчення ліцею й отримує працю викладача географії та історії в повітовому дворянському училищі в Чорному Острові на Поділлі. Однак, праця в повітовому містечку його не задовольняла, з допомогою тестя й приятелів через два роки він переїздить на працю до Чернігова й розгортає широку просвітянську й громадську діяльність: викладає в чоловічій гімназії, виконує обов'язки наглядача Благородного пансіону та викладає у приватних школах. В учительській праці Глібов керувався прогресивними поглядами, прагнув, щоб учні набували всебічні загальноосвітні знання. Часто читав їм свої твори та твори українських письменників, був вимогливим, але й бажаним їхнім дорадником і товаришем. Одним з його учнів був батько Л. Українки, П. Косач, який, за словами його дочки, “... завжди тепло, з великою симпатією і пошаною згадував його, дуже любив його байки, силу їх знав напам'ять...”.

Поряд з учителюванням, Глібов активно працює в культурно-просвітянському русі місцевої інтелігенції, яка в той час гуртувалась по більших містах у Громадах, метою яких було відкриття недільних народних шкіл, пропагування українських книжок, збирання фолкльорних й етнографічних матеріалів тощо.

Звертаючи особливу увагу на початкову освіту народу, зокрема на освіту жінок, приділяє багато часу недільним школам та організує видання книжок для них. Саме в той час Т. Шевченко в Петербурзі пише перший український "Буквар" й висилає його в Україну для недільних шкіл. Та школи ці проіснували недовго. У 1863 році вийшов лихозвісний Валуєвський циркуляр, що забороняв видання наукових праць і книжок українською мовою, заявляючи, що такої мови "не було, нема й ніколи не буде". Внаслідок цього наказу були закриті й громадські школи.

Як відгомін на появу в Петербурзі журналу "Основа", в якому друкувалися українські письменники, Глібов, побороюючи різного роду перешкоди, одержує дозвіл і починає видавати "Чернігівський листок", єдиний на той час часопис-гижневик, в якому, поряд з російською мовою, друкувалися статті та інші матеріали українською мовою. На сторінках свого часопису, в окремій рубриці під назвою "Із уст народу", Глібов постійно вміщував українські казки, пісні, оповідання, статті на історичні та мовні теми, в яких закликає підтримувати народні прагнення до освіти, з обуренням підкидає заяви русофілів про те, що в школах в Україні треба заборонити викладання рідною мовою й вивчання рідної культури. Вміщував він також свої власні байки. Видавав газету власним коштом і власними силами. Саме ця діяльність Глібова-журналіста внесла великий вклад в історію розвитку періодичної преси в Україні. Завдяки його зусиллям, як редактора й головного автора "Чернігівського листка", об'єктивно висвітлювалися важливі питання культурно-громадського життя, відверто в сатиричних фарбах розкривав пін бюрократизм, хабарництво, зловживання місцевої влади й ставав на захист покривджених селян, наскільки це дозволяла царська цензура.

Проіснував часопис всього один рік, до вже згаданого циркуляра, після якого, того ж року, пройшла хвиля арештів в Україні. Арештовано було приятелів Глібова: І. Андрущенко,

О. Тищинського, О. Носа, які дописували до газети. У мешканні Глібова зроблено шестигодинний обшук, проте нічого не було знайдено, бо, довідавшись про арешти, Глібов устиг усе листування перевезти в надійну схованку. Але його звільнили з праці в гімназії, він знову залишає Чернігів, їде до свого тестя в Ніжен, де перебуває під наглядом поліції. Того ж 1863 року Київський учбовий округ, як протиставлення Валуєвському циркуляру, видав окремою книжкою "Байки Леоніда Глібова", та через кілька місяців наклад книжок був вилучений з продажу й понад 500 книжок знято з шкільних полиць і наказано "... спалити, як шкідливе видання, яке не повинно мати місця в народному училищі...".

Глібов тяжко переніс цей удар. Перебуваючи в тяжких матеріальних умовах і важкому моральному стані, письменник звертається до губернатора про дозвіл повернутися до Чернігова. Одержавши дозвіл, повертається до Чернігова, але працювати в шкільництві йому забороняють, приділивши його на працю до губернаторської канцелярії з дуже малою заробітною оплатою. Так у злиднях прожив письменник з родиною два роки; щойно в 1867 році, з допомогою впливового діяча О. Ханенка, він дістає посаду завідуючого земською друкарнею, на якій пробув до кінця свого життя, понад 25 років. Та лиха доля не залишала його; поховав він свою першу дружину, а пізніше найменшого сина, а в кінці 80-их років цілком осліп, але праці не залишав ні в друкарні, ні на літературній ниві.

Творчість Л. Глібова різноманітна, писав він українською та російською мовами. Поетична спадщина українською мовою складається з ліричних віршів; з циклу віршів, казок і загадок для дітей, та його славнозвісних байок.

Його ліричним поезіям характерна романтичність, в них зображено співжиття людини з природою, вони сповнені глибокою емоційністю, роздумами над сенсом життя, над людською долею та нещасливим коханням. Пов'язуючи людину з природою, Глібов, неначе пензлем, малює чудову картину й разом з тим висловлює душевні переживання у вірші "Думка".

Найбільшу увагу привертають його пісенно-романтичні вірші, в яких він продовжував традиції поетів-романтиків і раннього Шевченка та народно-пісенну творчість. Багато його вірші співаються як народні пісні, один з найкращих є відомий

вірш “Журба”, в якому автор увів ліричних героїв персонофікацією, тобто зображенням трьох верб, що “схилилися край берега, мов журяться вони...”

Що пройде liebe літечко,
Повіють холода,
Осиплеться їх листячко,
І понесе вода.

І додає відповідний особистий настрій:

Журюся я над річкою —
Біжить вона, шумить,
А в мене хиле серденько
І мліє, і болить...

А мліє воно й болить тому, що:

... Молодість не вернеться,
Не вернеться вона.

Завдяки глибокій життєвості, винятковій мелодійності звучання, цей вірш поклав на музику М. Лисенко ще за життя поета, й він став народною піснею “Стоїть гора високая”. Покликаючись на цю пісню, І. Франко в “Нарисі історії літератури до 1890 р.” оцінив Глібова, як талановитого поета, автора “правдивих перлин української літератури”.

У деяких віршах поет відверто, гостро виступає проти соціальної несправедливості. Коли в 1861 році було скасовано кріпаччину, прийшла “весна сподівань”, а замість неї селян обклали непосильними податками, прирікаючи їх на дальшу залежність від поміщиків, Глібов писав у вірші “Моя веснянка”:

І знов прийшла весна-красна,
І знов зазеленіло поле,
І розвелась верба рясна...
Чом ти не розцвітаєш, доле?
Ідеш похила, невесела,
Мов подоржній чоловік,
Через чужі долини й села?

Перу Глібова належать також присвяти друзям-діячам культури. Коли М. Лисенко одержав віршоване привітання чернігівців з нагоди свого п'ятдесятиліття, написаним Глібовим, він надіслав поетові відповідь, де пише: “Теплом весняним та запашною квіткою польовою потягло од Ваших чулих слів, од віршів простих, свіжих, як народна пісня. Знали ж шановні чернігівці, кого й обрати за співця на

привітній грамоті до мене. Спасибі, без кінця спасибі, вам, люде добрі, що вшанували мене і словом, і дарунком”.

Окремим надбанням української клясичної літератури стали поетичні твори Л. Глібова для дітей, які він писав під псевдонімом Дідусь Кенир; до них належать віршовані казки, вірші, загадки й відгадки, що систематично друкувалися на сторінках дитячих журналів у Галичині. Відомий критик В. Белинський приділяв особливе значення дитячій літературі, він писав: “Щоб писати для юного читача, потрібен не лише талант, але й свого роду геній... тут потрібна душа благородна, любляча, лагідна, спокійна, по-дитячому простодушна; роздум високий, освічений, і не лише жива уява, але й жива поетична фантазія...” Саме такими рисами був обдарований Л. Глібов. Як досвідчений, вдумливий педагог, він глибоко розумів дитячу психологію, добре знав таємниці дитячої душі. “У всіх дитячих віршах Глібова, - писав Б. Грінченко, - дався в знаки його чудовий педагогічний такт, його вроджене вміння зацікавити й захоплювати маленьких читачів так само, як колись на лекціях в гімназії захоплював і полонив своїх слухачів”. Протягом 1890 й 1893 років, в останні роки свого життя, винятково для дитячого читання Глібов написав 27 віршованих загадок, які друкувалися в журналі “Дзвінок” як “Загадки й жарти Дідуся Кенира”. Джерелом його загадок були народні загадки, які він розгортав у поширені алегоричні описи явищ або предметів навколишнього світу. Наприклад, народню загадку “Біжать чотири брати, і один другого не може догнати” Глібов уклав у віршовану розповідь, де описує пригоду, що ніби з ним сталася.

Народну загадку: Бачить - не бачить,
Чути - не чує,
Мовчки говорить,
Добре мудрує.

він поширив і продовжив:

Кривду соромить, Правди навчає,
Часом жартує, Смішки справляє, -
Люба розмова, Дай, Боже, діти,
З нею до віку знаться - дружити.

В ній автор наголошує важливість книжки, заохочує дітей до освіти. Перу Глібова належать також більше десятка оригінальних загадок, написаних акростихом, де початкові букви кожного рядка, прочитані згори вниз, дають відгадку.

Це цікаві поетичні мініатюри з художніми описами природи чи предметів.

Між людьми, як пташка в'ється,
У людей і їсть, і п'є;
Ходить старець, просить, гнеться,
А у неї всюди є.

Дитячі твори Глібова були відомі й за межами України, перекладались іншими мовами, зокрема в Чехо-Словаччині були введені до шкільних читанок. М. Рильський, оцінюючи заслуги Глібова та популярність його творів серед дітей, писав:

Нащадки сіверян, полян, дулібів,
Малята вчать ті сонячні слова,
Що, ніби чародійник з рукава,
Ти сипав їм - і в доброті не схибив.

Написав Глібов також декілька сатиричних п'єс: "До мирового", "Веселі люди, або кров - не вода", "Хуторяночка", "Типові сцени...", що часто ставились в Чернігові та інших містах й славились великим успіхом завдяки дотепному комізму, справжній веселості, барвистій народній мові.

Своїм талантом Л. Глібов найбільше прислужився українській літературі байками, ставши найвидатнішим українським байкарем, "справжнім творцем української класичної байки, і вивів цей традиційний найдемократичніший жанр на широкий шлях реалізму й глибокої народності. Він започаткував новий етап в історії розвитку байки в Україні, остаточно затвердив жанр реалістичної національної байки, надавши йому виключної злободенності й життєвості, глибокого народного характеру, виразної викривальної спрямованості, яскравої художньої самобутності". (Б. Деркач). Іван Франко вважав, що байки Л. Глібова є "... головним титулом заслуги сего талановитого поета", назвавши його "найкращим українським байкописом".

В українській літературі байка має давню й багату традицію. Прийшла вона до нас зі світової літератури двома шляхами: з творів напівлегендарного грецького байкаря Езопа з 6-го століття перед Христом, що писав притчі, в мові якого з'явилась алегорія з недомовками й натяками, щоб замаскувати прямий зміст. Цей особливий спосіб писання назвали "езопівським". У 17-му ст. французький поет Лафонтен порушив античну традицію й удосконалив езопівську байку, надавши їй життєвого змісту, й вона стала

невичерпним джерелом для творів наступних поколінь байкарів. В Україні в 17-18 століттях у шкільній реториці зустрічаємо байки Г. Кониського, Т. Колісниченка, Ф. Прокоповича; у цьому традиційному жанрі виступав наш видатний філософ Г. Скоророда, який був, за словами І. Франка, "... предтечею російського байкаря Крилова", до цього популярного жанру зверталися в першій половині 19 ст. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка, Б. Боровиковський та інші письменники.

Протягом своєї літературної діяльності Глібов написав 107 байок. На початках він перекладав байки Крилова й не раз запозичував у нього зміст для своїх байок, але ніколи не вдавався до копіювання Крилова. Талант Глібова-байкаря на повну силу розкрився в його оригінальних байках, які можна поділити на два періоди - ранній і пізній. Байки раннього періоду охоплюють різні сторони кріпащини - взаємини між поміщиками й кріпаками, несправедливість, сваволю, знущання й беззахисність народу. Майстерно володіючи засобами езопівської мови, Глібов витворював реалістичні картини тогочасної дійсності.

У байці "Вовк і Кіт" в образі Вовка показує нахабного злодія, правдивого хижака, який, зачувши смерть, перетворюється у жалюгідного боягуза. Між меншими й більшими хижакими не може бути згоди - недвозначно наголошує автор у байці "Лев і Вовк". Обидва вони існують за рахунок безправного ягняти, обом їм властиві жадоба до наживи, але є між ними й різниця: Лев має необмежену владу, а Вовк є тільки підлеглим владного царя. Образ Лева у байці "Лев та Миша" також уособлює ідею сили й несправедливості.

Одна з найкращих байок Глібова "Вовк та Ягня", тема якої сягає далеко в античну літературу часів Езопа, український поет, використовуючи свій власний життєвий досвід, створив з неї національну байку-сатиру, засуджуючи в ній панів-поміщиків, їх право на визискування кріпаків.

У багатьох байках панує драматичність, вони можуть бути гостросатиричними мініатюрними комедіями з динамічним діялогом і простим зрозумілим змістом. До таких байок належить байка "Лисиця та Ховрах", в ній розмова точиться так природньо, що казкові тварини видаються живими образами людей. Автор в ній таврує хабарництво.

Глібов перший, серед байкарів, з великою силою й

життєвою правдивістю показав нікчемність судових порядків того часу. У байці “Щука” він висміює існуюче правосуддя, що було в руках пануючої кляси, знаряддям визиску селянства.

У байках пізнього періоду, що були написані в 80-90 роках і друкувалися у галицьких виданнях, виступають інші алегоричні персонажі, автор спрямовує свою критику на недоліки членів суспільства пореформного часу. Особливою рисою цих байок є їх ліризм і задушевність. М'яким ліризмом забарвлена байка “Мальований стовп”, де в образі стовпа показано бездушних перевертнів, що відірвались від свого народу.

Твори Глібова дуже прихильно сприймали читачі, як дорослі, так і молодь та діти. За його життя були видані дві неповні збірки його творів.

У березні 1891 року чернігівці відзначили 50-ліття творчої та громадської праці Л. Глібова. Це була велика подія в культурному житті України; з усіх кінців країни надходили привітання байкареві. “Ви наш народний поет, котрого пісня лунає по всіх кінцях нашої країни”, - писали приятелі. У листі до нього, студентська молодь Києва писала: “Од краю до краю вітають і шанують Вас за Вашу незабутню працю на рідному полі. Ви один із тих немногих, що вияснюють нам народ, показують його. У цьому Ваша важна заслуга, в цьому Ваша чиста, як сонце, слава”. З нагоди ювілею, у Львові поетові було присвячено окреме число журналу “Дзвінок”, де багато років друкувалися вірші й казки Глібова.

Тяжка хвороба руйнувала здоров'я Глібова, за спогадами О. Тищинського “... У 1893 році він вже майже не виходив з дому, керуючи друкарнею через свого сина Олександра”. Але не припиняв писати. Останню байку “Огонь і Гай” він продиктував за кілька днів до смерті О. Тищинському й просив вислати її до “Дзвінка”.

Помер Л. Глібов 10 листопада 1893 року. Урочисто чернігівці проводжали в останню дорогу земляка, видатного поета-байкаря, який чесно служив своєму народові, залишивши нам велику й цінну поетичну спадщину.

ЩУКА

На Щуку хтось бомагу в суд подав,
Що буцімби вона такеє виробляла,
Що у ставу ніхто життя не мав:
Того заїла в смерть, другого обідрала.
Піймали Щуку молодці
Та в шаплиці
Гуртом до суду притаскали,
Хоча чуби й мокренькі стали.
На той раз суддями були:
Якіїсь два Осли,
Одна нікчемна Шкапа
Та два стареньких Цапа, —
Усе народ, як бачите, такий
Добрячий та плохий.
За стряпчого, як завсігди годиться,
Була приставлена Лисиця...
А чутка у гаю була така,
Що ніби Щука та частенько,
Як тільки зробиться темненько,
Лисиці й шле то щупачка,
То сотеньку карасиків живеньких
Або линів гарненьких...
Чи справді так було, чи, може, хто збрехав
(Хто ворогів не мав!),—
А все-таки катюзі,
Як кажуть, буде по заслuzі.
Зійшлися судді, стали розбирать:
Коли, і як воно, і що їй присудити?
Як не мудруй, а правди нігде діти.
Кінців не можна поховать...
Не довго думали — рішили
І Щуку на вербі повісити звеліли.
— Дозвольте і мені, панове, річ держать! —
Тут обізвалася Лисиця.—
Розбійницю таку не так судить годиться:
Щоб більше жаху їй завдать
І щоб усяк боявся так робити,—

У річці вражу Щуку утопити!
— Розумна річ! — всі зачали гукать,
Послухали Лисичку
І Щуку кинули — у річку.

1857

Леонід Глібов

НАД ДНІПРОМ

Шумить Дніпро славний, і досі шумить;
Всього надивився — і щастя, і горя,
З далекого краю біжить він, біжить
До рідного степу, до Чорного моря.

Була колись доля... Траплялось тоді
І слави чимало, багато і шкоди...
Минулось, забулось... По бистрій воді
Гуляють берлини, свистять пароходи.

Над берегом є там крутая гора,
На ній бовваніє самотня могила;
Усі її знають— старі й дівора:
Земля Кобзаря там навіки покрила.

Співав колись щиро, і пісня його
Орлом бистрокрилим лігала усюди;
На божому світі дізнавсь він всього —
І слави, і ласки, і кривди Іуди...

Тече Дніпро славний, як голуб, гуде;
Синіє туман у широкому полі;
Стоїть над горою хрест Божий і жде
Апостола правди і доброї долі.

1893

ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

В одному з попередніх чисел альманаха “Новий обрій” ч.6 ми подали до уваги читача Вольтерів опис Полтавської битви і її сумні наслідки. Тепер козак з Мазепою і Карлом XII на турецькій території. Подаємо продовження з книги “Історія Карла XII”.

Хоч Туреччина - сусідка України, український читач не має багатої літератури для турецьких студій, султанської влади, суспільного стану країни тощо. Самостійність України нарешті дозволила видати історію тієї держави (1988 р.) А такі автори, як Вольтер, кидають світло на окремі події і особистості з цікавого минулого.

ІСТОРІЯ КАРЛА XII

(уривок)

У перекладі Євгена Гарана

Турецькою імперією на той час правив султан Агмет III. Він прийшов до влади після палацового перевороту 1703 року. Його брата Мустафу II заарештували, церемоніально детронували і замість нього привели з гарему Агмета для обрання в султани. Все це сталося майже без пролиття крові.

Агмет замкнув брата в Константинопольський палац, де в'язень ще жив кілька років на велике здивування оточення, звиклого до нагальної смерті розвінчаних з трону.

В подяку за корону, подаровану йому зусиллями міністрів, генералів, офіцерів, яничарів та інших учасників державного перевороту, новий султан припильнував загибелі цих людей, бо боявся, що вони повторять подібне повстання.

Знищивши так багато сміливих і досвідчених службовців, володар ослабив військові сили імперії. Але укріпив свій трон. Бодай на декілька років. Відтоді він присвятив себе нагромадженню скарбів. Він став першим з Османів, що осмілився на грошову реформу і запровадив нові податки. Йому довелося загальмувати свої фінансові заходи під загрозою можливого заворушення. Ненажерливість верховної влади відбивалася на поведінці імперських

службовців, які були домашніми рабами султана. Решта мусульманського населення жила в безпеці, без страху за своє життя, власність і свободу.

Таким був володар країни, куди прибув король Швеції в пошуках притулку. Ступивши ногою на чужу землю, король послав султанові листа, датованого 13 липня 1707 року.

Існує кілька копій цього документа. Всі вони різні і всі вважаються фальшивками. Але з тих, які я бачив, кожна свідчить про гідність і сміливість автора Карла.

Султан відповів лише під кінець вересня. Відчувається османська гордість. Султан підкреслює різницю між владарем Туреччини і переможеним, християнським і збіглим королем частини Скандинавії. Зрештою такі листи, звичайно писані секретарями, відзначаються марною формальністю і не виявляють справжню вдачу підписаного.

Карло XII у Туреччині був ніким іншим, як шановним в'язнем.

Перебуваючи там, король розробив ідею про озброєння Османської імперії для війни проти Росії.

Карло мав посланця в Константинополі. Але в його широких плянах найбільше служив граф Понятовський, який подався в Константинополь без певної місії і скоро зробив себе необхідним для короля, приємливим для Порти і навіть небезпечним для великого візиря.

Один з тих, хто відверто підтримував короля, був лікар Фонсека, португальський єврей, добре знаний у Константинополі. Це був чоловік вчений, мудрий, здібний і, мабуть, єдиний філософ серед свого народу. Його медична професія забезпечувала йому доступ до Османської Порти і вводила його в довір'я візирів. Я з ним добре познайомився в Парижі. Він підтвердив всі тут викладені подробиці.

Граф Понятовський розповідав мені і писав у листах, що його адреса служила для обміну поштою із султаншою Валіде, матір'ю султана. Ця жінка була раніше занедбана сином, але на час короля Карла мала великий вплив при дворі. Цю високопоставлену особу часто відвідувала єврейка, яка безперестану розказувала їй про вчинки короля Швеції і зацікавила ним султаншу. Остання, завдяки гасмничій прихильності жіноцтва до надзвичайних мужчин, взяла в палаці сторону короля, навіть не бачивши його. Вона знала Карла не інакше, як своїм левом.

— Коли? — питала вона сина-султана. — Коли ти вже допоможеш моєму левові з'їсти царя?

Вона навіть зламала строгий закон палацу, висилаючи листи, які й тепер переходять у графа Понятовського.

Тим часом короля перевезли до Бендер крізь ту територію, яка за античних днів звалася Скитською пустелею. Турки вжили заходи, щоб зробити королівський переїзд приємним і щоб Карлові нічого не бракувало. Багато поляків, шведів і козаків, які втікли від московитів, поїхали й собі, збільшуючи його супровід. У Карла було 1,800 вояків, коли він прибув у Бендери. Всі ці люди знайшли на султанові кошти мешкання і для себе, і для своїх коней.

Король вирішив поставити табір біля Бендер замість того, щоб жити у місті. Сераск'є Фсуф паша наказав видати чудесні шатра королеві та його визначнішому товариству. Скоро після цього Карло поставив для себе будинок на тому місці. Його офіцери брали приклад. Вояки будували бараки. Таким чином табір перетворився на містечко. Король ще не видужав цілком від своєї рани. У нього була розбита кістка. Але з тих пір, як він міг сісти на коня, розпочалися ранні прогулянки, завжди до схід сонця. Він міняв три коні на день і пильнував, щоб вояки теж робили вправи. Для розваги він часом грав у шахи. Якщо ти був грачем, тобі було дозволено казати, що ти шахуєш короля. Карло ходив королем частіше, як іншими фігурами, і тому завжди програвав.

У Бендерах панував добробут, що рідко буває з переможеним і збіглим володарем. Поза достатніми харчами і п'ятьма сотнями ек'ю денно, які платила османська корона, король ще отримував гроші із Франції і накладав податки на купців у Константинополі. Частина цього приходу ішла на палацові інтриги, на хабарі візірям або на купівлю їхньої загибелі. Решту король віддавав щедро своїм офіцерам або яничарам, які охороняли його в Бендерах. Гротузен, фаворит і скарбник, служив за розподіляча його щедрот. Цей чоловік проти звичаю тих, що сидять на подібних посадах, любив давати. Схожий на свого короля. Одного дня Карлові принесли коротке поквитування в шістдесят тисяч ек'ю: "Десять тисяч заплачено шведам і яничарам за наказом Його Величності, а решта-кошти мого обіду". "Я люблю, щоб мої приятелі здавали звіти в такий спосіб, — сказав король, —

Мюллерн примушує мене читати цілі сторінки на суму десяти тисяч франків. Мені більш до вподоби стислий стиль Г'ротузена”.

Один з його літніх офіцерів, мабуть, трохи скупий, скаржився Його Величності за те, що він віддає все Г'ротузенові. “Я, — відповів король, — даю гроші тільки тому, хто вміє ними користуватися”.

Така щедрість часто приводила до того, що не ставало чого давати. Більше заощадження в королівських щедротах дало б практичніші наслідки. Така була хиба в характері цієї людини: вдаватися в крайнощі в усіх чеснотах.

Багато чужинців приїжджали з Константинополя, щоб подивитися на нього. Турки і татари із ближніх околиць приходили юрбами. Всі його поважали і захоплювалися ним. Стриманий щодо алкоголю і регулярний відвідувач Служби Божої (двічі на день), він викликав схвильовані оклики: “О! Це справжній мусульманин”. Турки палко бажали, щоб він їх повів завойовувати Московщину.

На дозвіллі, довшому як треба, Карло показав любов до книги. Барон Фабрис, шляхтич голштайнського принца, молодий і симпатичний чоловік, веселий з легким характером, що подобається сильним світу цього, був заангажований для читання. Барона послали в Бендери пильнувати інтереси принца Гольштайна, і йому пощастило зробити себе корисним. Він читав усіх французьких письменників. Його просили принести трагедії Корнеля, Расіна і твори Дедро. Король не пройнявся великою любов'ю до сатири останнього, а це не складає найсильнішої сторони цього автора. Але його інші роботи були завжди бажаними. Коли читали восьму сатиру, де автор показує Олександра Великого, як необачного і божевільного, король порвав сторінку.

З усіх французьких трагедій твір про Мітридата припав йому найближче до серця. Доля цього переможеного і сповненого бажанням помсти володаря уподібнювалася до королевих обставин. Він вказав пальцем панові Фабрисові ті місця, які вразили його.

Отакими речами заповнював свій час в Бендерах Карло XII. Він чекав, доки турецьке військо збереться йому на допомогу. Його посланник передав великому візіреві меморандум. А Понятовський орудував фінансами так, як

вважав за потрібне.

Інсинуація подеколи приносила успіх. Понятовський з'являвся вдягнений, як турок, знав всі ходи й виходи. Султан дав йому дарунок в тисячу дукатів. Великий візир сказав:

— Я простягну одну руку королеві, а в другу візьму зброю і на чолі війська у двісті тисяч вояків поведу його проти Москви.

Цей великий візир звався Шурлюлі Алі-паша. Він був селянським сином із селища Шурлю. Серед турків таке низьке походження не є причиною для стиду. В цій країні зовсім немає шляхетного стану ані для набору на службу, ані збереженого в титулах. Здібності вказують на придатність до служби. Такий звичай майже цілого Сходу. Звичай природній і добрий. Слава приходить тільки по заслугі. Але візирі, звичайно, висуваються або головним євнухом або улюбленою дружиною.

Візир скоро змінив думку про війну з Москвою. Від короля приходили тільки слова, зате цар мав гроші на подарунки. Він уже показав свою щедрість, користуючись добром Карла XII. Військова скарбниця, захоплена під Полтавою, послужила новою зброєю проти переможеного. Війна з Росією перестала бути потребою. Цареве золото стало всемогутнім у Порті. Своєму посланцеві цар дозволяв такі привілеї, яких московські піддані ще ніколи не мали в Константинополі. Наприклад, палац у одному з найкращих передмість і право спілкування з чужинецькими послами.

Цар навіть скористувався нагодою вимагати видачі гетьмана Мазепи. Шурлюлі Алі-паша більш не знав, як і відмовляти тому, хто платить мільйонами. Таким чином, той великий візир, який пообіцяв вести шведського короля на Москву, тепер запропонував королеві пожертвувати гетьмана Мазепу. Карло обурився на таку пропозицію. Не відомо, як далеко візир пропхнув би цю справу, якби Мазепа у похилому віці семидесяти років не помер.

Почуття обурення зросло, коли король дізнався, що Толстой, царський посол у Порті, тримає за прислугу шведів, взятих в полон під Полтавою. Цих сміливих вояків продавали щодня на ринку рабів.

Той же московський посол ширив чутки, що присутність султанового війська в Бендерах не є ознакою пошани до

колорля Карла, а є пересторогою проти його втечі.

Карло підозрівав, що султан нічого не знає про інтриги свого візиря Шурлюлі Алі, і вирішив познайомити султана з ними. Понятовський взявся за складне завдання.

Султан ходив до мечеті щоп'ятниці, оточений салаками, гілоохоронцями в тюрбанах з високими перами, які закривали султана від людського зору.

Якщо хтось мав намір подати петицію, він намагався затертися між тілоохоронцями, а тоді підіймав свою петицію високо. Бувало так, що султан сам її брав, частіше посилав агу і читав скаргу при виході з мечеті.

Понятовський мав лише цей спосіб, щоб поскаржитися від імени короля Швеції. Він склав нищівного листа проти великого візиря. Пан де Феріоль, тодішній посол Франції, який розповів мені про цю подію, влаштував переклад листа на турецьку мову. Заплатили якомусь грекові, щоб вручив його. Цей замішався серед тілоохоронців султана і так довго привертав до себе увагу вигуками, доки султан не помітив його і не взяв послання.

Цей спосіб був вжитий кілька разів. Швед, знаний як Лелоінг, передав другого листа скоро після цього. В турецькій імперії Карло XII був змушений вдаватися до засобів пригніченого підданого.

За кілька днів у відповідь на ці скарги султан прислав шведському королеві в подарунок двадцять п'ять арабських коней. Один кінь, на якому їздив сам султан, мав сідло і покриття із дорогоцінного каміння і шпори із широкого золота.

З подарунком прибув лист, дуже прихильний, але писаний в загальних термінах. Це викликало підозріння, що візир не зробив нічого іншого, а тільки те, що потрібно для заспокоєння султана.

Шурлюлі, який умів маскуватися, також послав королеві п'ять рідкісних коней. Прислузі, який їх привів, Карло гордо відповів:

— Поверніться до свого пана і скажіть йому, що я не приймаю дарунків від своїх ворогів.

Пан Понятовський, який вже показав сміливість у складанні петицій проти великого візиря, тепер заснував інтригу, щоб скинути його з посади.

Він знав, що султанша-мати не любила цього служачу, що його ненавиділи староста чорних євнухів кисляр-ага і так

само ага яничарів. Понятовський заохочував цих трьох частіше висловлюватися проти візиря. Дивно було спостерігати, як християнин, поляк, безтитульний агент збіглого шведського короля, ворохобив у Порті майже відкрито проти султанового прем'єр-міністра, корисного і необхідного.

Понятовський не мав би успіху, і сама ідея проекту коштувала б йому життя, якби більша сила не вдарила по фортуні великого Шурлюлі.

Султан мав молодшого фаворита в адміністрації османської імперії. Пізніше, в 1716 році, цей був убитий в Угорщині, у битві під Петерварединою, виграній у турків Принцом Євгеном Савойським. Ім'я цього фаворита було Кумурджі Алі-паша. Його походження було типовим — з бідного середовища. Син продавця вугілля, на що і вказує ім'я Кумурджі. Кумур - по-турецькому вугілля.

Султан Агмет II, дядько Агмета III, знайшов малого Кумурджі в лісі, біля Адріанополя. Дитина вразила старого своєю вродою, він повелів привести хлопця в палац. Тут Агмет III приблизив його до себе як фаворита. Новичок виконував обов'язки селітер-аги, носія султанової шаблі. Молодий, він ще не годився на посаду великого візиря, але мав на те амбіції. Шведське угруповання ніколи не змогло прихилити до себе цього султанового улюбленця. Ні за яких умов він не хотів стати приятелем християнського короля Карла XII. Та в нових обставинах він прислужився Карлові випадково, без свого на те бажання. Він об'єднався із султаншою Валіде, щоб повалити ненависного Шурлюлі.

Старий міністер, який так довго служив султанові, став жертвою дитячого капризу та інтриг чужинця. У нього забрали гідність і власність. Відняли дружину, яка була донькою попереднього султана, і перевели на службу в Кафу, інакше знану як Теодосія в татарському Криму. Імперську ж печатку передали Нуману Купруглі, внукові великого Купруглі, завойовника Кандії.

Цей новий візир був таким, що мало обізнані християни не беруть його за турка. Людина незламних чеснот, сумлінний послідовник мусульманських законів. Війна з Москвою, на його думку, була б незаконною і безцільною. Але ота прив'язаність до закону, яка стримала його від війни, нав'язувала йому гостинність супроти короля Швеції. Він

говорив султанові:

— Закон забороняє тобі атакувати царя, який тебе не образив. Але той же закон радить тобі давати притулок нещасному королеві Швеції.

Він дав Карлові грошеву допомогу і радив йому мирно повертатися у свою країну через землі німецького кайзера, або їхати французьким кораблем, який саме тоді прибув до Константинополя. Де Феріоль, посол Франції, теж запросив Карла в подорож.

Граф Понятовський вів переговори з цим візирем більше, як з попереднім, і то успішно, бо цей канцлер був непідкупним і байдужим до московського золота.

Царська сторона думала, що найкращий спосіб боротьби був отруїти такого служаку. Росіяни заприятелювали з візиревою прислугою. Один згодився вкинути отруту до кави візиря. Злочин був відкритий ще до його завершення. Ампульку з отрутою знайшли в руці прислуги і привели його до султана. Найвищий суд розглядав справу і присудив злочинця на каторгу. Турки не карають на смерть за недоконаний злочин.

Карло XII, переконаний, що рано чи пізно він підніме Туреччину проти Росії, ще не збирався повертатися додому. Він невпинно висвітлював перед турками царя, як поважного ворога. Цього ж царя він сам колись недооцінював. Його прихильники завжди нагадували, що цар Петро мав намір опанувати мореплавство на Чорному морі. Поборовши козаків, він мав подібні пляни для кримських татар. Часом Карлові зусилля збурювали Порту. В такі дні російські агенти вживали супротивних заходів, щоб її заспокоїти.

Тоді як Карло XII дозволив своїй долі залежати від візирських примхів, зносив кпини і дари чужинецької потуги, готував петиції для турецького султана, жив у пустелі на султанських щедротях; це тоді невсипучі вороги напали на його країну.

Цар, найсильніший з них, скористався своєю перемогою, захопив Виборг і всю Карелію, заповнив військом Фінляндію, поклав в облогу місто Ригу і послав військові загони в Польщу, щоб посадити на трон Августа. Тепер цар став тим, чим Карло був раніше, суддею Польщі і Півночі.

Розквартирувавши своє військо в Литві і налагодивши облогу Риги, сам цар повернувся в Москву, щоб там

влаштувати дійство, таке ж нове, як і все інше, на що він досі спромігся. Це була тріумфальна процесія, подібна до староримських. Цар підготував в'їзд у Москву на 1-ше січня 1710 року. Крізь сім тріумфальних арок, зведених на вулицях і оздоблених всім тим, що місцевий клімат дозволить і що торгівля розгорнута під його рукою може дати.

Гвардійський полк вів перед. За ним котилися гармати, взяті у шведів під Лісною і під Полтавою. Кожну гармату тягли вісім коней, накритих червоною тканиною, яка звивала до землі. Тоді йшли литаври і прапори, захоплені в цих двох битвах. Їх несли офіцери і вояки, причетні до дії. За всім цим майном ступали шеренги найкращих царських загонів. Потім на возі їхали ноші Карла XII, знайдені на полі Полтавської битви. Вони були розбиті двома пострілами з гармат. За цими ношами йшли парами полонені: тут ви бачили графа Піпера, славнозвісного маршала Реншильда, графа де Левенгавпта, генералів Сліпенбака, Стакельберга, Гамільтона, всіх офіцерів і вояків, що пізніше розсипалися по великій Росії. Цар їхав зразу ж за ними на тому ж коні, якого вживав під Полтавою. Кілька кроків позаду слідували царські генерали, учасники успішної битви. Другий гвардійський полк маршував за всім цим. Вози зі шведською зброєю закривали процесію.

Ця церемонія просувалася під звуки церковних дзвонів Москви, тамбуринів, литаврів, сурм і безкінечного числа музичних інструментів, які лунали безкінечно, пострілів двох гармат і вигуків п'яти сотень тисяч вояків. Ці останні кричали: "Да здравствует батюшка царь!" щоразу, як цар спинявся у своєму тріумфальному ході.

В цей спосіб цар завойовував пошану до своєї особи.

Тим часом продовжувалася бльокада Риги. Царські генерали наклали руку на решту Ливоної і частини Фінляндії. Одночасно король Данії прибув з усією фльотою, щоб висадити десант у Швеції. Він вислав сімнадцять тисяч вояків під команду графа Ревентлау.

Швецією тоді правило регенство, група з кількох сенаторів. Так наказав король при виїзді із Стокгольму. Сенат, який вірив, що правління належить йому по закону, виношував задрість проти регенства. Країні шкодить така подвійність. Та ось після Полтавської битви перша новина,

яку в Стокгольмі почули про короля, була та, що він в Бендерах сидить на милості татар і турків, і що датчани вислали десант у Сканію, де взяли місто Галсінбург. Тоді всякі заздросці пропали. Кожен тепер думав про те, як рятувати Швецію.

Країна почувала себе вичерпаною на потреби війни. Лишалось вісім тисяч регулярного війська, що складалося із стареньких вояків, та ще нова міліція. Такі були людські військові ресурси Швеції.

Народ вродився войовничим, і населення механічно шанувало свого короля. По всій країні, з одного краю до іншого, говорилося лише про героїчні вчинки Карла, його генералів, його війська, яке брало участь у битвах під Нарвою, на Двині, у Клісо, в Пультуську, в Голосині. Кожен швед з цього черпав славу і енергію для майбутніх змагань. Любов до короля, жаль, непримирима ненависть проти датчан, - всі ці почуття сповнили шведські серця. В інших країнах селяни живуть по-рабському і трактуються, як кріпаки. Тут вони є частиною держави, споглядають себе, як громадяни, і собою складають велику силу. Так що скликана з них міліція стала на час найкращим військом Півночі.

Генерал Стайнбок за наказом регенства очолив вісім тисяч літніх вояків і дванадцять тисяч нової міліції. Треба було стрінути натиск датчан, які спустошили весь берег Гелсінбурга і вже накладали податки на цих околицях.

Не було ні часу, ні змоги на муштру міліції. Більшість цих гречкосіїв прийшли вбрані в своїх полотняних накидках, з пістолями, прив'язаними до пояса. Стайнбок на чолі цієї дивовижної армії, побачив себе в присутності датчан. Це сталося 10-го березня 1710 р. яких три ліги від Гелсінбурга. Головнокомандувач хотів дозволити своєму війську кількадекільні відпочинок, щоб окопатися і дати воякам час призвичаїтися до ворога. Але його селяни почали ремствувати і вимагати битви вже першого дня.

Офіцери, які там були, розповідали мені, що у вояків гнів пінився на вустах. Ненависть шведів супроти датчан доходила до краю. Стайнбок скористувався цим станом духа, який на день битви вартий віськової дисципліни. Шведи пішли в атаку. І так сталося, що (таких прикладів нараховується ще може два) зовсім новостворена міліція у першій битві зрівнялася в безстрашності із старими вояками.

Два полки селян, озброєних в поспіху, посікли на шматки полк королівських гвардійців, яких після того залишилося десять осіб. Побиті датчани відступили під захист гармат Гелсінбурга.

Віддаль із Швеції до Зеландії така коротка, що данський король дізнався про свою поразку ще того ж дня. Він послав флоту, щоб привезти залишки війська. Датчани залишили Швецію у поспіху на п'ятий день після битви, але не могли забрати з собою коней. Не бажаючи лишати це добро ворогові, вони повбивали коней в околиці Гелсінбурга. Підклали вогонь у свій провіант, спалюючи зерно і багаж і залишаючи в Гелсінбурзі чотири тисячі поранених, з яких більшість померли через інфекцію від убитих коней і за браком харчів.

В той же час селяни Делекарлії, порадившись між собою в нетрях лісів з приводу ув'язненого короля, послали депутацію до регенства в Стокгольмі. Вони запропонували свої послуги, зголошуючись піти в Туреччину на власні кошти і визволити короля з ворожих рук. Ця пропозиція свідчить більше про сміливість і любов, ніж про практичну користь. Вона була вислухана з задоволенням, хоч і відкинута. Це доповіли королеві у повідомленні про битву під Гелсінбургом.

Король одержав ці втішні вісті в таборі під Бендерами у травні 1710-го року. Незадовго після цього ще одна подія підкріпила його дух.

Великий візир Купруглі втратив посаду після двох місяців своєї служби.

Невеличкий двір Карла XII і ті, в Польщі, які ще трималися на його стороні, оголосили, що Карло ставить і скидає візирів і що він править Турецькою імперією з глибини своєї схованки в Бендерах. Але в розжалуванні цього фаворита Карло не брав жадної участі. Невблаганна чесність візиря, кажуть, була єдиною причиною його упадку.

Його попередник не платив яничарам з імперської скарбниці, а розраховувався тими грошима, які приходили із здирства. Купруглі вжив скарбницю. Агмет оскаржив його, що він надавав перевагу інтересам підданих над інтереси султана. "Твій попередник Шурлюлі умів знайти інші засоби для оплачення мого війська", — сказав володар. Великий візир відповів: "Якби був спосіб збагатити Вашу Величність

при допомозі хабарництва, це такий спосіб, що я його не хотів би і знати”.

Глибока засекреченість палацу рідко коли дозволяє подібні розмови виходити поза стіни. Цей секрет вийшов із звільненням Купруглі. Наш візир не заплатив головою за свою невгнучкість. Справжні чесноти часом поважаються навіть тоді, коли сердять. Йому було дозволено відійти на острів Негрепонт. Я вичитав ці подробиці з листів свого кривняка п. Бру, першого перекладача при Порті Оттоманській. Я переповідаю їх, щоб показати характер цього уряду.

Султан велів покликати з Алепу Балтажі Мегемета, пашу Сирії, що вже був візирем перед Шурлюлі. Назвисько Балтажі походить від балта-сокира. Це раби, які постачають паливо для османської родини і для султанів. Новий візир був “балтажем” замолоду і зберіг ім'я згідно з турецьким звичаєм. Турки не червоніють із сорому, коли їм хтось нагадає про їхню першу професію або про скромне походження.

В Туреччині є багато жінок такого віку, в якому вже не народжуються діти. Вони ще милі з виду. (В тій країні цей вік надходить рано). Агмет, сівши на трон, віддав одну із цих рабинь, яку він сам дуже любив, у шлюб Балтажі Мегеметові. Ця жінка просунула свого чоловіка на посаду Великого Візиря. Ще одна інтрига, і він упав з тієї високої посади. Але третя інтрига знову посадила його наверх.

Коли Балтажі Мегемет пішов за імперською печаткою, він побачив, що фракція шведського короля тримала гору в палаці. Султанша Валіде, султанів фаворит Алі Камуржі, староста чорних євнухів і ага над яничарами, - всі хотіли війни. Султан теж твердо тримався такої думки. Перший наказ, що він дав новому візиреві, був вирушати на чолі двох тисяч вояків на війну з москалями.

Балтажі Мегмет ще ніколи не воював. Але він не був і блазнем, як пізніше називали його розчаровані шведи. З нагоди отримання з рук султана шаблі, вкритої самоцвітами, Бентежі сказав: “Ваша Величність знають, що я був народжений служити сокирою, колоти дерево, а не шаблею, щоб командувати. Я спробую служити Вам вірно. В разі поразки пам'ятайте, що я Вас прохав не судити мене строго”. Султан запевнив його у своїй прихильності, і візир очолив військо.

Першим кроком Порти Османської було вкинути московського посла в Семивежну в'язницю. Звичаєм турків є починати з арешту служивих ворога. Цим вчинком турки розривають зв'язки - право на гостинність, найсвятіше право народів. Вони чинять цю несправедливість під претекстом справедливості. Вони думають собі, а може хочуть, щоб їм повірили, що вони ведуть лише справедливі війни, освячені схваленням муфти. За цим принципом вони вважають, що мають право карати правопорушників. Вони сприймають ворожого амбасадора за співучасника злочинів його зверхника.

Хан кримських татар, якого ми звемо просто хан, одержав наказ доставити сорок тисяч вояків.

Цей володар править ногайськими і бучацькими татарами, частиною Черкасії і всім Кримом, провінція znana здавна, як Тавричеський Херсонес, де греки вели торгівлю і засновували великі міста, і куди з тих пір проникли генуїці і стали господарями європейської комерції. В цій країні і досі видно руїни грецьких поселень і решту генуїців, які вижили серед занедбаності і варварства.

Хан між своїми підданими зветься імператором. Але з цим визначним титулом він лишається нічим і іншим, як слугою Порти. Османська кров, що біжить в ханських жилах, хоч і не рівна султановій, примушує самого султана бути обачним. Він не сміє знищити рід татарських ханів. Але він ніколи не спускає з них пильного ока. Сусідній паша завжди з'ясовує ханську поведінку. Ханські маєтки оточені яничарами. Великий візир обмірковує бажання ханів. А їхні пляни завжди лежать під підозрою. Якщо татари скажуться на хана, Порта принагідно позбувається його. Якщо хана населення любить, то це ще більший злочин, за який його треба покарати. Отож майже всі хани ідуть шляхом від суверенності до заслання і кінчають свої дні на острові Родес, який стає їхньою столицею і могилою.

Їхні піддані є найбільш злодійськими людьми на світі, і одночасно, що трудно повірити, найбільш гостинними. Вони віддаляються від своєї країни на п'ятдесят ліг, щоб пограбувати караван або спалити якесь село, але якщо чужинець їде через їхню місцевість, його запрошують у гості, йому дають замешкання, оплачують його заборгованість, навіть в деяких округах сперечаються між

собою, у кого йому гостювати. Господар, господиня і їхні доньки обслуговують його наввипередки. Їхні предки скити залишили їм цю незламну пошану до гостинності. Вони її зберегли, тим більше, що мала кількість мандрівників, низька ціна на харчі не роблять їм цю чесноту занадто коштовною.

Коли татари супроводжують османське військо на війну, їх годує султан. Награбоване добро складає їхній прибуток. Отож вони більше грабують, ніж воюють.

Хан, захочений подарунками та інтригами шведського короля, спершу домовився, щоб місцем збору збройних сил були Бендери. Присутність Карла XII нагадувала, що війна велася завдяки йому.

Візир Балтажі Мегемет не хотів лестити чужому королеві. Він змінив попередні розпорядження і постановив, що Адріанополь буде місцем зібрання війська. Широкі і багаті поля Адріанополя завжди виконували цю функцію, коли збирався похід проти християн. Війська, прибулі з Азії і Африки, тут відпочивали і підкріплювалися кілька тижнів. Але, щоб випередити царя, великий візир спинився тільки на триденний бівуак. Тоді посунув у напрямку Дуная, а звідти на Бесарабію.

Турецьке військо сьогодні не є таким страшним, як у минулому, коли воно нищило країни Азії, Африки і Європи. Тоді шаленство наскоку, сміливість і число турків брали верх над ворогом, не таким міцним і менше здисциплінованим. Але сьогодні, коли християни навчилися воєнного мистецтва, турки програють майже кожну битву, навіть підготовану і навіть з переважними турецькими силами. Якщо османська імперія і спромоглася на деякий успіх, то це сталося тільки за кошт Венеціанської республіки, званої більш за свою науку, як за войовничість. Цю республіку обороняють чужинецькі вояки, християнські володарі не підтримують її, а всередині в ній бракує згоди.

Яничари і спаги нападають безладно. Вони не здібні чути накази, щоб відновлювати шеренги. Їхня кіннота, що має високоякісні і швидкі коні, не зуміла б утриматися перед натиском німецьких коней. Піхота ще не опанувала вигідний додаток багнетів на кінці рушниць. Більше того, турки не мають доброго полководця з часів Купруглі, який захопив Кандію. Слуга, вирощений в палацовому ледарстві і

затишку, піднесений на посаду візиря, завдяки фаворитизму, людина без жадних схильностей на полководця, ось хто стояв на чолі війська, скликаного в поспіху, недосвідченого і недисциплінованого. Все це не порівняти до московської армії, яка провела вже дванадцять років у війнах і була горда за свою перемогу над шведами.

Цар за всіма розрахунками мусів би побити Бантажі Мегемета. Але він допустив помилку з турками, як Карло XII - з ним. Він злегковажив своїм ворогом.

На повідомлення про озброєння турків цар Петро залишив Москву. Наказавши змінити облогу Риги на бльокаду, він зібрав на кордонах Польщі вісімдесят тисяч війська і вийшов на Молдавський шлях. Тут за давніх часів жили даки, а сьогодні православне населення, яке платить податки султанові.

Молдавією правив тоді господар Кантемир, грецького походження. Своїм підвищенням на посаду Господаря Кантемир завдячував тільки Порті Османській. Але шойно його поставили правити краєм, як він зрадив турецького султана, свого добродія, і перейшов на бік царя, якого вважав за певнішого. Він запевняв себе, що переможець Карла XII легко поб'є візиря, який сам нічого не знав про військову справу і мав собі за заступника інтенданта таможень Туреччини. Кантемир розраховував, що населення приєднається до нього. Грецькі патріярхи заохочували його перейти до царя. Цар, склавши секретну угоду з господарем і привітавши його у своєму війську, просунувся вперед, в червні спинився на березі ріки Гієразе, сьогодні Прут, недалеко від Яс, столиці Молдавії.

Коли великий візир почув про це, він і собі знявся табором і, просуваючись уздовж ріки Дунаю, перейшов на другий бік при допомозі мосту з човнів, недалеко від кріпости знаної Саккія, те місце, де колись Даріус побудував міст, який носив його ім'я. Після всіх цих зусиль турецьке військо з'явилося на виду у москалів на протилежному боці Прута.

Цар, певний за господаря Кантемира, покладав багато надій на молдаван. Але часто буває так, що володар і його піддані мають протилежні інтереси. Молдавани надавали перевагу турецькій владі, яка була гнітючою для правителів, а для населення, яке платить податки, була толерантною.

Молдавани мали сумніви щодо християн, зокрема москалів, які їх завжди трактували жорстоко. Молдавани доставили харчі в османське військо. Підрядчики, у яких москалі замовили харчі і фураж, продали все великому візиреві. Навіть ті продукти, що їх замовив цар.

Волохи, сусіди молдаван, повелися так само. Пам'ять про московське варварство відштовхнула людські симпатії.

Цар, таким чином, помилився в своїх плянах, може заскоро складених. Він раптом побачив своє військо без харчів і без фуражу. Вояки дезертирували загонами. Скоро військо зменшилося до тридцяти тисяч осіб, виснажених голодом.

Тим часом турки форсують ріку, оточують росіян і розбудовують перед ними перекопаний траншеями табір. Дивно, що цар не пробував втрутитися в переправу. Він міг би виправити помилку битвою на місці форсування. Замість того, він згайнував час, і його військо виснажилося. Здавалося, що цар зробив у цьому поході все можливе, щоб програти. Тепер він сидів без харчів, річка Прут загородила йому відступ, сто п'ятдесят тисяч турків розмістилися перед ним, а сорок тисяч татар гарцювали на конях. Цар сказав: "Ось я в такій біді, як мій брат Карло був під Полтавою".

Тількино Понятовський побачив, як два війська розташувалися одне проти одного, він послав гінця до шведського короля. Карло негайно виїхав з Бендер у супроводі сорока офіцерів. Він уже наперед смакував перемогу над москалем.

Декілька яничарських загонів і кіннотники спаги кинулися на царське військо, так слабо прикрите. Атака була безладна. Москалі оборонялися відчайдушно в присутності свого царя, свідомі безвихідності свого стану.

Турків відкинули двічі.

Наступного дня п. Понятовський порадив великому візиреві жити голодову тактику, щоб примусити москалів здатися за один день.

З тих пір цар не раз признавався, що ніколи в своєму житті ще не був у такій скруті. За його словами він думав про всі ті речі, які осяг для добра і слави своєї держави. Скільки великих плянів, загальмованих війнами, пропадуть з ним, не осягнувши завершення. Залишалось або вмрети з голоду, або атакувати сто вісімдесят тисяч ворожих вояків.

Атакувати чим? Кіннота зникла майже зовсім, а піхота була знурена голодом.

Цар покликав генерала Шереметьєва увечері і, незважаючи на обставини і не питаючи поради, дав наказ приготуватися на світанку до атаки з багнетами. Він також наказав спалити багаж, лишаючи по одному возу на офіцера. Ворог в разі своєї перемоги не скористується нічим.

Покінчивши з генералом, цар зникнув у своєму наметі, змучений болем, конвульсіями. Це надходила недуга, яка була особливо дошкульною в тривожні години. Він заборонив заходити до нього в намет протягом ночі. Мабуть, для того, щоб не слухати аргументів проти свого рішення. Ще більше він не хотів мати свідків своєї хвороби.

Тим часом горіла згідно з його розпорядженням більша частина царевого багажу. Вояки підпалювали решту речей дуже неохоче. Часом вони закопували цінності в землю. Офіцери вже видавали накази, готуючись до наступу. Вони намагалися вселити в військо ту впевненість, якої самі не мали. Виснажені втомою і голодом, всі ходили, як привиди. Жінки, а їх там було багато, лементували. Це підривало дисципліну серед тих осіб, які ще мали трохи сміливості. З наступним ранком кожен в таборі чекав на смерть або турецьку неволю. Це не є перебільшенням, це так мені розповідали офіцери, які служили в тому війську.

В таборі московитів була жінка, така ж незвичайна, як і сам цар. Її звали Катериною. Її мати була бідною селянкою на прізвище Ерб-Магден із села Рінген в Естонії. В цій провінції населення було закріпачене. На той час шведи були там панами. Катерина ніколи не знала свого батька. Її охрестили Мартою. Місцевий вікарій доглядав за нею, доки їй прийшов 14-ий рік. Тоді вона стала служницею священика Глюка в Марієнбурзі.

1702 року в віці 18 років, вона одружилася із шведським драгуном. Наступного дня його загін був розбитий москалями. Драгун, який брав участь у битві, більше не появився на люди, і його дружина не могла знати, чи його не взяли в полон. Цього вона не дізналася ніколи.

Чотири дні пізніше вона сама попала в полон до генерала Бавера. Вона прислугувувала йому. Потім служила у маршала Шереметьєва, який віддав її князеві Меншикову. Ця людина пережила матеріальні крайнощі у своїх

обставинах: то він був торгівцем пиріжків, а то став титульованим князем. Під кінець цар позбавив його усього майна і заслав у Сибір. Меншиков помер у нужді і розпуці.

Цар побачив Катерину у Меншикова на вечері, і вона сподобалася йому. Він одружився з нею секретно.

Ті ж здібності, що зробили її жінкою царя Петра, дали їй імперію по його смерті. Здивована Європа побачила цю жінку, яка, не вмючи читати й писати, стала реформатором права, послуговуючись сміливістю там, де їй бракувало освіти.

Одружившись із царем, вона залишила лютеранську віру і прийняла московську. Її знову охрестили за російським обрядом. Замість імени Марта вона назвалася Катериною. Під цим іменем її знають і тепер.

Ця жінка, перебуваючи в таборі на Пруті, порадилася з офіцерами і віце-консулом Шуфіровим в той час, як цар лежав у наметі.

Було вирішено просити в турків миру і втягнути царя в переговори. Віце-консул написав від царського імени листа до великого візиря. Цариця увійшла з листом в царський намет, незважаючи на заборону. Після настирливих і слізних благань вона одержала царів підпис. Потім склала свої цінності і гроші в поважний подарунок. Навіть, дещо позичила в офіцерів. І послала все це до візиревого заступника Османа-аги з листом, підписаним імператором московитів.

Спершу Балтажі Мегемет зберігав гідність візиря і переможця. Він відповів: "Хай цар пошле до мене прем'єр-міністра, і ми побачимо, що треба робити".

Віце-канцлер Шафіров пішов негайно, прихопивши дуже цінний подарунок, що його сам прилюдно підніс великому візиреві. При цьому він голосно зауважив, що подарунок досить великий на доказ того, що вони візиря потребують, але замалий, щоб його підкупити.

Візирева перша відповідь вимагала, щоб цар здався з усім своїм військом.

Віце-канцлер заперечив, сказавши, що цар іде в атаку за чверть години і що москалі готові вмерти до останнього, аби тільки не принизитися до таких негідних умов. Заступник Осман додав свої аргументи.

Магемет Балтажі не був вояком. Він бачив, що яничари

атакували безуспішно попереднього дня. Осман легко переконав його не ризикувати битви. Візир згодився на шостигодинне перемир'я, під час якого можна поладити точки формального миру.

Під час переговорів сталася подія, яка показує, що турки на диво дивне дотримують ревно свого слова.

Двоє італійців, кривняки п. Брільйо, лейтетант-полковника гренадирів на царській службі, віддалилися в пошуках фуражу. Їх схопили татари, привели до свого табору і поставили на продаж офіцерові яничар. Турок, обурений зламаним перемир'ям, наказав заарештувати татар і сам повів їх з полоненими до великого візира.

Візир послав цих двох панів назад у царський табір, а татарам наказав відрубати голови.

Тим часом татарський хан відраджував укласти мир, який відніме нагоду на прибуток. Понятовський підтримував хана з очевидних причин. Але аргументи Османа важили більше за татарську нетерплячку і закиди Понятовського.

Візир думав, що він задовольнить свого пана, якщо укладе вигідний мир. Візир вимагав, щоб москалі повернули фортецю Азов, щоб спалили свої галери в цьому порті, щоб зруйнували недавно побудовані укріплення в Таганрозі і на Самарі, і щоб всі гармати і зброя в цих кріпостях залишилися для султана, щоб цар відкликав свої війська із Польщі, щоб більше не турбував козаків, які поселилися під протекцією турків і поляків, і щоб цар заплатив татарам субсидію в сорок тисяч секвіній за рік, непопулярний податок накладений давно, але не виконаний.

Так виглядало, що цей договір не згадав ні разу шведського короля. Все, що Понятовський спромігся, це вставити параграф, за яким москаль обіцяв не перешкоджати подорожі Карла XII додому. В цьому параграфі було домовлено, що цар і король Швеції складуть між собою мир, якщо самі захочуть і матимуть на те можливість.

На цих умовах цар із своїм військом, з артилерією, прапорами і багажем одержали вільний вихід з табору. Турки доставили в табір харчі і вже дві години після договору там більше нічого не бракувало. Цей договір зветься Прутським трактатом. Він був укладений і підписаний 21-го липня 1711 року.

В ту мить, коли цар, врятований із безпорадної ситуації, виходить з барабанним боєм і розгорнутими прапорами, у табір влітає шведський король. Він нетерплячий засвідчити битву і полонити ворога.

Король скавав на коні більше як п'ятдесят ліг з Бендер у Яси. Він прибув у той час, коли москалі починали свій мирний відступ. Щоб дістатися в табір турків, дорога веде до мосту через Прут на віддалі трьох ліг. Карло XII, який не поводився подібно до інших людей, переплив ріку, не вважаючи на небезпеку. Пересік московський табір під загрозою арешту. Він дістався до турецького війська і зайшов у намет графа Понятовського. Цей сам розповів мені все.

Граф, сумний, пішов королеві назустріч і повідомив його, що він втратив неповторну нагоду.

Карло, розгніваний, подався до намету великого візиря. Він почав докоряти візиреві за договір:

— Я маю право, — відповів той, — вести війну і укласти мир.

— Але ж ти мав ціле московське військо у своїй владі!

— Наші закони наказують давати ворогам мир, коли ті миру просять, — сказав поважно візир.

— Твій закон не каже тобі скласти поганий мир, — промовив король. — Адже ти міг вимагати такі умови, які сам хотів. Чи не залежало від тебе привезти полоненого царя в Константинополь?

Турок, припертий до стіни, відповів сухо:

— А хто керуватиме країною в його відсутності? Чи не краще було б, щоб всі королі сиділи в себе вдома?

Карло відповів сміхом обурення. Він ліг на ліжко і, спостерігаючи візиря, випростав ноги. Зачепившись острогами, він порвав халат турка. Потім скочив на ноги, сів на коня і повернувся в Бендери з розпукою в серці.

Понятовський ще зостався на деякий час у таборі, щоб спокійнішою поведінкою скористуватися з царевих обставин. Настала година молитви. Турок, не сказавши ні слова, пішов помитися і молитися Богу.

ТРИ ГЕНІЇ

Минають роки, десятиліття й, нарешті, століття, а пам'ять про них не стирається, а їхній геній живить і гріє душі поколінь за поколіннями. Їх три: жалісливий, милосердний і гнівний великомученик Шевченко, чіткий майстер польського слова, революціонер і вигнанець Міцкевич та основоположник новітньої російської літератури з роздвоєною душею в житті і творчості Пушкін.

Пам'ятається незабутня картина: під вітром і дощем, під одним плащем, стояли, здавалося, два нерозлучні друзі. То були молоді співці свободи: Міцкевич і Пушкін, майже однолітки. Здавалося, ніяка недоля не розлучить їх. Розлучила їх любов до своїх батьківщин, одна з яких підпала в неволю другій. То були Польща і Росія.

У 1999 році широко відзначалися ювілеї трьох геніїв: 200 років від дня народження Міцкевича і Пушкіна і 185 років від дня народження Шевченка.

Спочатку кілька прикмет про кожного з них. Пушкін: у молодості співець волі й братерства, пізніше — мрійник про велич імперії й сліпець на невільничі сльози підкорених народів. Міцкевич: палкий патріот Польщі, пілігрим, прихильник і пропагатор об'єднання слов'янських народів у одній свободолюбній державі. Шевченко: носій ненависти до душителів України, народний любимець, мудрий учитель і пророк.

Появу Пушкіна в російській літературі можна порівняти з могутнім потоком свіжої чистої води в каламутну річку, перетворюючи її в широку повноводу ріку. Рання творчість Пушкіна відзначалася романтичністю, багатством народньої мови, ліричною насиченістю, красою й прозорістю вислову та ясністю й оригінальністю думки. Та не встиг молодий Пушкін вповні розкрити свого таланту, як на його поетичну музу почали накидати аркан. За волелюбні твори Пушкін був висланий з Петербурга до провінційного Катеринослава в Україні. У той час уже діяв таємний рух декабристів, і непокірний Пушкін стає прихильником, навіть виразником їхніх свободолюбних ідей. Творчого лету поета не можна було спинити. З-під його гусячого пера появляються романтичні

поеми “Кавказький бранець”, “Бахчисарайський Фонтан”, “Брати розбійники”... І вже в липні 1824 року за політичне “збочення” Пушкін був висланий у глушину — у псковський масток своїх батьків — у село Михайлівське під нагляд поліції. Одначе, тоді Пушкін ще не знав себе самого, не знав, що незабаром стане виразником царської політики, не знав, що “велич” загарбницької Росії засліпить йому очі, затуманить розум і зведе його на блудницькі дороги шовінізму й імперіялізму. Геній Пушкіна почав притьмарюватися під царською цензурою його творів. Не видно, щоб Пушкін дуже противився тій цензурі. Його власні погляди наближались до поглядів свого цензора, Миколи Палкіна. З похвалами, з почуттям справжнього загарбника, виспівував Пушкін пеани московським загарбникам Кавказу, прославляючи воєводів Котляревського та Єрмолова, які батожили, вирізували, вирубували й вистрілювали все, що звалося черкесом, чеченцем, осетинцем... — включно з матерями і дітьми. Страх був такий великий, що матері з дітьми кидалися з обривів у прірви, лиш би не попасти в руки шаленого руса. Такий страх пережив український Батурич за царювання Петра Першого.

Кавказ для Пушкіна — це громаддя гір, гніздо розбійницьких племен, черкеської свободи загорода. А Шевченко зовсім протилежне писав про Кавказ:

...І вам слава, сині гори,
Кригою окуті,
І вам, лицарі великі,
Богом не забуті!
Борітеся, поборете:
Вам Бог помагає,
За вас сила, за вас воля.

Ще виразнішою протилежністю до поглядів Пушкіна звучать такі пророчі слова Шевченка:

За горами гори, хмарою повіті,
Засіяні горем, кровію політі.
Споконвіку Прометей
Там орел карає,
Що день Божий довбе ребра
Й серце розбиває.
Розбиває, та не вип'є
Живущої крові, —
Воно знову оживає

І сміється знову.
Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І неситий не виоре
На дні моря поле.
Не скує душі живої
І слова живого.
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.

Того ж 1824 року був арештований за вільнодумство і Адам Міцкевич, а після піврічного ув'язнення в Петербурзі засланий до Криму під “гласний” і “негласний” нагляд поліції, фактично на правах в'язня імперської Росії, в якій “від молдавана до фіна на всіх язиках все мовчить” — аж до його виїзду в Італію в 1829 році. Там його застало польське повстання 1830 року. Далеко більше потерпів за вільнодумство наш страдник Тарас Шевченко, відбувши десятилітню солдатську каторгу в Орській пустелі за Каспієм — з царською забороною писати і малювати.

Повертаючись дещо назад, згадаємо, що у загарбницьких війнах Австрії, Пруссії, Польщі та Росії першою впала Польща, роздerta на куски її сусідами. Адам Міцкевич родився вже після триразового поділу Польщі між Австрією, Пруссією й Росією. Польща спливала кров'ю у повстаннях. Поступово забувалося те, що Польща сама винна у своєму занепаді. Козацькі повстання та війни не навчили поляків “взятися за розум”. Засліплені манією величності, вони “вонгнем і мечем” намагалися покорити козацтво і Україну. Це довело до злочасної Переяславської угоди з Московщиною. Від того часу занепаду Польщі вже не можна було спинити.

Разюча протилежність у поглядах Пушкіна й Міцкевича проявилася після польського повстання 1830 року, придушеного російською армією. 1834 року Пушкін написав вірш “Він жив між нами”, присвятивши його Міцкевичу. Пушкін називає Міцкевича “злобним” поетом, який давніше говорив і мріяв про “злиття всіх слов'янських рік” в одно слов'янське море”. Ясно, що не тільки Міцкевич, а й Шевченко, а й усі творці “Кирило-Методіївського Товариства” мріяли про з'єднання слов'янських народів у одній вільній сім'ї — на рівному праві для всіх. Пушкін дорікав Міцкевичу за те, що той служить “непокірній черні” — проти росіян,

зрадивши своїй молодечій мрії про “велику слов'янську сім'ю народів”. Пушкіну невтямки те, що Міцкевич присвятив свій талант не “черні”, а поневоленому польському народові. Не міг же польський поет прославляти гнобителів Польщі — російських царів та урядів, які по-звірячому ненавиділи поляків, ставлячи собі за мету знищити польську націю. Так, як і тепер, чеченську.

Захлинаючись від щастя, Пушкін писав, що Росія непереможна, що бунти втихли, що доля Польщі вирішена назавжди. Від перемоги над Польщею Пушкіну робиться солодко на серці... Можна уявити, як гірко ставало на серці Міцкевича при читанні цих образливих слів свого колишнього однодумця і приятеля.

Повстання 1830 року не встоялося проти брутальної сили загарбницької Росії. Польські патріоти розбрелися по Європі, ставши вигнанцями-пілігримами, втративши все, окрім любови до своєї батьківщини, леліючи надію на повернення для дальшої боротьби. Мріючи про нове повстання проти Росії, Міцкевич задумує створити польський легіон, і це йому вдається до деякої міри. Живучи вже в Парижі, він викладає слов'янські літератури в паризькому “Коледж де Франс”, де, зокрема, відзначає барвистість і мелодійність української мови, високо цінить українську народню творчість. Ось слова великого поета про Україну:

“Між державами монголів і турків, між Росією і Польщею — лежить Край безмежний, надзвичайно цікавий для історії літератури. Ця простора країна носить назву — Україна... Українські простори — це столиця поезії. Звідси пісні невідомих поетів поширюються на всю Слов'янщину”.

У Парижі Міцкевич пише чи не найвизначнішу поему “Пан Тадеуш”, яку можна читати в чудовому перекладі Максима Рильського. З Україною Міцкевича в'яже таки багато чого, але всього не згадаєш у статті. Наведемо лиш відгук українського професора Смаль-Стоцького на поему “Пан Тадеуш”.

“Мило нам, українцям, віднайти в “Панові Тадеушові” спогади про Україну, про славні київські контракти-ярмарки, про наші веселі та журливі коломийки, про ті старезні дуби, оспівані нашою народньою поезією, що розказали Гошинському, співцеві козаків, діла козацької пори та про ту липу в Стеблеві над тиховодною Россю, яка залишилася в

пам'яті поета навіть у далекому Парижі, на еміграції... З Одеси їде він на Крим, де в захопленні красою українського чорноморського побережжя пише славні “Кримські сонети”... На довгі літа осідає він у Парижі, де його гостинний дім був душею духовною еліти еміграції. Б. Залеський оповідає нам, як часто на вечірніх сходинах у Міцкевича лунали, розважаючи емігрантську тугу, наші українські пісні...”.

Про роздвоєність поглядів Пушкіна свідчить його віршована петербурзька повість “Мідний вершник”, у якій він вельми славить царя Петра, як будівничого нової російської державности, як знаменитого полководця й державного реформатора, але ганьбить його, як жорстокого деспота, від якого віє холодним жахом самовладдя. Деспотизм царя розкривається на тлі конфлікту царя з простолюдином-чиновником Євгеном. У цій повісті Пушкін прегарними фарбами змальовує Петербург — нову столицю Росії, перед якою померкла стара столиця — Москва. Пушкін безмежно любить Петрове творіння — столицю Петербург: хай він сяє красою у віках, хай стоїть непорушно, як і Росія... Пушкін жодним словом не згадав про те, як це “деспотичне творіння Петра” будувалося... скільки підневільного люду загинуло тоді, бо ж недаром ще й досі побутує переконання, що те “творіння” стоїть на козацьких кістках.

З писань Миколи Гоголя ми знаємо про Петербург, як про місто непривітне, туманне — посеред болота... Наш Шевченко у поемі “Сон” ось так писав про Петербург:

І знов лечу. Земля чорніє.
Дрімає розум, серце мліє.
Дивлюся: хати над шляхами
Та городи з стома церквами.
А в городах, мов журавлі,
Замуштрувались москалі.
Нагодовані, обуті
І кайданами окуті,
Муштруються. Далі гляну:
У долині, мов у ямі,
На багнищі город мріє.
Над ним хмарою чорніє
Туман тяжкий... Долітаю —
То город безкрай,
Чи то турецький

Чи то німецький,
А може й те, що московський.
Церкви та палати,
Та пани пузаті,

І ні однісінької хати.

Чому турецький чи німецький? Петербург будувався не в російському стилі чи архітектурі...

Один із трьох описів Петербурга належить перу Адама Міцкевича. Його опис ширший від попередніх двох — вкрай негативний, але правдивий.

Щоб уникнути переобтяження цієї статті, подамо лиш уривок з поеми “Поминки” Міцкевича — в перекладі Дмитра Павличка:

Щоб цезарям звести театр, колись
Пролито в Римі цілу річку злата.
А тут, щоб ці палати возвелись,
Падлючі слуги і царі-тирани
Пролляли сліз і крові океани.
Щоб камені звести для цих будов,
Скільки придумано таємних змов,
Скільки невинних вигнано чи вбито,
Скільки зграбовано несамовито
Країв — щоб закупити все, що є—
В Парижах, в Лондонах — ну, що там ціни! —
За кров Литви, за сльози України,
За золото Польщі — все добро сіє
Збудовано, возведено чертоги,
Вином шампанським вимито підлоги.

І, нарешті, про пасквільну поему “Полтава” Пушкіна. Пишучи її на замовлення свого цензора й опікуна, царя Миколи Першого, Пушкін не пошкодував свого поетичного пензля на зганыблення Гетьмана Івана Мазепи, подаючи його у вкрай негативному світлі, а зрадника України Кочубея, як жертву гетьманської сваволі і страдника за “праве діло” царя Петра. Пушкін у цій поемі так далеко відійшов від історичної правди, що не тільки українські, а й російські (наприклад, Н. І. Надеждін) докоряли йому за те, що він, подаючи Мазепу зрадником і злодієм, спотворив його історичний образ. В кінці поеми, при втечі Карла й Мазепи, Мазепа “яко згубник” відривається від колони втікачів у бік якогось хутора, де, ніби в сні, знаходить збожеволілу Мотрю (у Пушкіна: Марію)...

Поет, звичайно, має право на поетичний домисел у своїх історичних творах, але на явне перекручення історичних фактів — ні, ні в якому разі ні.

Як же оцінив поему “Полтава” Тарас Шевченко. Ось що пише російський маляр і публіцист М. Й. Микешин: “Сидячи в гостях у Шевченка, я довідався з мови його, що він не любить нашого поета Пушкіна, і не тому, що він уважав його поганим поетом, а просто тому, що Пушкін — автор поеми “Полтава”. Шевченко дивився на Кочубея не інакше, як на донощика... Марно запевняв я Шевченка, що з своєї точки погляду Пушкін правий і що він так само щирий, як і Шевченко, у своїй ненависті до поляків. Шевченко тим дужче лаяв Пушкіна, чим палкіше захищав я його...” (Ю. Бойко: “Шевченко і Москва”).

Поема “Полтава”, незважаючи на перекручення в ній історичної правди, все ж таки, приваблювала українського читача, бо то вперше, після сотні літ замовчування й проклинання в церкві, можна було прочитати про славного Гетьмана, хоч і в кривому дзеркалі. На кінець подамо уривочок з “Полтави” про Україну:

Спокійна українська ніч.
Прозоре небо. Сяють зорі.
Своїх відкритих сонних віч
Повітря не здола. І море
Листви посріблених тополь.
А місяць гордий, як король,
На Білу Церкву сипле світло.
Сади гетьманські вже розквітли,
І давній замок дахом світить.
І тихо, тихо все кругом
Та в замку шепіт і неспокій,
В самітній вежі, під вікном,
В зажурі думній і глибокій,
Сидить в колодах Кочубій
І клопоть неба бачить свій.

Гарна картина, але вона, як і немало інших гарних картин пушкінського пера, не виправдовує провини Пушкіна, який піддався цензурі і, на угоду цареві, прислужився йому своєю музою, вкривши її шаром вічної неслави.

І тут мимовільно спадає на думку витривалість і мужність Тараса Шевченка. Він міг би опустити в Дніпрі

води свою сатиричну поему “Сон”, коли на овиді появилася царська жандармерія арештовувати його. Тарас знав, на що йде, що його чекає. Шевченкова муза нічим не заплямлена. Вона служила від початку й до кінця **раз обраній правді**. Яскравим смолоскипом і нині освічують нам дорогу в майбутнє його непогасні слова: “в своїй хаті своя правда, і сила, і воля”, “караюсь, мучусь, але не каюсь”, “учітесь, читайте, і чужого научайтесь, і свого не цурайтесь”, “обніміте ж, брати мої, найменшого брата”, “возвеличу малих отих рабів! Я на сторожі коло їх поставлю слово!” — і аж до найбільшої відданості й самопожертви: “я так її, я так люблю мою Україну убогу, за неї Бога прокляну, за неї душу погублю”.

Читаючи “Кобзаря”, українець, проймаючись цими словами, задумується, і в його свідомості виокреслюється переконання, що вище за шевченківську музу ще не сягнула ніяка інша.

Творець польського месіянізму, Адам Міцкевич, у жовтні 1855 року (саме тоді точилася Кримська війна) опиняється в Царгороді, в таборі Михайла Чайківського, що діяв під турецьким прізвиськом Садик-Паша, з метою дальшої боротьби за визволення Польщі. Міцкевич записався до козацької сотні, що була під командуванням Ляха, внука славного отамана Ляха, який 30 років очолював запорозький кіш наддунайських козаків. На превеликий жаль, Міцкевичеві не пощастило сповнити своєї місії. Смерть через хворобу шлунка настигла його 26 листопада 1855 року. Прожив Міцкевич 56 років і одинадцять місяців.

Олександр Пушкін загинув у контроверсійній дуелі 10 лютого 1837 року, прожив 37 з лишком літ. Цар і імперська Росія не простили геніальному поетові вільнодумства.

Тарас Шевченко прожив усього-на-всього 47 років, з них 24 роки кріпаком, 10 років на засланні, понад три роки під наглядом поліції і тільки 9 років — вільною людиною.

Закінчимо цей спогад про трьох геніїв одним із заповітів Великого Тараса:

Молітьесь Богові одному,
Молітьесь Правді на землі,
І більше на землі нікому
Не поклонітьсь...

УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ - ГІМНИ ТА ЇХ ТВОРЦІ

Пісня - душа народу, національні гімни - найвищий вияв його волелюбних прагнень, духовно-патріотичних стремлінь. Втративши свою державність, Україна кілька століть не мала свого національного гімну, його заступали патріотичні пісні, часто місцевого характеру, що не охоплювали долі всього народу, розмежованого кордонами австро-угорської та російської монархій.

Волелюбний дух українського народу, його прагнення до незалежності ніколи не зникали, вони жили в історичних піснях і думках, у творчості багатьох письменників. Яскравим виявом почуттів українців єдиної нашої землі стала поява вірша поета, етнографа Павла Чубинського "Ще не вмерла Україна". Жодному іншому творові української літератури не судилась така велична... і така трагічна доля.

Велична, бо в ньому втілена споконвічна мрія народу стати суверенним, здобути волю, виявлена незламна віра у відродження України.

Трагічна, бо понад століття пісню-гімн переслідували, забороняли, вбивали, але - не вбили.

Вірш "Ще не вмерла Україна" народився на хвилі патріотичної поезії Шевченка з його могутньою вірою в те, що "не вмирає душа наша, не вмирає воля" - з одного боку, а з другого - на хвилі піднесення визвольних прагнень слов'янських народів. В Україні в кінці 18 століття був поширений серед поляків польський гімн "Ще не вмерла Польща", а серед українців був популярним сербський гімн "Гей, слов'яни". Саме цю пісню співала молодь, зокрема члени "Київської громади", які симпатизували ідеї визволення слов'янських народів, їх духовному єднанню.

У середовищі членів патріотичної "Старої громади", до якої належав і Павло Чубинський, виник сміливий задум створити високопатріотичний вірш, який би наснажував українців на боротьбу за волю, став національним гімном. Реалізував цей задум поет, вчений-етнограф, організатор Південно-західнього відділу російського географічного товариства Павло Чубинський у 1862 році. Спочатку написана

пісня співалась на мелодію сербського гімну, а потім на мелодію М. Лисенка. Остаточно ж утвердилась до тексту музика Михайла Вербицького, яка супроводжує пісню Чубинського вже понад століття.

Нелегким був життєвий шлях автора вірша “Ще не вмерла Україна”. Народився Павло Платонович Чубинський 27-го січня 1839 року в Борисполі поблизу Києва. У Петербурзі здобув юридичну освіту. Свою науково-етнографічну діяльність пов'язав з географічним товариством, а своє життя - з вивченням народного побуту, дослідженням і збиранням українського фолкльору. За наукову працю він був нагороджений премією Російської Академії наук та золотою медалею від Міжнародного Конгресу в Парижі 1875 р. Та визнання заслуг Чубинського, як науковця, супроводжувались переслідуванням його як українського патріота, який мав сміливість демонструвати свою любов до України, її мови, культури. Своєю збіркою поезій “Сопілка”, виданою під псевдонімом Павлусь, Чубинський теж засвідчив свої симпатії до українського художнього слова, вболівання за його долю. Та найяскравішим виявом патріотичних почуттів автора було створення вірша “Ще не вмерла Україна”, за що він поплатився засланням до Архангельської губернії, де пробув сім років, відірваний від України, карався, мучився, але не каюся. Сучасники, зокрема Софія Русова, з великою симпатією згадують його. У своїх “Спогадах” вона пише: “Стоїть передо мною могутня постать Павла Чубинського... Високий, чорнявий, з чорними очима, з густими бровами, низьким гучним голосом, з владними рухами, високим чолом, і провадить свою справу через усі перешкоди. Ні постійні переслідування уряду, ні заслання до Архангельської губернії не змогли охолодити його відданості Україні”.

Незважаючи на тяжкі умови життя і праці, Чубинський зумів залишити глибокий слід у розвитку фолклористики та етнографії. Його страдницький шлях завершився 26 січня 1884 року в Києві на 45 році життя, а місцем вічного спочинку став родинний хутір біля Борисполя.

Спершу вірш Чубинського існував нелегально, як патріотично-політичний твір і виконувався як пісня. Згодом учасник польського повстання 1863 року нелегально перевіз його до Галичини, де за підписом Т. Шевченка був надрудований в журналі “Мета”, ч.4 - разом з віршами Кобзаря

“Мені однаково”, “Н. Костомарову”, “Заповіт”. Чому за підписом Шевченка? Можливо тому, що не було точних даних, кому належить текст твору. Так під Карпатами вперше легально зазвучав вірш наддніпрянця Чубинського, що його того ж року поклав на музику Михайло Вербицький - талановитий композитор, один з організаторів духовного й культурного життя в Західній Україні. Музика до вірша Чубинського принесла Вербицькому найбільшу славу. У 1864 році у Львові газета “Слово” сповістила, що у виставі Карля Гейнча “Комедіо-опери” вперше в Галичині на мотив музики Вербицького хор виконав пісню “Ще не вмерло Запоріжжя” (текст не раз міняли в залежності від місцевих політичних обставин). Пісня припала публіці до душі, її довелось повторити на біс.

Починаючи з 60-их років мин. століття, пісня “Ще не вмерла Україна” стала розправляти крила - спочатку на західноукраїнських землях, потім і на Наддніпрянщині та в країнах поселення українців за межами рідної землі. Музичний текст вперше був надрукований у 1885 році у львівській пісенній збірці “Кобзар”, полонивши широкі кола громадянства, зокрема молодь. Звернення в ній до героїв козаччини й гайдамаччини - Залізняка, Наливайка, Тараса Трясила - повинно було посилити революційний напрямок твору, а осудження акту Переяславської ради мало засвідчити суверенність поривань молодого покоління, готового віддати життя, щоб вернути Україні її честь і незалежність.

Існують різні тексти, - повніші й стисліші, що не завжди збігаються між собою. У процесі побутовання пісні-гімну значна частина тексту не увійшла в скорочений варіант, деякі строфи набрали іншого характеру. Останнім часом виконується не весь текст гімну, лише дві строфи й приспів, який повторюється. Деякі доповнення до пісні робили Вербицький та Данилович, але вони не були вдалими.

Нове життя гімну почалося з часу утворення незалежної Української держави в січні 1918 року. Слова й музика пісні з'являлися у багатьох виданнях у Львові, Києві, Відні, Берліні - українською, англійською й німецькою мовами. Він виконував функцію національного гімну в Україні та в інших державах. Хоч державне затвердження отримав аж 15 березня 1939 року, як офіційний гімн Закарпатської України, що виникла того року. Цим актом було підкреслено зв'язок

традицій державности України. Але, на жаль, Карпатська Україна проіснувала недовго. Разом з її упадком гімн “Ще не вмерла Україна” був заборонений угорським урядом, так само, як він більше сімдесяти років був заборонений комуністичним урядом в Україні.

Сьогодні відроджуються, воскресають національні традиції України: її символіка, патріотичні й духовні гімни, знову “Ще не вмерла Україна” вільно лунає на нашій незалежній землі, нагадуючи вікові поривання нашого народу.

Другою патріотичною піснею, що часто заступала гімн, був вірш І. Франка “Не пора, не пора, не пора!”, якому вже понад сто років. На цей твір поета майже півстоліття накладала свої заборони царська цензура, польсько-шляхетські, румунсько-боярські власті. Понад півстоліття не друкується вірш в радянських виданнях. Крила цій пісні обламано давно, вона вже замовкла, але живе в серцях старшого покоління, учасників патріотично-революційного руху на західноукраїнських землях.

Вірш написаний І. Франком у 1880 році, вперше побачив світ через сім років у збірці “З вершин і низин” у циклі “Україна”; це чи не найсильніший вірш у збірці поета.

Перша строфа, яка так довго лякала охоронців царського режиму, нещадно заборонялася і зумовлювала конфіскацію всього твору, закликала українців звільнитися від рабства, ганебного прислужництва монархічним режимам Росії та Австро-Угорщини. Панівною силою в ті часи на західноукраїнській землі була польська шляхта.

“Не пора, не пора, не пора москалеві й ляхові служити!” - цей заклик міг виникнути на певному етапі розвитку національної свідомости українського населення Галичини. Всупереч галицьким москвофілам, які те і робили, що служили цареві, всупереч народовцям, які оглядалися на Відень, загравали з польською шляхтою, Франко кинув патріотичний клич:

“Довершилась України кривда стара, - Нам пора для України жить”. Роздори, проклята мара незгоди тяжіли над нашим народом, розмежованим кордонами чужих монархій, поневоленим соціально й національно, над поділеною на ворогуючі табори інтелігенцією.

Друга строфа і третя починається тим же повторенням, конкретизуючи основні ідеї твору -

національної єдності народу:

Не пора, не пора, не пора
За неvigласків лить свою кров,
І любити царя, що наш люд обдира, -
Для України наша любов.
Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Най пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!

Як ніхто інший, відчував Франко необхідність такого твору, наслідженого високими ідеалами служіння рідній землі. Ця думка знайшла глибоке втілення в підсумковій строфі:

“Бо пора се великая єсть: У завзятій важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і щастя, і честь, Рідний краю,
здобути тобі!”

Такого сильного революційного слова, сповненого віри у визволення народу, такого відчайдушного заклик до боротьби за святі ідеали українська поезія до Франка не знала.

А. Крушельницький у своїй праці “Іван Франко” писав: “Сей вірш стає згодом національним гімном галицьких українців... Ту популярність, яку сей вірш, як народний гімн, має на галицькій Україні, він завдячує перш усього сильній, енергійній арії, а ще більше переслідуванню, якого зазнав, коли тільки почав появлятися, як гімн, переслідуванню з боку польської суспільности”.

В основу музики пісні лягла старовинна маршова німецька мелодія, яку опрацьовували різні композитори, зокрема Денис Січинський та М. Аркас.

Вірш І. Франка зазнав багатьох переробок. Наприклад, у збірці, що вийшла у Львові 1909 та 1927 року, соціалісти й комуністи внесли свої зміни: “Хай згине негода - проклята мара Під червоний єднаймося прапор!”.

Учасник революційного руху в Росії Павло Рябков у спогадах “По східній Галичині й Буковині” розповів про маніфестацію, свідком якої він був: “До Львова з Відня приїхав міністр-президент Кербер - всемогутній в 900-і роки сатрап Австро-Угорської імперії. Зустріч з ним відбулась у приміщенні Народнього Дому у Львові. Представники українського населення краю пристрасно говорили про зловживання владою в Галичині з боку польської шляхти, про

ущемлення прав України. Коли міністр-президент Кербер кинув фразу, що центральний уряд не буде втручатися в справи краю (це мовляв справа галицького сейму), що найвищі органи повністю довіряють польській шляхті, в залі виникло страшне обурення. Здавалось, від криків розпадуться стіни, впаде стеля... Народ з піснею "Не пора, не пора, не пора...." вийшов на вулицю.

Не відбувалось жодного зібрання молоді, на якому б не звучала ця пісня. Зокрема гриміла вона на вулицях Львова та інших міст у 1901 році, коли українське студентство Львівського університету масово його залишило, втративши надію перетворити австрійсько-польський університет в український. З цього приводу відбулося 19.11.1901 велике віче студентів, яке закінчилось співом "Ще не вмерла..." і "Не пора...". Це перший раз українське студентство демонструвало на вулицях Львова й перший раз лунав з уст мас український гімн.

Всім українцям добре відома патріотично-духовна пісня "Боже великий, єдиний". Щось величне і врочисте наповнює душу людини, коли звучить цей гімн. Пісню колись співали в школах, хоча польські власті злим оком дивилися на неї, лунала пісня на релігійні свята в церквах з уст простого народу і сільської інтелігенції, на врочистих концертах - разом з "Заповітом", "Не пора...". Понад півстоліття мовчала на тій землі, де народилась і колись здобула визнання, а потім вважалась шкідливою націоналістичною. Ставши забороненою, зацькованою в Україні, пісня, проте, знайшла притулок і захист в українських середовищах у зарубіжних країнах - Канаді, Америці, Австралії - всюди, де живуть українці. Пісня духовно єднала їх з далекою батьківщиною, живила їх духовно-патріотичні почуття, ніколи не забувалася. Останні роки вона здобула права громадянства і в Україні, хоч не всім це до вподоби, особливо тим, хто надто ревно раніше намагався заборонити колядки, щедірки та інші пісні, серед них і духовного змісту.

З'ясувати авторство цього твору не так просто. У межах царської Росії, де жив, зазнаючи постійних переслідувань і угисків автор - Олександр Кониський, вірш не міг бути надрукованим, бо ж в ньому поет звертається з мольбою до Бога берегти Україну, дати їй долю і волю. Царат робив усе для того, щоб їх знищити. Таким чином, на тій частині

України, де народився автор, вірш був приречений на забуття. Побачив світ він в “закордонній Україні”, в Галичині.

Уродженець Чернігівщини (1863), О. Кониський здобув вищу освіту, під час кримської війни служив у війську, потім працював юристом, дбав про введення недільних українських шкіл і сам учителював у них. За українофільство був засланий в Тотьму, а потім у Вологду. У 1865 році йому дозволили виїхати за кордон, де він відіграв значну роль у налагодженні духовних взаємин двох частин України - легальних і нелегальних. Свою творчу енергію він спрямував на Галичину, ставши одним з найактивніших авторів багатьох львівських видань, зокрема журналів “Правда” і “Зоря”. Прагнучи зробити свій внесок у духовне єднання українців з-над Дністра й Черемошу, Кониський написав багато художніх творів про життя й громадську діяльність українців Галичини й Буковини. Помер у Києві 1900 року.

Вірш “Боже великий, єдиний”, написаний Кониським в 90-их роках для української школи, яка існувала тоді в Галичині, Буковині й Закарпатті, виконав важливу духовну місію у патріотичному вихованні молоді.

У період боротьби нашого народу за національне й соціальне визволення, часто письменники-клясики вдавалися в своїх творах до релігійних тем, Кониський не був винятком, але його новаторство полягало в тому, що він надав своєму зверненню яскравого патріотичного характеру. Молитва не вміщується в рамки церковної пісні, порушує широке поле патріотичних почувань. Вірш-молитва Кониського, озвучений прекрасною музикою М. Лисенка, відроджується і в Україні, адже і поета, і композитора на створення її надхнула велика любов до рідного народу.

На межі двох століть у Галичині посилювався революційний рух, зростала активність селянських мас, об'єднаних під гаслами заснованої І. Франком та М. Павликом Українсько-руської радикальної партії. У цьому середовищі виникають пісні, що відбивають нові явища в житті народу. До них належить і пісня “Гей, там на горі Січ іде!”. Вона стала своєрідним гімном прогресивного селянства, організованого в спортивно-пожежному, громадсько-культурному товаристві “СІЧ”. Слова й музику написав Максим Залізняк. Цей псевдонім належить талановитому сину України, поетові Кирилові Трильовському, організаторові січових товариств,

редакторів прогресивних видань “Зоря” і “Хлопська правда”. Ця пісня супроводжувала січовий рух протягом його існування й залишилася жити після його занепаду.

Пісня мала маршовий характер, була виявом волелюбних прагнень народних мас, нагадувала їм героїчні традиції Запорозької Січі. Недарма офіційні власті скоса дивилися і на січовий рух, і на його атрибутику - малинові прапори, на яких були зображення гетьманів Б. Хмельницького, Д. Дорошенка, І. Мазепи, а також Т. Шевченка, та ще й топірці, які наганяли страх на урядовців, особливо тоді, коли “Січі” почали виникати на Гуцульщині. З підозрою дивилися і на малиновий козацький прапор, і на топірці, хоч вони були декоративні, без залізного окуття. Лякали й слова пісні:

“Єсть у мене топір, топір, Ще й кована бляшка,
Не боюся я ні німця, Ані того ляшка”.

До речі, коли на початку 1900-их років одного із селянських організаторів січовиків на Гуцульщині, Юру Соломійчука, заарештувала угорська поліція, гуцули мало не вдалися до залізних топірців. Налякані власті випустили Ю. Соломійчука на волю. З того часу походить пісня про цього гірського відважного легеня, у жилах якого текла опришківська кров.

Пісня “Гей, там на горі Січ іде” перегукується з піснею про Сагайдачного “Гей, долиною, гей, широкою козаки йдуть”: йдуть під малиновим козацьким стягом, очолені кошовим отаманом, до якого звертаються:

“Гей, веди, батьку, вперед нас...”

Пісня проголошує єдність “синів гір” із степами Наддніпрянщини:

“Гей, повій, вітре, з синіх гір,
Гей, на прапор наш, на топір.
Гей, повій, вітре, зі степів,
Гей, дай нам силу козаків”.

М. Коцюбинський, проїжджаючи у червні 1909 року через Коломию, що тоді була центром культурного руху на Покутті, на власні очі бачив і січове товариство, і його організатора Кирила Трильовського. Він згадує: “Переночувавши, поїхав уранці до Львова, а що треба їхати через Коломию, де вчора було січове свято, то я і ще чоловік 300 січовиків (селяни і інтелігенція) опинилися в Коломиї. Це щось таке гарне й величне, що трудно описати. Це ціле

військо, кілька тисяч, і Трильовський за генерала... Січ вітала гостей, межи іншими і мене". Січам присвятила свій вірш, що став народною піснею "Чом, чом, земле моя", Константина Малицька. У кінці 20-их років січовий гімн увійшов в культурний обіг радянської України під назвою "Запорізький марш".

Друга популярна на початку 20 століття була пісня Осипа Маковея "МИ ГАЙДАМАКИ", що згодом, в переробленому вигляді, друкувалась під назвою на західньоукраїнських землях. В ній відчувається відгук полум'яної поеми Т. Шевченка "Гайдамаки", в якій поет оспівав і возвеличив цих месників за народну кривду, борців за святую правду-волю.

Визвольний рух в Галичині захопив не тільки селянські маси, а й робітників, передову інтелігенцію, студентську молодь, яка на знак протесту проти колонізаторської політики австро-угорського уряду, проти польського насилля вчинила масовий перехід (сецесію) студентів-українців із Львівського університету в інші університети, зокрема закордонні. Вірш Маковея поширювався в рукописах, а в 1905 році з'явився друком у львівській газеті "Гайдамаки". Мелодію до вірша підібрав також автор пісні "зі слуху однієї румунської пісні", як він сам зазначив.

Як відомо, панівні класи в поняття "гайдамаки", "опришки" вкладали негативний зміст, ототожнювали його з поняттям "розбійники". Народ вважав гайдамаків, опришків, гайдуків своїми захисниками, возвеличали їх у піснях і легендах. Т. Шевченко, І. Франко, О. Маковей та інші письменники, всупереч спробам принизити, знеславити борців за народні права, оспівували їх. "Гайдамацька пісня" О. Маковея - це був сміливий виклик письменника польській шляхті, гімн революційній українській молоді, яка стала на шлях боротьби. У своїй "Автобіографії" Маковей так і пише, що пісня "Ми гайдамаки" написана з нагоди сецесії наших студентів з університету у Львові..". В обличчя польській владі поет від імени народу кинув такі слова:

"Ми гайдамаки, Ми всі однакі,
Ми ненавидим панське ярмо.
Ішли діди на муки, Підуть і правнуки,
Ми за народ Життя своє дамо!".

Пісня була надрукована у львівському видавництві

“Торбан”, в основу музики Я. Ярославенка, скомпанованої до цієї маршової пісні, лягла мелодія О. Маковея. “Ми гайдамаки!” поширювалася всупереч заборонам. Коли у вогні революції постала українська держава, на західніх землях народився перероблений варіант пісні Маковея п.н. “Ми робітники” й був надрукований у підпільному “Співанику робочих” та у збірці “Ревлюційні вірші” у Харкові.

Так само, як січові пісні, виховну місію виконував сокільський гімн марш “Соколи, соколи!”. Ще й сьогодні можна зустріти учасників сокільського руху, для яких пісня “Соколи, соколи! Ставайте в ряди!” - це їхня молодість, порив до боротьби “за поступ, щастя й волю”. Сокільські товариства виникли в Галичині в 1894 році, вони мали культурно-освітні й спортивні завдання, швидко поширювались серед свідомої молоді. Всеслов'янський Сокільський союз охоплював 600,000 членів. Цей рух стимулював появу багатьох пісень. Слова до гімну “Соколи, соколи!” написала поетеса Константина Малицька, що писала під псевдонімом Віра Лебедова. Пісня друкувалася в різних збірниках, а також увійшла до збірки “Ще не вмерла Україна”, видана Б. Лепким у Відні 1916 року. Співалась пісня під мелодію “Січового маршу”, яку написала також Малицька. Це пісня-заклик до спільних дій на благо України, в ній крізь призму історичних подій накреслюється завдання сокільського руху.

Ще однією, дуже поширеною в західній Україні, була пісня “Ой, у лузі червона калина похилилася”. Скільки зворушливих патріотичних почуттів викликає ця пісня у кожного, хто сприймає її небайдужим серцем. Співали її всі, і дорослі, і малі. Після московської окупації в 1939 році співати її заборонили, як “націоналістичну” пісню. Понад півстоліття на тій землі, де пісня виникла, вона мовчала, але не вмерла. А тепер знову воскресає, дзвенить на багатолюдних майданах, вселяючи надію на краще майбутнє народу.

“Гей, у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася...”

Образ - символ “червона калина” в народній і поетичній творчості найчастіше символізує образ дівчини. Початок пісні - оповідь про червону калину та про славу Україну пов'язує її з історичною традицією, цей історичний аспект пісні звучить після кожної строфи, надаючи їй патріотичного піднесення. Пісня виникла в Галичині в період першої світової війни, вона

висловлює почуття кровної споріднености між українцями Наддніпрянщини та Наддніпрянщини, готовність галичан подати допомогу своїм братам визволитися з-під царського ярма. Вона прославляє народження збройних сил народу в Галичині - січових стрільців, які в складі австро-угорської армії, а після утворення Західньоукраїнської Народної Республіки, як національна українська армія, вели збройну боротьбу проти царських і польських військ. Пісня відразу увійшла в співаники та стала народною. Січові стрільці, для яких вона стала своєрідним національним гімном, понесли її дорогами визвольної війни. Спочатку вона мала лише шість рядків і співалась на "мотив народньої мелодії". Протягом кількох років пісня лунала й на Наддніпрянській Україні. У Києві в 1919 році О. Грицай переклав її німецькою мовою й опублікував разом з нотами у збірці "Пісні України". З упадком нашої держави, в підсоветській Україні поширювати її заборонялося, хоч нічого антирадянського в ній не було. Протягом свого існування пісня зазнавала певних змін. В. Селезінка у статті "Ой, у лузі червона калина" пише, що історичну пісню "Розлилися круті бережечки" вставив у драму В. Почовського "Сонце руїни" режисер українського театру Ц. Чернецький, а головне написав до неї нову мелодію. Було це в Самборі, а згодом актори, граючи виставу, рознесли цю оновлену пісню по всій Галичині. Від акторів театру "Руської бесіди" її перейняли січові стрільці, зокрема молодий стрілець Григорій Трух, який до першої "історичної" строфи, за його спогадами, склав ще три нові додаткові строфи, що разом створили ту славу "Червону калину". Так, виникнувши на Франківському Підгір'ї, пісня-гімн січового стрілецтва згодом поширилась по всій Україні.

"А ми тую стрілецькую славу збережемо,

А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо".

Вимушена іміграція українців в різні країни, невмируща в їхніх серцях єдність з дорогою, незабутньою батьківщиною, прагнення висловити свої найсвятіші почуття любови до землі батьків - все це зумовило появу ряду творів українських поетів і композиторів.

"Перший гімн американських українців" створили поет і вчений В. Шурат і один з найвидатніших українських композиторів С. Людкевич у 1913 році, як подарунок українців Галичини американським українцям, висловивши в ньому духовну єдність заокеанських українців із своєю

батьківщиною. Того ж року зродився і другий гімн “Для України живем”, автор його - Остап Грицай, на музику поклав той же С. Людкевич.

Протягом десятиріч ім'я О. Грицай, українського поета й перекладача, критика й літературознавця, який від 1914 року жив за кордоном, витравлювалося з пам'яті в Україні. Син Галичини, О. Грицай закінчив Львівський університет, працював педагогом у гімназіях Галичини, з 1914 року жив у Відні, де займався журналістикою та перекладницькою діяльністю, писав вірші не лише українською мовою, а й німецькою, друкуючи їх у віденських часописах і журналах. “Для України живем!” він написав з метою висловити прагнення своїх земляків. Гімн декларує спорідненість українців Америки з братами на батьківщині. Перше поет вводить в історію поселення:

“Гей, за морем, за широким,
Разом нас судьба звела,
Край далекий на чужині
Нам за Вітчину дала”.

Наступні рядки вірша свідчать про єдність їхніх почуттів з народом України:

“Але ми, козацькі діти,
Тямим предків-козаків,
Понад море, над широке,
Кличем до своїх братів”.

Далі у приспіві розгортається ідейно-патріотичне звучання:

“Як прийдеться стати разом,
Ми в Україну підем,
Бо для неї лиш на світі -
Для України живем!”

Це один з документів духовного поступу українців за океаном, які зберегли свої національні риси. Усі пісні-гімни стосуються не сучасних подій, висловлені в них думки й почуття українського минулого, але наголошено в них щире почуття синівської любови до України.

Література: В. Трембицький - “Український гімн та інші патріотичні пісні”, Нью-Йорк - Рим, 1973 р.
Ф. Погребенник - “Українські пісні-гімни”, Київ, 1990 р.

У цьому розділі містимо прозові й віршовані твори першунів-учасників 21-23 конкурсів “Молодечої творчості”, які проголошував Мельборнський Літературно-мистецький клуб ім. Василя Симоненка в 2001 - 2003 роках.

Ред.

Карина Островська, 11 років

МОЇ СПОГАДИ ПРО УКРАЇНУ

З українським привітом до Вас, Каріна!

Я хочу познайомити вас зі мною і з моєю Україною.

Як ви вже знали, я називаюся Каріна, і мені є 11 років. Я народилася в 1987 році в м. Києві. У 1989 році я разом з мамою, татом та сестричкою приїхала до Австралії у місто Сідней. Тоді мені було 2 роки і 5 місяців. Ми переїхали до Австралії, бо нас викликали родичі, які подали нам руку спасіння після Чорнобильської аварії. Так мені розповідала моя мама. В Україні я залишила мою бабуню, діда та прабабцю, а також усіх родичів.

В Австралії мама мене віразу повела до українського садочку в Лідкомбі при Церкві. А коли мені було 5 роцків, то мене прийняли до садочку в Українській школі ім. княгині Ольги, де я вже навчаюся в шостій класі. Я вивчаю там історію, географію, літературу, мову, письмо та культуру України. В школі я танцюю українські народні танці. Я дуже люблю танцювати.

Ну, а тепер — трошки про австралійську школу. Вона називається McDonald College School of performing arts, де я вивчаю мистецтво танцю, балету, музики, драми та малювання. Я також вивчаю основні предмети.

У 1995 році прийшла звістка, що вмер мій дідусь, якому було лише 70 років. Я дуже це переживала, адже я знаю дуже багато про мого дідуся із розказів моєї мами. Я навіть не змогла його побачити, а тільки говорила по телефону, і він дуже радів, що я говою українською мовою.

У 1996 році ми з мамою вирушили у мандрівку до себе додому, на рідну Україну, в місто Київ, де на мене чекали мої бабуся та прабабуся. Подорож була дуже цікавою. Ми летіли літаком компанії “Lauda” через Австрію. Зупинялися у великому стародавньому місті Відні, робили там знімки. Нам дуже там сподобалося. Коли ми прилетіли до Києва, нас зустрічали моя бабуся та родичі, а також моя прабабця, якій 90 років.

Коли я побачила Київ, то я майже не повірила, що я тут народилася. Це чудове, зелене місто. В Києві ми ходили у парки, театри та інші місця. Я дуже хотіла б там жити, але сьогодні це неможливе, тому що там багато радіації.

Через деякий час ми поїхали до міста Чернівців, що на Буковині, щоб відвідати могилу мого дідуся Василя, його померлих родичів та прадідів.

Моя мама розповідала мені, що прадіди мого дідуся — їх було три брати - Антон, Філіп, Іван першими ввійшли в село і дали йому назву Вікно. Один брат залишився в селі Вікно (там вже жили три родини), а другі два брати пішли на другі села. Так що село, де народився мій дідусь, має родинну історію. Ми також привезли поминальну книжку, якій у цьому році було 113 років і яку почав писати мій прапрадід. Ми продовжуємо записувати імена померлих.

У Чернівцях ми відвідували могилу буковинського співака Назара Яремчука. Побували у Державному Університеті та музеї Української діаспори.

Далі наша подорож перекинулась до зелених Карпат, на полонини та ліси. Ми були у Коломиї, Яремчі, Ворохті, на Яснунецькому перевалі. Купалися у річці Прут, пили воду із джерела, ходили в ліс по гриби та знайомилися з гуцулами, які живуть високо в горах.

Незабаром ми повернулися до Києва. Наша подорож закінчувалась, і нам час вже їхати до Австралії. То були найтяжчі хвилини. Моя старенька прабабця Марія так не хотіла, щоб ми їхали, але ми пообіцяли, що скоро повернемося знову.

На літак нас проводжали бабуся та наші рідні. Знову сльози, але щасливі, бо я побачила свою Україну. Ми попрощалися і відлетіли до Австралії, а там і до Сіднею. Коли ми прилетіли до Сіднею, приїхали додому, то не могли довго прийти до себе. Ми так скучали, що вирішили запросити в гості бабуся.

У 1997 році в нас сталася велика біда, ми втратили мою сестричку Люду. І наша бабуся замість того, щоб побачити нас усіх, вийшло так, що побачилася з нами на похороні. Але ми всі разом старалися пережити горе і залишити це в пам'яті.

Пізніше бабуся зустрічалася з українцями, ходила до нашої Церкви, клубу, на концерти, до моєї школи. Ми показували їй різні місця Австралії. Бабуні дуже сподобалась Австралія, але вона привикла жити в Києві, і для неї це є дуже важливо. Тому ми через рік проводили її додому в рідний Київ.

Я могла б писати ще дуже багато, але я пропоную інше. Поїдьте в Україну і подивіться на неї своїми очима, послушайте її і поговоріть з нею самі. Там жили ваші предки, то є ваша історія та культура, яку ви повинні знати і кохати все життя.

Дорогі читачі, щасливої вам подорожі в Україну!

Каріна Островська, учениця Рідної школи ім.
кн. Ольги в Лідкомбі, Сідней, NSW.

Матвій Соломко, 12 років

КОЛОСКИ

Одного разу хлопець збудився і побачив через вікно сніжинки. Він устав з ліжка, одягнувся в теплу одягу, бо знав, що зимоно буде надворі. Побіг надвір і почав бавитись снігом. Навколо хати з ринви звисали льодові бурульки. Замерз ставочок. Усе навколо було покрито снігом. Незабаром він захотів їсти, бо не снідав. Хлопчик побіг у хату, щоб щось поїсти. Відкрив шафу і побачив, що вона порожня. Скоренько побіг до спальні, де лежали його батьки. Розбудив їх і сказав: "Ми не маємо нічого їсти!". Батько, сам хлібороб, знав, з якої причини. Усе було забрано, люди майже нічого не мали. "Підемо в поле назбирати пшеничних колосків та спечемо хліб", - промовив батько. Він пішов з сином на пшеничне поле. Їх зустрів солдат. Він не допустив їх взяти навіть однієї зернини, повернув їх назад. Як ішли додому, батько розповів синові, в чому справа - держава все забрала, майже нічого не

лишивши людям. Батько вирішив перебратися в інше село. По дорозі родину зустріли солдати: "Ніхто не має права переселятися в інше місце! Вертайтесь додому відразу!". Змучена родина повернулася назад.

Діти перестали бавитись. Хлопчина пішов до хати свого приятеля, а там довідався, що той помер з голоду. Пішов до сусіда, а там господар теж помер.

Зі страхом мати повимітала та повизбирувала все зерно, яке могла знайти. Батько захворів. З останнім дихом помолився за сина: "Нехай Бог допоможе тобі дожити до старшого віку," - сказав він і віддав духа.

Хлопець та мама вижили. Пізно ввечері вони таки назбирали пшеничних колосків на полі, що не було під оком сторожі. Потроху інколи їм вдавалося обміняти деякі свої речі на хліб. Таким способом вони продовжували своє бідне життя на землі. І через ласку Божу цей малий хлопчина зі своєю мамою врятували своє життя, а він дожив до старости й розказав своїм внукам про ту жорстоку подію в історії України!

Матвій Соломко, учень Рідної школи
ім. Л. Українки в Канберрі.

ПРИГОДИ ДУРНЯ

Казка

Жив собі пес, і звали його Дурень. Ніхто не знав, чому його так звали, навіть і він сам. Просто він завжди потрапляв у смішні становища; тому з нього завжди й сміялися. От, наприклад, одного разу Дурень був дуже голодний і пішов по вулиці шукати собі їжу. Аж тут дивиться, назустріч йому іде чоловік та несе у торбі ковбаску. Дурень підбіг до того чоловіка, плигнув на нього і звалив на землю. Чоловік упав, а торбу всеодно не відпускає. Тоді Дурень як схопиться за ту торбу та й давай її тягнути до себе, а чоловік тягне до себе, і ніхто перетягнути не може. Чоловік перший не витримав і відпустив торбу, а Дурень того не чекав і відлетів у бік на кілька кроків. Але поки Дурень піднявся на ноги, торба у нього в хвості заплуталась. А коли він почав бігти геть, то та торба за ним на хвості тягнулася. Подивитися на це видовище збіглися собаки з усієї вулиці. От вже сміху було! Тоді усі казали, що це вже навіть не Дурень, а возик виходить, що торби за собою возить. Це ж ганьба для всього славного собачого роду.

Бідний Дурень дуже страждав з усіх тих глузувань. Ніхто з ним не товаришував і ніхто його не любив. Тому одного соняшного ранку Дурень вирішив шукати щастя деінде. Він гадав, що може десь знайдуться істоти, що будуть його поважати, а не глузувати з нього.

Нарешті зібрався Дурень і пішов по дорозі, що вела у бік лісу. Йде Дурень та йде, аж ось уже й ліс стало видно. Увійшов він у ліс, а в лісі темно, всюди незнайомі звуки чуються. Злякався Дурень та й зі страху заліз на дерево. Сидить він на дереві, дивиться, а до дерева лисичка підходить. Побачила вона собаку на дереві та й питається: “А чому ти, братику, на дерево заліз?!”

“А мені тут зручніше, краще все видно”, — відказує Дурень.

Лисичка йому й каже: “Злазь вниз, братику, побалакаємо з тобою!”

Зліз Дурень з дерева, сів коло лисички і каже їй:

“Лисонько, а скажи-но мені, чи є тобі з ким жити, кому тобі кашу варити та з ким тобі горе та радість ділити?”

Лисичка швидко збагнула, на що Дурень натякає і відповідає: “Ой, немає, братику, нікого немає. А давай-но, братику, разом жити. Тільки ти скажи мені, чи вмієш ти курей красти та людей обдурювати?”. Бачить Дурень, що лисичка є і хитра, і привітна, та чи буде вона добрим, вірним товаришем? Подумав Дурень, подумав та й вирішив іти далі, шукати інших друзів. Попрощався він з лисичкою та й пішов собі далі.

Прийшов Дурень до міста і зустрів на вулиці людину. То був чоловік з трохи злим обличчям. Дурень підбіг до нього та й почав пеститися. А чоловік штурхнув його ногою й крикнув: “Іди геть, собацюро! Тільки собак мені бракувало!” Бідолашний Дурень щосили побіг геть від того лихого чоловіка. В Дурня дуже болів вдарений бік та щось ще, спочатку він навіть не міг збагнути, що то було. Аж тут Дурень зрозумів, що то в нього боліло серце. Боліло тому, що він нікому не був потрібен, що його ніхто не хотів. І він заплакав, заплакав гіркими собачими сльозами. Але раптом Дурень почув чийсь тихі кроки. Він підняв голову і побачив гарну, молоду собачку, що лагідно дивилася на нього. Вона підійшла до нього, поклала свою лапу на нього й запитала: “Що трапилося, розкажи мені, може я тобі допоможу?!” І Дурень розповів їй про всі свої нещастя та про свою гірку долю. І Дурень відчув, що біль кудись зник і йому стало легше на душі. А собачка сказала: “Ходім зі мною, ти не будеш більше плакати або страждати!” І вони пішли разом. І з того часу Дурня уже ніхто не називає Дурнем. Тепер його звуть Щасливцем, бо він знайшов своє щастя, а це найголовніше.

Анна Квятковська, учениця Рідної школи
ім. Л. Українки в Нобл Парку, Вікторія.

Нікі Олійник, 15 років

“КРИВИЙ РІГ” — ЛЕГЕНДА

Колись давним-давно у Криворіжжі жив дуже старий бик, якого звали “Кривий Ріг”. У нього був маленький онук — бичок, який любив свого діда та завжди допитувався в нього, як він отримав своє прозвисько “Кривий Ріг”. Але старенький бик не дуже мав бажання розповідати кому-небудь історію свого прозвиська, бо він був дуже скромним биком і не любив хвалитися. Інші бики і корови завжди говорили бичкові, що він повинен бути гордим, що в нього є такий дід, в честь котрого названа місцевість, де вони живуть. Але правдивої історії про його діда ніхто з них не міг розповісти.

Одного разу, маленький бичок, замучивши свого діда надокучливим, одним і тим самим запитанням, довів старого бика до того, що він почав розповідати онукові історію свого прозвиська.

“Коли я був молодим биком, приблизно твого віку”, говорив старий бик, “у мене почали рости роги. Роги були дуже міцні, але дивні, особливо один з них - правий, котрий був якби закручений догори, із-за нього всі молоді корови і бики з мене сміялися. Я дуже соромився свого кривого рога, але був гордий тим, що мої роги були найміцніші і я завжди перемагав двобій з іншими молодими биками. Молоді корови і бики, хоча і сміялися з мого кривого рога, але все ж таки, із-за моєї сили, мене дуже боялися. Я не хотів, щоб мене боялися, але також і не бажав, щоб хто-небудь з мене насміхався. Після одного випадку, який стався зі мною, молоді та старі бики і корови почали мене любити і поважати, як героя.

Випадок цей стався ранньою весною, коли довгий час, безперестанку падав дуже сильний дощ. Із-за цього корови майже зовсім не паслися на пасовищі, бо там було багато болота і ходити було небезпечно. Але, недивлячись на це, ми мусіли щось їсти. Хоча наші батьки і забороняли нам іти на пасовище, ми, молоді, без дозволу своїх батьків, особливо ввечері, ходили туди їсти траву. Одного пізнього вечора, я, будучи вже більш-менш дорослим биком, мав мати побачення зі своєю Маньєю і, прийшовши до неї, довідався, що вона іще не повернулася додому. Вночі, дуже схвильовані, повернулися додому всі подружки Мані, які розповіли, що Маня десь в темноті загубилася. Дуже раненько, не маючи надії, що Маня

повернуться додому, ми всі пішли її шукати. Прийшовши на пасовище, ми почули голосне “Му-у-у-у!” і відразу пішли в той бік. Через декілька десятків метрів, ми побачили, що Маня застряла в болоті, бо переїлася трави і сама не могла вилізти з нього. Старі і молоді бики почали пробувати витягнути Маню з болота, але їм це не вдавалося і вони не знали, що їм робити. Тоді я сказав Мані, щоб вона зачепилася своїм хвостом за мій кривий ріг і міцно трималася за нього. Тільки після цього я зміг її витягнути з болота. Коли моя Маня повністю вилізла з болота, то всі бики і корови раділи і gratулювали мені, що із-за мого кривого рога мені вдалося врятувати їй життя. Більше ніхто вже з мого кривого рога не сміявся.

Після цього випадку всі не лише боялися мене за мою силу, але почали любити і шанувати мене, та дали мені прозвисько “Кривий Ріг”, а місцевість, де я жив, назвали Криворіжжям.

Нікі Олійник, учениця Рідної школи
ім. Л. Українки в Нобл Парку, Вікторія.

Анна Квятковська, 16 років

УКРАЇНОЧКА

З цією дивовижною жінкою я познайомилась в невеличкому місті, до якого я приїхала відпочивати. Вона сиділа на лавці під квітучою черешнею і неблимними очима дивилася в далечінь. Її тіло було тут, але думками вона перебувала десь дуже далеко. З першого погляду вона нічим не відрізнялася від звичайної задуманої людини, але раптом вона мов би прокинулася, і в її очах відобразився такий страшний біль, що в мене самої затремтіло серце.

Відчувши, що хтось дивиться на неї, вона підняла голову та глянула мені в очі, так ніби зазирнула в саму душу – і знов мене різнув той біль, та туга, що блимали в її темних, як сама ніч, очах. Я підійшла й сіла коло неї, не поспішаючи говорити, бо відчувала, що вона сама усе розповість, коли буде готова. Нарешті, вона заговорила, і ось її історія: “Я вам довіряю, в ваших очах я побачила доброту та розуміння, а в мене на душі накіпіло стільки переживань,

що просто необхідно поділитися з кимось. Мені двадцять три роки, я сирота і ось уже дев'ять років живу на чужині. За походженням я українка, мій батько був талоновитим та поважним вченим у Києві, а мати була його довіреним асистентом. До дванадцяти років я жила в родині, яка мене дуже любила, і раділа кожному сонячному дню, як люба дитина.

Та ось одного дня прийшли якісь незнайомі люди й забрали мого тата. Мама тоді довго плакала, але чомусь, я тільки через багато років збагнула саме чому, нічого не пробувала зробити. Так минали дні, поки одного ранку вона вийшла купити хліба і вже ніколи не повернулася. Я залишилася сама, і мене віддали до дитячого притулку. Але як могла дитина, яка усе своє життя прожила в забезпеченій сім'ї, звикнути до жорстоких вихователів, поганої їжі та твердого ліжка? Кожної ночі мені снилося усміхнене обличчя моєї матері, її лагідні руки, той єдиний у світі голос, що назавжди залишиться в моєму серці. І я прокидалася з подушкою, наскрізь мокрою від сліз. “Мамо, де ж ти?!” — кричала душа, але з губ зривався тільки стогін. Дуже скоро я зрозуміла, що сльозами я себе не врятую, тому я навчилася постояти за себе. Я нікому не підкорялася і свою свободу та незалежність цінувала над усе. Мій характер став залізним, але серце залишилося чутким до чужого горя, тому я допомагала слабшим і, такими чином, здобувала повагу багатьох людей.

Так минули наступні чотири роки мого життя. Коли мені виповнилося шістнадцять років, я залишила притулок та помандрувала в світ. Тут мені прийшлося дуже тяжко, я не розуміла багатьох простих речей і зазнала великих страждань на чужині. Мені доводилося працювати до поту та крові за кожен кусень хліба, а інколи, не заробивши нічого, приходилося лягати спати голодною. І тоді, прикрита якоюсь рядниною, я лежала десь у холодному погребі, де по сусідству зі мною шкрябалися гидотні щури, і думала про своє життя, мріючи про спасіння...

Мені хотілося щось змінити, щоб такі ж самі дівчата, як я, не повинні були спати в погребі, а мали тепле ліжко та люб'язну родину. Саме в такі хвилини я більше всього сумувала за своєю матір'ю, своєю містом, своєю Батьківщиною. Одначе, недивлячись на таке скрутне становище, я не здавалася.

Інколи, якщо щастило заробити трохи грошей, мене били якісь хлопці, а гроші забирали. Вони знущалися над моїм тілом, але не могли підкорити душу. Я воліла жити і жити вільно, і я ковтала волю, як спрагла людина ковтає дорогоцінну воду, звичайно, не могла тією вимріяною волею вдовольнитися.

Я падала, але вставала і йшла далі, йшла за своєю зіркою — своєю метою. І потихеньку крок за кроком я підходила все ближче. Я вже мала стабільну працю, тепле житло та близьких людей. Але ніколи, навіть тоді, коли я була в оточенні дорогих мені людей, я всерівно відчувала себе дуже самотною. Але з плином часу я зустріла хлопця, який став моїм чоловіком. І коли здається, що вже нічого неможливо зробити, саме його любов та підтримка допомагають мені відчувати світлість життя. Мені вдалося досягти мети, я стала директором одного з найкращих дитячих притулків в Європі. Тут дітям тепло та затишно, вихователі посміхаються до дітей і ставляться до них, як до своїх рідних. І хоча вже багато зроблено, робота щойно лиш починається. Коли я бачу нещасну дитину на вулиці, моє серце обливається кров'ю, і мені хочеться полегшити її життя, але всіх не врятуєш, а як би хотілося!”

Це були її останні слова, і коли я знову подивилася на годинник, то не могла повірити своїм очам — минуло вже чотири години від тієї хвилини, коли я сіла на лавку під цією квітучою черешнею. Сонце сідало за обрій. Моя знайома підвелася, посміхнулася до мене, але хоча її посмішка була веселою, а вираз обличчя лагідним, їй не вдалося приховати той нескінченний біль, що назавжди окував її серце. Вона попрощалася зі мною й повільно пішла геть. Я її більше ніколи не бачила, але її біль та її страждання, а особливо її сила та прага до життя, назавжди залишилися в моєму серці. І цим оповіданням я хотіла показати всьому світові, які є насправді наші українські жінки.

Анна Квятковська, учениця Рідної школи
ім. Л. Українки в Нобл Парку, Вікторія.

КОНКУРСНІ ТВОРИ
учнів середньої школи №25
м. Суми, Україна

Олег Бойчук, 10 років

УКРАЇНА

На світі є одна країна,
від неї кращої нема.
Вона для мене найрідніша
тому, що в ній зростаю я.
Коли я чую рідну мову —
душа сопілкою співа.
Матусі рідної розмову
мені нагадує вона.
Земля ця зветься Україна!
Колиска пращурів моїх.
За колос твій і небо синє
Тобі вклоняюся но ніг.
Щасливі будемо зростати,
у волі жити і добрі,
тебе, Вкраїно, прославляти,
бо ми усі сини твої.

Альона Данченко, 8 років

ВЕСНА

Іду я після дощику
Туди, де мчить струмок.
Дивлюся, а на дереві
Прокинувся листок.
І квітка прокидається,
Роса на ній бринить.
Стою, мов зачарована,
Й сама тягнись в блакить.
Дзвенить, вирує вулиця,

Біжить у синь густу.
І я в промінні сонячним
Росту, росту, росту.

Ярослав Мозговий, 11 років

ХИТРЯЧОК

Давно вже ми з товаришами мріяли принести з лісу їжака. У нас в школі обладнано живий куточок: там є кролик, ящірка, горобець, морська свинка. А от їжака немає. Разів зо два всім класом до лісу ходили, та хіба ж його так швидко знайдеш? От я і пообіцяв приятелям, що обов'язково спіймаю. Довелося довго шукати їжака. Правда, спеціально я по нього не ходив. Піду чи по рибу, чи за грибами та й про їжака пам'ятаю: може, дорогою стрінеться. Минулої осені ходив я на озера рибгоспу коропів ловити. Тихо і світло ясного осіннього дня. Світло від того, що листя осипалось і більше не затіняє землю, а тихо, бо й вітер не шелестить кронами, і птахів не чути — вони вже відлетіли на південь. Стовбури дерев підпирають небо, наче колони. Між ними стелиться м'який килим із сухого листя. Стрибає заєць чи сторожко скрадається лисиця, коли-не-коли та й трісне суха гіллячка, шерехне опале листячко. В такому лісі чутно найменший звук.

Чую я хтось біжить попід кущами ліщини. Тут-туп—туп, присідаю навпочіпки, щоб під гіллячко заглянути. Бачу, просто на мене, котиться візок, до самого верху наповнений листям. Точнісінько як віз сіна. Тільки возик цей завбільшки з шапку і рухається сам собою, без конячки.

Їжачок! — здогадався я — тягає сухе листя до нірки на підстилку.

Їжаків дуже зручно збирати сухолист. Знайде місцину, де його найбільше, насторочить голки — і починає качатися. Листочки й наштрикуються на його голочки. Стане на лапки їжак, а його з-під сухолисту не видно. Так і біжить він у золотій одежі до своєї нори. Зачув мене їжак — зупинився, припав до землі. Тільки листочки ворухнуться на його скуйовдженій спинці. Я обережно накрив їжака шапкою і поклав до рюкзака. Додому я поспішав. Зайшовши в дім, я налив у блюдечко молока, покритив туди булку, а поряд

шматочок сирого м'яса поклав.

Та їжаченько навіть не глянув на ласощі. Посидів тихенько наїжений, потім виставив з-під колючого чуба гостренький писочок і почапав під шафу. На кухні світла не світили, щоб не турбувати тваринку, а самі перейшли до їдальні, причинили за собою двері.

Невдовзі до мене прийшов товариш Сашко. Я хотів показати йому їжачка. Його ніде не було. Не знайшли ми його ні пізно ввечері, ні рано вранці. Цілий день я гадав, куди міг подітися їжак, але їжаченько пропав без сліду. Днів за два я якось заглянув до комори. Побачивши на стіні напханий листям мішок, я зняв його з цвяха, щоб витрусити сухе листя.

І що ж ви думаєте? Вкупі з листям випав на землю... їжачок. Він ураз згорнувся клубочком, ніби усвідомлював усю провину за вчинений вдома переполох. Як він міг опинитися в коморі в туго зав'язаному рюкзакові?

Відповідь могла бути лише одна.

Коли ми залишили їжачка на кухні, він, побігавши поміж незнайомими речами, знову заліз до рюкзака, звідки пахло рідним лісом і його власним запахом, а потім бабуся винесла рюкзак до комори і повісила його на цвях... Ох і хитрий же їжачок! Так і назвали ми його: Хитрячок.

Олександра Міськова, 11 років

НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА

Яка тільки гарна, щира та мила

Ненька моя — вільна Україна.

В ній народилась я і вчусь,

Живу, милуюсь, сміюсь.

Ми народились в один рік,

У нас з Україною — рівний вік.

Україна велична і молода,

А я маленька і струнка.

Будемо разом співати, весну зустрічати,

Квітами-перлами землю засівати.

Україно, матусю моя,

Я — русокося донька твоя!

Вірю: прийде щастя до нас,

Як весна чарівна у свій час.
Я ж тебе, зіронько, не підведу,
Щастя й багатство з тобою знайду.
Нам допоможе рідний Бог.
Будем за волю боротись удвох.
Своєю працею лихо здолаємо,
Долю прекрасну придбаємо.

Аня Книш, 11 років

ЧЕРЕМШИНА

Потяг повільно набирив швидкість, а вона ще довго дивилася туди, де маячила у вечірніх сутінках дідусева хата. Хата, в якій народилася, виросла і провела дитинство Оленка Ясенок. Маленька кароока дівчинка, з чорними, як сміль, косичками. Тут пізнала вона перші радощі і перші образи життя, тому перебирала у пам'яті всі події, що траплялися з нею і її друзями. Але найбільше тривожила маленьке серце Оленки черемшина, улюблене її деревце, яке колись посадила бабуся. Так і росли дві високі, гінкі черемшинки поряд у кутку невеликого саду. Тільки одна кремезніша, гіллястіша, друга ж - тонша і тендітніша. Отак і росли, мов дві сестри, обнявшись віттям. Оленка дуже любила милуватися, коли черемха весною квітувала, вгорталася в біле пахуче мереживо і наповнювала пахощами всю садибу.

“Надто вже близько вони стоять”, хитав головою батько. “Шкода, але доведеться одну спиляти”.

“Ой, навіщо?!”, схлипнула Оленка.

“Щоб не заважали одна одній рости. Оту тоншу і спиляю. Побачиш, якою буйною стане друга”.

“Так вона ж і так буйна”.

“Ще розкішнішою стане”, весело відповів батько.

У грудні тато й справді спиляв тоншу черемшину. Вона покірно лягла на пухкий сніговий замет, тільки й шелеснула голим віттям. В шелесті гілля Оленка вловила стогін улюбленого деревця...

Весною дівчинка попросила татка зробити їй гойдалку. Батько викопав дві глибокі ямки і пішов у дровник пошукати стовпці. Один знайшов, а другого не було.

“Стривай, доню! Ми й забули про черемшину”. Доки батько шукав пилку, Оленка побігла до спіяного дерева. Глянула... і подалася назад.

“Таточку! Її не можна на стовпець. Вона жива!”

“Що за дурниці?! Ще ж по першому снігу спіяв”.

“Ні”, хлипала дівчинка. “Жива!”

Батько недовіриливо хмикнув і пішов услід за донькою.

У кутку садка на повну силу квітувала пишна, гілляста черемшина. А на землі лежала тонша, зрізана. О диво! Вона теж квітувала. Не так, звісно, як її “сестра”, а дрібненькими, ледь жовтуватими кетяжками.

Батько довго стояв у задумі.

“Що то весна”, врешті тихо промовив він. “Погнала стовбуром сік - і навіть зрізана черемшина зацвіла. Повернувся і пішов до хати. Торкнутися цієї деревини він не наважився.

А Оленка присіла біля дерева й припала лицем до жовтуватоблідих квіточок. Дрібні зірочки-сльозинки скотилися їй на щоки...

З думкою про улюблене деревце і покидала дівчинка рідну домівку, вирушаючи з батьками на нове місце проживання.

Тетяна Мухопад, 12 років

ЧУДОДІЙНА НІЧ

Тихий вечір. Все більше й більше повітря наповнюється свіжістю весняних квітів. Чудернацькі хмарки вкрили все небо, і лише останні яскраві промені сонця нагадують про минулий день. Річка тихо хлюпоче своїми водами, дзеркальне відображення заходу сонця все швидше доходить до берега. М'які зелені віти плакучої розлогої верби ловлять і відпускають його. Де-не-де з камінця на камінець перескочить маленька жабка. Чарівні королівські лілії вже заховали свої білосніжні пелюстки.

Вдалечині густий зелений ліс окутує, немов батько свою маленьку донечку, річку. Пишні віти дерев усе тягнуться туди, вдалечінь, де прокидається яскраве сонечко, де пташки

пiрнають i виринають серед незлiчених хмарок. Дикi кiтки вiзерунком ростуть серед трав. Та вони похилили свої голiвки, вклоняючись величавому сонечку. Лiсова пташина поспiшає до затишних домiвок. Чекає свого часу стара лiсова сова, вже скоро вона розпочне полювання. Маленькi докучливi комарики пурхають бiля дерев.

Серед цiєї краси стоїть невеличке подвiр'я з садком за хатиною. Росте калинонька в саду, її кiтки вже опадають, та мрiє вона про лiто, коли соловейко виспiвуватиме свої чарiвнi мелодії на її вiтах, а люди милуватимуться пiснею та її красою. Бiлою пеленою покрилася земля у садку, лише вдень жовтi кульбабки порушують її малюнок. Нiби снiжинки, опадають прикраси дерев. Та вони не порушують нiчної тишi. Все навкруги мовчить, лише iнодi здiйма гамiр наполохана курка, а за нею й здивований пiвень почне спiвати серед ночi. Маленьке товстеньке поросятко спить не порушним сном. Чорненька теличка лежачи потихеньку жує сiно. А iншi вже давно поснули. Тиша окутує все: криницю з кришталевою водою, будку собаки, дерева, кушi, трави. От тiльки й досi доноситься гомiн вiд бiленької хатини з розмальованими ставнями.

Тут все ще вирує життя. Маленькi дiтлахи з татусем сидять у куточку i мрiють про майбутнє. З їхнiх рученяток непомiтно з'являються рiзноманiтнi крашанки. Вони довго чекали цiєї хвилини i, нарештi, вона настала. Сьогодні Пасха! Старенька бабуся порається бiля печi, а молода господиня ритмiчно перекидає з рук в руки кульки тiста i обережно вкладає їх у формочки. Майбутнi паски вже стоять у печi, а бабуся нiяк не натiшитьсi своєю внучкою. Дiвчина встигає всюди. Вона, нiби заведена, вже прикрасила кiлька пасок, розфарбувала п'ятеро яєць, перевiрила всi каструлi з смачними стравами i прикрашає кошик для майбутнiх пасок. А тим часом неймовiрнi пахошi заповнюють кiмнати. Оленка грiшки задрiмала вiд втоми, а коли прокинулася, усе було готове. Дiвча швидко оглянуло усе довкола: на столi стояли паски, поряд кошик, її братик та тато спали на м'якiй бiлоснiжнiй постелi, бабуся збирала свою доньку Олесю до церкви, бо вона сама туди дiйти не зможе, а дiвчинка вже плекає надії про майбутнiй похiд до церкви. Звичайно ж, на прохання своєї донечки матуся не вiдмовить, i вони пiдуть разом.

Надворi прохолодно, яскравi зiрки виблискують на

чорному небі. Місяць освітлює усю дорогу, по якій доведеться їм іти. Та за розмовами час стає непомітним. Ось і закінчився ліс, і степ, і жінок зустрічають привітні берізки, що ростуть біля церкви. Десятки людей уже стояли навколо церкви та в ній, а бородатий піп в одязі, розшитому золотими нитками, басовитим голосом виспівував вірші псалтиря. Оленка й Олеся, поставивши декілька свічок, слухаючи проповідь, дивились, як вони догорають. Ставлячи свічку, Оленка загадала бажання, тому вона довго просила Бога виповнити його. З надією, що її бажання здійсниться, дівчинка вслухалася в слова, які лунали в церкві, запам'ятовувала їх і роздивлялась надписи на стінах. Так тривало кілька годин, аж раптом почулися слова: "Благословить вас Господь, діти смиренні. А зараз з Божим благословінням будемо святити ваші паски, крашанки та хліб з сіллю". Старенька бабуся винесла ікону, а за нею у супроводі молодих хлопців йде і піп. За церковними службовцями вийшли люди та почали ставати навколо церкви. Враз кілька сотень крапель води ринули на Оленку та її матір і в повітрі пролунало "Христос воскрес! Воїстину Воскрес!". Це були слова привітання зі святом. По дорозі додому всі так віталися один з одним. Прийшовши додому, матуся з цими словами на вустах збудила свого чоловіка та сина. Сівши за стіл, уся родина покуштувала свяченої їжі. Так і закінчилася пасхальна ніч, бо за вікнами вже все нагадувало про ранок.

Євген Крючко, 14 років

Я ВІРЮ В МАЙБУТНЄ ТВОЄ, УКРАЇНО!!!

Скажіть-но, що таке Україна
Це наша ненька, наша мати.
Це рідна мова солов'їна
Й верба, й калина коло хати.
Це українці, це життя народу,
Його сумні й веселі дні...
Його страждання й сподівання,
Й здобута воля у борні.
І та прекрасная надія,

Що в серці кожного живе.
І полум'яна світла мрія,
Що щастя до людей прийде.
Це гори, це степи, долини...
Озера, ріки і моря...
Червона рута, ясен, черемшина —
Усе це батьківщина є моя.
І рідна солов'їна мова,
Що в серці кожного бринить...
Це справжнє диво калинове,
Що душу гріє й веселить.
Це люди — що несуть країну
Своєю працею і розумом в світи:
Поети, вчені, металурги, хлібороби —
Землі вкраїнської славетнії сини.
Країно люба, ти земля,
Ти ж будь відома всьому світу...
І скільки літ твої поля
Дають можливість людству жити.
Пливе десь в морі корабель,
Літак десь в піднебессі пролітає...
Все українське, друзі, це.
Нічого кращого немає.
Тобі вже 10 років, Україно,
Це не багато, але це й не мало...
Уже ти дівчинка, ти не мала дитина.
В житті утвердитися мить настала.
Ми йшли до волі через війни,
Крізь бурі, лихоліття, крізь ненастя,
І піддалася невблаганна доля,
І народилась україночка на щастя.
І народилась тільки, та уже
У невідоме простяга чарівні крила...
Малій дитині суджено рости...
Вона росла, смілішала, міцніла.
Й летить, немов той голуб, у світи,
Немов би тая птиця щастя.
Летить вона у світле майбуття
Крізь негаразди та нещастя.
Крізь негаразди, в світлу далечінь,
Там, де сонце сходить над Землею,

І де завжди співає соловейко,
Й пишається вік піснею своєю.
Нам до мети потрібно разом йти.
Не досягнемо успіху ми поодиночі.
І вірю я, що прийде час...
І будемо пишатись — ми вкраїнці.
І прийде, друзі, злагода до нас,
Немов винагорода за страждання...
І щастя прийде в довгожаданий час...
Й почнеться ера радості й кохання.
Хоч це лиш мрія, але ми
Повинні майбуття творити.
Історія нова у нас в руках —
Ми третього тисячоліття діти.
Ми понесемо Україну
Вперед, у невідоме, в майбуття...
І прославляти будем Батьківщину,
Я вірю у її прекрасне майбуття.

* * *

Ти наче вранішня зоря
Одвіковічна і єдина.
Була, ти є, ти будеш жить —
Я вірю в майбутнє твоє, УКРАЇНО!

Олена Похватілова, 13 років

Я З НЕТЕРПІННЯМ ЧЕКАЮ ЛІТА

Зима — чудова пора року. Це і великі замети з вітром, і гірки з санчатами. Як хороше мчатись з гірки, і не просто мчатись, а так, щоб подих перехоплювало від почуттів, а снігом засипало обличчя, руки, і сніжну бабу поставити біля будинку таку, щоб до першого поверху діставала. І прикрасити її можна так, щоб і прохожі зупинялися у захваті.

Та тільки завжди з нетерпінням чекаю я літо. Скільки залишається після нього спогадів! Кожного літа мені доводиться їздити у гості до моїх тітки, дядька, бабусі. Це райський куточок на Лебединщині. Я проводжу тут усе літо.

Дуже цікаво працювати з бабусею на городі, на грядках. Я від неї скільки всього пізнаю цікавого, корисного, що не завжди і у книжці знайдеш. То ж і справедливе прислів'я: "Життя прожити — не поле перейти". Бабуся розповідає, коли і як потрібно висаджувати рослини, як їх обробляти, доглядати за ними, коли чекати перших плодів. І з якою радістю ми несемо перші кошики з зеленими огірочками до двору! Вони такі смачні, особливо коли виростив їх сам.

А чи доводилось кому-небудь бігати босоніж після літнього дощу по шпоришу? Вода тепла-тепла, біжать невеличкі струмочки у річку, рибки виплескуються, а над тобою — веселка. Відчуття неабияке: радісне, веселе. І від цього ще більше хочеться жити і радіти кожному дню, кожній хвилині.

Я люблю їхню сільську хату з буйним садом, прибраним двором. Вранці відчиниш двері і почуєш бадьору пісню соловейка: "тьох-тьох". Пора прокидатися. Вийдеш у двір — повітря чисте, тепле, з запахом трав, квітів. На початку літа розквітає матіола. Її ніжний запах розпізнаєш серед інших квітів. А на зеленій травичці — роса. Це означає, що день буде теплий і сонячний.

Я дуже люблю квіти, тому і садимо ми їх дуже багато і різних. Кожна квіточка чудова, красива. Це дійсно витвір природи. Минулого літа я посіяла червоний мак. Це багаторічна рослина, яка розквітає завжди першого червня - першого дня літа.

Цього літа буде так, як і завжди. Я приїду в гості, і з радістю мене зустрінуть бабуся, тітка, дядько, кудлатий Бой, пухнаста Мурка, і всі разом ми чекатимемо початок літа біля маку, який розкриє свої червоні пелюстки з чорними тичинками першого червня.

Марина Джулай, 15 років

МИ ВІРИМ У МАЙБУТНЄ ТВОЄ, УКРАЇНО

Роками під гнітом російських царів,
Не маючи права на думку і мову,
Жила Україна у кривді панів,
Боялась сказати своє рідне слово.

А вогник надії давно вже горів,
Що вільною буде і наша держава,
Зробити це правдою ніхто не зумів:
Ні слово козацьке, ні зброя іржава.

Надії безмежно глибокі, крилаті
Шевченко у вірші свої виливав,
Щоб люди жили всі і вільні, й багаті
На рідній Вкраїні, яку він кохав.

Здійсняться ще мрії, його заповіти,
В віршах ми вбачаєм глибоку любов
До миру, до радості, до України...
Читаєм ці вірші ми знову і знов.

Ми вірим в майбутнє твоє, Україно,
Ми сповнені віри і повні надій.
Ми віримо в тебе, бо ти в нас єдина...
Ми зробимо все, щоб ти квітла щоднини.

Юлія Лакіна, 17 років

МОЯ УКРАЇНА

Україна — наземний рай,
Це мій рідний пісенний край.
Ліси і долини, річки і поля —
Усе це безмежна Вкраїна моя.
І чарівні Карпати,

Як їх не згадати,
І міста історичні
Прадавні й величні.
Це — Київ і Львів,
Тернопіль і Суми,
Черкаси й Луганськ,
Запоріжжя й Донецьк,
Їх дуже багато —
І всіх не згадаєш,
Але їх однаково
Цінуєш і знаєш.
Єдиним життям я усе це кохаю...
Не треба мені і наземного раю,
Лиш тільки Вкраїна
Жила б та все квітла,
Поки ювілей відсвяткує
Тисячолітній.
Хай храми возносяться
Високо в небо,
Народ Бога славить.
Так жити нам треба!
Хай з'явиться світло
Й веде нас повсюди,
Щоб весело й радісно стало усюди.
А те, що забули, знехаяли люди,
Нехай відроджується повсюди.
Хай праця і радість усім нам прибуде,
Нехай же щасливою
Україна вся буде.
І цей ювілей десятирічний
Продовжить нам шлях,
Хоч важкий, але вічний,
До щастя і радості, культури й любові,
Живімо ж у мирі та будьмо здорові.

ПІСЛЯСЛОВО

Здається ще так недавно українці Мельборну відзначали 50-ліття поселення в Австралії, а від того часу минуло 6-сть років і цим 12-им числом альманаха відзначаємо вже 55-ту річницю життя Української Громади та літературного розвитку на п'ятому континенті. Останніми роками пожвавилась діяльність наших Громад, очолених представниками другого й третього покоління, народженого в Австралії, вихованого на українських національних засадах нашими Рідними школами, молодечими організаціями і Духовенством, які зуміли передати нащадкам українців любов до народу й Батьківщини їхніх предків.

Відкриття в Канберрі посольства України та співпраця з Союзом Українських Організацій Австралії (СУОА) значно піднесли рівень стосунків між австралійським урядом та урядом України в бізнесовій, політичній сферах і дали надію на відкриття австралійського посальства в Україні.

З великим піднесенням українці Австралії проявили свою підтримку подіям на Майдані, солідаризуючись з народом України, та раділи перемозі українського Президента Віктора Ющенка, маніфестуючи перемогу вулицями більших міст Австралії.

Виданням альманаха "Новий Обрій" ч.12 — цього речника української організованої спільноти - хочемо наголосити продовження літературного процесу нашими працівниками пера і дати їм можливість поділитися своєю творчістю з народом і рівночасно познайомити українців в Австралії з творчістю письменників, поетів і початківців на рідній землі, з якими спілкуються члени Літклубу.

Підсумовуючи, виношу щиру подяку всім спонсором цього видання, авторам за участь в ньому та членам редколегії за дабродійну безкорисну працю в упорядкуванні цього альманаха.

*...Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Громотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.*

В. Симоненко

ЗМІСТ

Поезії, проза, нариси, сільветки

Василь Симоненко	2	Задивляюсь у твої зіниці
Боженна Коваленко	3	Василь Симоненко-голос нації
Петро Кравченко	8	Я був на Майдані
Боженна Коваленко	10	Перемога
Павло Олійник	11	В день незалежності України
Григорій Вишневий	12	Савка
Зореслав	18	Воно
Зореслав	19	Поет і жебрак, та інші вірші
Неван Грушецький	21	Дозвольте закурити
Осип Бучко	24	Сон чи дійсність?
Боженна Коваленко	26	Вагоме слово та інші вірші
Григорій Вишневий	33	Історія старої аборигенки
Леся Богуславець	38	Думки та спогади з подорожів по Україні
Джек Лондон	43	Боягуз Негор (переклад Г. Вишневого)
Павло Ангелуца	53	Моя Україна, Матері та інші вірші
Дністер	56	Українська Кредитова кооператива
Ірина Андреева	57	З діяльності УГВ
Боженна Коваленко	61	Літературно-мистецький клуб ім. Василя Симоненка
Грамота УГВ	64	
Євген Стефін	65	У 40-ліття Філії УГВ в Нобл Парку
Богдан Рудницький	68	Нобл Парк святкує 40-ліття
Боженна Коваленко	71	Громаді вірш
Зося Мазур	72	50-ліття Гормади в Саншайні
Галя Ліщинська	78	З історії Рідної Школи ім. Л. Українки в Канберрі
Оксана Тарнавська, Михайло Моравський	82	Молодечий Катедральний Хор
Таня Волошка	88	Пізній цвіт... інші вірші
Управа Хору	91	Володимир Головка-диригент
Михайло Моравський	94	"Черемош" хор Спілки української молоді
Стефанія Ковалик	99	Ще раз у Львові Львівські спогади
Андрій Данилюк	103	Зелений луг та інші вірші

ЗМІСТ

Голоси з України

Юхим Вольф	106	Наказ Матері
Антоніна Листопад	107	Братчина, Пам'яті УПА
Петро Сорока	109	Українська Повстанська Армія
Олесь Лупій	115	Героїня - баляда
Михайло Попільнюх	119	Штучний голодомор в Україні
Анатолій Погрібний	123	Криниця рідної землі
Т. Шевченко	128	Молитва за Батьківщину
Юрій Библиук	129	Шевченківський сонет
Віктор Баранов	129	До українців
Володимир Мурашкевич	131	Олика. Кордон. Волинь.
Людмила Крутько	136	В ріку переростає "Джерельце"
Євген Крючко	137	Письменникам Австралії
Ірина Беззубенко	139	Лист Б. Коваленко
Вадим Радзівський	140	Україно!

Статті, розвідки

Григорій Вишневий	141	Брат на брата
Боженна Коваленко	148	Леонід Глібов - творець національної байки
Леонід Глібов	158	Щука. Над Дніпром.
Вольтер	160	Історія Карла XII, Переклад Є. Гарана
Григорій Вишневий	180	Три генії
Боженна Коваленко	188	Українські пісні-гімни та їх творці

Молодеча творчість

Карина Островська	200	Мої спогади про Україну
Матвій Соломко	202	Колоски
Анна Квятковська	204	Пригоди дурня
Нікі Олійник	206	Кривий Ріг. Легенда
Анна Квятковська	207	Україночка. Оповідання

Конкурсні твори учнів середньої школи №25, м. Суми, Україна

Олег Бойчук	210	Україна
Альона Данченко	210	Весна
Ярослав Мозговий	211	Хитрячок
Олександра Міськова	212	Незалежна Україна
Аня Книш	213	Черемщина
Тетяна Мухопад	214	Чудодійна ніч
Євген Крючко	216	Я вірю в майбутнє твоє, Україно
Олена Похватолюва	218	Я з нетерпінням чекаю літа
Марина Джулай	220	Ми вірим у майбутнє твоє, Україно
Юлія Лахіна	220	Моя Україна
Б. Коваленко	222	Післяслово

